

Minolta in CUCINA REVOLUTAR

la Bucuresti!

Buna colaborare cu Romania si tuturor aparatorilor de camera si televiziunilor, Minolta prezinta linia Minolta in Romania in ultimul an al anului de placare din care a creat la inceputul anului 1970, Bucuresti, Service-ul Minolta.

Deschiderea unei reprezentante Minolta este un fel de hotie care va intra si devine prin aceasta colaborarea cu Romania.

Minolta Service este in avangarda de dezvoltare din care se in ce mai multe oportunitati de cooperare la Minolta...

Minolta Service
Bucuresti
Strada...

Minolta - Austria
Minolta AG
A-100 Vienna

ÎN CURÎND, REPREZENTANȚA MINOLTA LA BUCUREȘTI !

Buna colaborare cu România și succesul aparatelor de copiat și telefax au constituit, datorită prezenței firmei Minolta în România în ultimii cinci ani, baza de plecare din care s-a creat, la început prin I.T.C.I., București, Service-ul Minolta.

Deschiderea unei reprezentanțe Minolta este un al doilea pas care va întări și dezvolta prin aceasta colaborarea cu România.

Minolta Service este în avantajul dv. De aceea sînt din ce în ce mai multe aparate de copiat și telefax de la Minolta...

MINOLTA – AUSTRIA
Hietzinger Kai 97
A-1130 Viena

ITCI – Minolta Service
Calea Floreasca 167
R – București

Muzeul Presei Sever Bocu

JIMBOLIA

NR.

D. 555

LUMEA

azi

Nr. 10

8 martie 1990

În topul săptămânii
de la Managua la Seul

Armata și viața publică

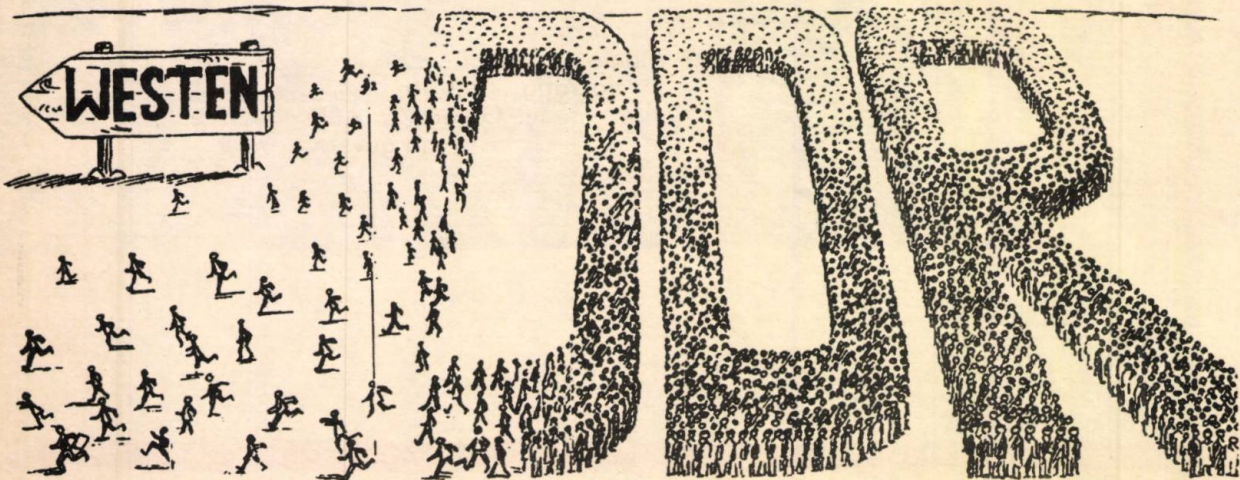
Yalta
1945

Malta
1989

BY MORIN FOR THE MIAMI HERALD

nr. 10 (11 serie nouă — 1374) 8 martie 1990

„...amestecul în viața publică nu e un mijloc de a folosi ca avere sau ca notorietate, ci îndeplinirea unei stricte și grele datorii față de țară, fără să aștepti nici o răsplătire“.

Nicolae Iorga

- ARTICOLE** 2 • Istoria — se repetă, se aseamănă sau se construiește? I. Madoș
10 • Armata în viața publică
13 • Europa 1990 : portret de grup cu Germania (2) dr. Vasile Secăreș
14 • În oglindă. Singurătate. St. Țurlea
15 • Sisteme constituționale. Parlamentul britanic. Stelian Țurlea

- DIN ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ** 4 • Geneva. Drepturile omului în dezbateră Comisiei O.N.U. Adrian Năstase
5 • Managua. Drumul spinos spre putere. Anca Voican
7 • Moscova. Perestroika și instituția prezidențială. Nicolae Crețu

- INTERVIUL NOSTRU** 9 • „Privim cu mare interes dezvoltarea relațiilor dintre România și R. S. S. Moldovenească“ — Petru C. Lucinschi, prim-secretar al C.C. al P.C. din R. S. S. Moldovenească. Șt. Cârjă, Aurel Zamfirescu
18 • „Trebuie să evităm rezolvările de moment“ — Marian Calfa, primul ministru al guvernului cehoslovac. Ileana Pantelimon

- CONVORBIRI** 3 • Înalți reprezentanți ai Consiliului Europei în vizită la București. Convorbire realizată de Andrei Bârsan
19 • „Sîntem preocupați, în primul rînd, de destinul continentului nostru“. Convorbire cu dl. Constantin Marinescu, prim-vicepreședinte al Partidului Țărănesc Român. Mihaela Brumă

- DOCUMENTAR** 20 • La sud de paralela 38... Liana Enescu

- SERIALE** 22 • Crima și memoria Alfred Grosser
23 • Democrația la români (4). Ion Bulei
24 • Arhipelagul Gulag (9). Aleksandr Soljenițin
26 • Acei bolnavi care au guvernat (7). Pierre Accoce, Pierre Rentchnick
27 • Viața unui superspion

- PUNCTE DE VEDERE** 28 • Le Figaro, Agenția Novosti, Izvestia, Nepszabadsag, Postul de radio „Europa liberă“

- PROFIL** 31 • Violeta Chamorro, președintele ales al Nicaragiei

- RUBRICI** 16 • 1 000 + 1
31 • Poșta redacției

Inchiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

Istoria — se repetă, se aseamănă sau se construiește?

Simultan cu marile schimbări politice din Europa, toată lumea pare convinsă de necesitatea dezvoltării, aprofundării și redimensionării cadrului de stabilitate oferit de principiile și prevederile istoricului Act final al Conferinței pentru securitate și cooperare pe continent. „Procesul C.S.C.E. și acordurile sale trebuie să devină Marea Cartă a stabilității în Europa” — sublinia, recent, ministrul de externe al R.F. Germania, Hans-Dietrich Genscher.

Desigur, o atare apreciere are, mai întâi, o valoare concretă, strict circumstanțiată. Șeful diplomației vest-germane se referea, în acest context, la dinamica mutațiilor din Europa centrală și răsăriteană, evocând, deopotrivă, preocupările de evitare a oricăror efecte destabilizatoare și necesitatea renunțării la orice încercare de obținere a unor „avantaje unilaterale”, de o parte sau de alta. De aceea, ca și alți protagoniști ai actualei scene politice europene, el insistă asupra „urgenței” convocării unei conferințe paneuropene la nivel înalt, în 1990, cu câteva obiective clare și complementare: 1) — reafirmarea, sub o formă constrângătoare, a principiilor Actului final de la Helsinki; 2) — discutarea viitorului continentului european, a unor structuri comune, la nivelul ansamblului, în special în domeniul securității; 3) — crearea de instituții permanente, care să favorizeze apropierea țărilor europene în cadrul C.S.C.E.; 4) — convenirea continuării negocierilor asupra forțelor armate convenționale în Europa și asupra măsurilor de încredere și securitate, ca și a coordonării celor două negocieri, în scopul creării unor „structuri cooperative” de securitate pe continent. „Sintem chemați — arăta ministrul vest-german — să schișăm și să realizăm, pas cu pas și în comun, proiectul unei ordini de pace europene”.

Mă aflu la Viena, spre sfârșitul lunii ianuarie a.c., când Hans-Dietrich Genscher a formulat aceste cuprinzătoare aserțiuni, la palatul Hofburg la o ședință plenară a negocierilor pentru reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa (C.F.E.). Împreună cu el, erau prezenți miniștrii de externe ai Franței și Italiei, care au exprimat preocupări, speranțe și sugestii vădit asemănătoare. „Nimeni nu știe astăzi — declara, de pildă, șeful diplomației franceze, Roland Dumas, referindu-se la perspectivele dezarmării convenționale în Europa — care vor fi modalitățile și termenul ordinii stabile și durabile pe care încercăm să o instaurăm pe continentul nostru. Acordul ce va fi încheiat trebuie să permită acestei evoluții să continue într-un cadru de stabilitate, care să descurajeze pe oricine de a căuta să-i influențeze cursul prin amenințarea sau forța armelor. Vocația lui nu

este de a configura această viitoare ordine de pace, căci ea nu va putea să fie determinată decât la capătul unui proces politic de ansamblu, care depășește larg cadrul controlului armamentelor. Cadrul privilegiat al acestei întreprinderi trebuie să fie C.S.C.E.”.

Inițiat prin semnarea Actului final de la Helsinki, la 1 august 1975, procesul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa se bucură, așadar, de o importanță reevaluare în actualele circumstanțe. Mai mult, el pare a fi singura „instituție” paneuropeană existentă, născută în condițiile cunoscute, capabilă să asigure proiectul viitoarei Europe, al unui continent unit, nedivizat, clădit pe renunțarea la principiile și structurile antagoniste de până acum. Adică, mai exact spus, la divizările și polarizările postbelice. Aceasta, desigur, conform principiilor și prevederilor Actului final, ca și sugestiilor unei construcții globale (fie că este vorba de „casa comună” a lui Gorbaciov, de „confederația” lui Mitterrand sau de „ordinea de pace” a altora), ar depăși simțitor domeniul predilect actual, cel al dezarmării, aprofundând și redimensionând — la proporții autentice europene — cooperarea economică, tehnico-științifică, spațiul convergențelor politice, culturale, umanitare sau de altă natură.

De pe acum, se impune deja concluzia rolului cu adevărat impresionant pe care procesul C.S.C.E., în întregul său, l-a avut pe planul favorizării schimbărilor politice din Europa, al impulsiei și direcționării lor în sensul făuririi unor societăți democratice, pluraliste și, poate, mai eficiente sub aspect economic. Fără a subestima o multitudine de alți factori, este evident, astfel, că prevederile privind asumările „drepturi ale omului” din Actul final și din alte documente paneuropene au acționat, pe termen lung, ca o încărcătură dinamitară la temelia unor regimuri autoritare, megalomane și izolaționiste, precipitând afirmarea unor valori general-umane, a culturii și civilizației politice specifice acestui frământat și impresionant sfârșit de secol XX. Pentru fostele regimuri totalitare din Europa centrală și răsăriteană, acest lucru a fost resimțit, tot mai mult, ca un fel de constrângere „supranațională”, ca un imens potențial destabilizator la însăși temelia lor; pentru popoarele respective, în schimb, el a constituit, o vreme, unica șansă de a avea ferestrele deschise spre lume, de a păstra sentimentul unității, al apartenenței la cultura europeană și la valorile ei general-umane. Acum, evident, dispariția regimurilor autoritare și progresele rapide în sensul democrației creează premise pentru codificări noi și adecvate în acest domeniu, acțiuni în care se pot vădi de o reală însemnătate diferitele conferințe de „follow-up” convenite cu

ocazia celei de-a treia reuniuni post-Helsinki, de la Viena, din intervalul 1986—1989. De asemenea, apropiata reuniune economică general-europeană, de la Bonn, programată pentru 19 martie, își poate dovedi eficiența, în noile condiții, prin renunțarea la unele norme ce grevau transferul de tehnologie de vîrf spre țărele din estul Europei, prin adoptarea unor măsuri de natură să confere substanță reală și acestui capitol deosebit de important al dinamicii și securității europene. Și același lucru este valabil pentru o serie de alte manifestări ale aceluiași „follow-up”, cum ar fi conferința mediteraneană consacrată ecologiei, ca un aspect special al securității acestei regiuni.

Dar, firește, adevărata „piatră de incercare” a actualului proces general-european rămân negocierile de la Viena asupra dezarmării convenționale și a noilor măsuri de încredere, asociate cu profunde mutații politice încă în curs pe continent. După acordul de la Ottawa privind reducerea trupelor sovietice și americane din Europa centrală la 195.000 de militari, nimic serios nu mai pare să împiedice, cum se dorește, încheierea unui acord de dezarmare convențională în 1990 și ratificarea lui la o preconizată întâlnire paneuropeană la nivel înalt. Negocierile pentru sporirea încrederii și securității, strins legate de cele dinții, par a evolua în același sens. Rămân, ca atare, multiple și complexe probleme antrenate de procesul rapid al reunificării Germaniei — el însuși, expresia cea mai eclatantă a mutațiilor extraordinare din Europa. Aici, din nou, procesul CSCE este privit drept cadrul cel mai adecvat, oarecum natural, datorită, se înțelege, evidentei semnificații globale a reunificării, interesului manifest al vecinilor și al tuturor celorlalte state europene de a-și vedea apărute și garantate interesele de securitate, de stabilitate, prin convenirea și formarea unor structuri multilaterale cu adevărat noi, care să înlocuiască strategia blocurilor, să asigure echilibrul și securitatea tracică pe continent. Formula „4+2”, convenită pentru discutarea acestor probleme, este o formulă tranzitorie; normal, se preconizează ca sugestiile și concluziile convenite aici să fie aduse la cunoștința statelor participante la CSCE, cu ocazia preconizatei întâlniri la nivel înalt, să accepte girul unei convergențe sporite spre dorita ordine de pace europeană. Dificultățile, complexitatea deciziilor și chiar unele temeri de viitor nu lipsesc. „Istoria se repetă” — susțin unii comentatori. „Istoria nu se repetă, dar se aseamănă” — spun alții, readucând în actualitate, dacă nu mă înșel, o aserțiune formulată de Charles Pinot Duclos, istoriograf al Franței sub Ludovic al XV-lea. Fără a se referi explicit la aceste formule, șeful diplomației franceze, Roland Dumas, sublinia, în ianuarie, cu ocazia prezenței sale la Hofburg: „Odată cu progresele Europei celor 12 și după prăbușirea totalitarismului în Est, simțim și sperăm cu toții nașterea unei Europe noi: nu din ceea ce se numea vechea Europă, căci istoria nu se repetă; ea se face, se inventează, se construiește. Vă revine dumneavoastră, la aceste negocieri, sarcina de a fonda unitatea acestor popoare pe securitate și încredere”.

Oricît de mult am crede, totuși, în unele paralelisme sau analogii istorice, să sperăm, așadar, că noua ordine europeană va fi una de pace, de stabilitate și încredere. Și că — biziindu-se pe principiile și prevederile Actului final, care și-au dovedit eficiența — ea va garanta aspirațiile legitime de progres, libertate, democrație și bunăstare ale tuturor.

I. Madoșu

Înalți reprezentanți ai Consiliului Europei în vizită la București

La sfârșitul săptămânii trecute, doamna CATHERINE LALUMIERE, secretar general al Consiliului Europei^{*}, și domnul JOAO DE DEUS PINHEIRO, președintele în exercițiu al Comitetului ministrilor afacerilor externe din Consiliul Europei, ministrul de externe al Portugaliei, au conferit cu oficialități guvernamentale române și cu reprezentanți ai unor partide politice. Cele două distinse personalități au avut amabilitatea să acorde, în exclusivitate, interviuri revistei „LUMEA azi”.

Catherine Lalumiere:

„România s-a angajat în procesul democratic de liberalizare”

■ Ați încheiat o serie de convorbiri cu oficialități guvernamentale române, cu reprezentanți ai unor partide politice. Cum apreciați — inclusiv din acest punct de vedere — procesul democratic și de liberalizare inițiat în România, după revoluție, șansele României de a se reinstala într-o nouă Europă?

■ În primele săptămâni de după revoluție, situația din țara dv. era urmărită în Consiliul Europei cu evidentă simpatie, dar și cu nuanțe de interogare. Apăreau permanent probleme noi, complicate, care suscitau unele semne de întrebare în ce privește calea democratică și liberală a României. Asemenea probleme continuă și vor continua, probabil, să apară. Este un lucru inerent oricărei etape post revoluționare, profund renovatoare. Nu sinteți primii și, desigur, nici ultimii în această situație. Totul este să rămâneți lucizi și inspirați de ideea de bine. În orice caz, acum reiese, cu mai mare claritate, faptul că România dorește, cu adevărat, să iasă din izolare și să devină un partener european. Considerăm că România s-a angajat în procesul democratic și că sint perceptibile indicii pertinente de liberalizare. Aceasta explică, desigur, deschiderea țării dv. spre Consiliul Europei, precum și reciprocă — interesul acestuia față de România. Consiliul Europei reprezintă, în viziunea noastră, „o

poartă” spre democrație, spre un spațiu al concertării continentale în spiritul valorilor democratice.

■ Se poate afirma că România a pășit deja prin această poartă europeană?

■ Putem spune că este pe cale să facă lucrul acesta. Există destule indicii pozitive, după cum a rezultat și din convorbirile purtate la București. Rămân însă de văzut, în continuare, unele răspunsuri concrete ale României față de problema drepturilor omului, de asigurarea șanselor egale pentru toate formațiunile politice, de liberalizarea economică.

■ În condițiile unor semnale acceptabile din partea Bucureștiului, cum

vedeți perspectivele colaborării dintre Consiliul European și România?

■ Vom sprijini România atât pe plan politic, cât și în alte domenii. Locul ei este într-o Europă democratică, civilizată, perfectibilă. Merită acest loc, după cum a demonstrat, cu strălucire, și revoluția din decembrie. Colaborarea noastră are în vedere, de asemenea, domeniile ecologic, cultural, al sănătății, sportului. Sperăm să realizăm lucruri bune împreună. Au fost deja avansate unele propuneri. Vom acționa pentru ca România să participe activ, împreună cu celelalte state ale continentului, la construcția europeană, la colaborarea europeană „fără frontiere”.

■ Având în vedere evoluții politice iminente pe plan european, în special perspectiva unei Germanii unite, ministrul de externe al Belgiei, domnul Mark Eyskens, a propus, între altele, crearea unui „consiliu de securitate” în Europa, ca organism permanent de concertare în problemele de securitate între statele membre ale CSCE.

■ Este o idee interesantă, ce poate fi luată în considerare. Instituirea unui mecanism permanent de consultare, funcționând, în special, între sesiunile politice ale CSCE, ar fi, desigur, utilă, fiindcă probleme vor continua să apară și într-o Europă de mâine. Deci, canalele de comunicare și concertare trebuie să fie permanent deschise. Este o necesitate imperioasă. Sintem cu toții interesați în soluționarea promptă, în spirit deschis, a oricărei eventuale probleme. Acest stil de abordare este imperativ pentru stabilitatea și armonia europeană. Cerul Europei trebuie să rămână deschis.

Joao de Deus Pinheiro:

„Contăm pe participarea României la opera de construcție europeană”

■ În cursul recentei dv. vizite, împreună cu doamna Lalumiere, la Varșovia, ați afirmat că, în urma evoluțiilor din țările răsăritene, Consiliul Europei încearcă să participe ac-

tiv la edificarea „noii arhitecturi europene”.

■ Demersul nostru este axat pe implementarea procesului CSCE. Avem în vedere trei componente bine cunoscute: drepturile omului, cooperare economică, securitate. Colaborarea și sprijinul Consiliului Europei, ale Comunității Economice Europene (CEE) depind de respectarea, în țările din Est, a drepturilor omului și libertăților democratice, vizează cooperarea economică și în alte domenii, urmăresc consolidarea securității pe continent. În ce privește cooperarea economică, „cei 12” (statele CEE) doresc să acționeze ca un motor, ca o structură de susținere și de racordare. CEE trebuie să dezvolte legături speciale cu restul țărilor europene. Canalele funcționează deja vizavi de AELS (membrii Asociației Europene a Liberului Schimb), dar este în curs și definirea unor statute de partener special pentru celelalte țări. Desigur, acest lucru este condiționat de introducerea economiei libere, concurențe, de piață, în Est. Aici se fac pași notabili, pe care îi salutăm. România începe să se rializeze curentului. Așteptăm ca ea „să vină din urmă”, mai hotărât, cu curaj.

■ Lunga noapte, de coșmar, a dictaturii a lăsat răni adânci. Dar Româ-

Dl. Sergiu Celac, ministrul român al afacerilor externe, a conferit cu dl. Joao de Deus Pinheiro, ministrul portughez al afacerilor externe, și cu d-na Catherine Lalumiere, secretar al Consiliului Europei

nia încearcă să se regăsească într-un moment în care întreaga Europă, de la Atlantic la Urali, se înnoiește și se reidentifică. Cortina de fier a căzut. Zidurile — cele văzute și cele nevăzute — se prăbușesc, și între popoarele Europei se clădesc punți. Schimbările — uneori de-a dreptul amețitoare — entuziasmează, dar, uneori, nasc temeri.

□ Așa este. De aceea, securitatea și stabilitatea — un alt pilon al „noii arhitecturi a Europei” — trebuie garantate. Același proces CSCE creează cadrul de abordare și de lucru necesar. Progresele înregistrate în domeniul reducerii armamentelor, trupelor, al măsurilor de edificare a încrederii sînt remarcabile. Străpungerea a fost făcută. Trebuie să continuăm.

■ Domnule ministru, colegul dv. francez, domnul Roland Dumas, ne declară, recent, că munca ce trebuie depusă pentru clădirea Europei de mîine este imensă, că se impune un efort general, inclusiv pe planul creativității...

□ Neapărat. Nici o țară nu trebuie să rămînă în afara acestui efort, fiindcă destinul nostru este comun. Să luăm, de exemplu, procesul unificării germane, care a devenit una din dominantele partiturii politice europene. Și el trebuie asociat ansamblului procesului general-european. Trebuie să deliberăm și să hotărîm împreună, pornind, evident, de la voința germanilor. Există, acum, condiții pentru instituționalizarea componentelor procesului CSCE și posibilitatea efectivă de a ne concentra asupra marilor obiective europene.

■ Înainte de a sosi la București, ați fost oaspetele altor capitale est-europene. Cum vi se par lucrurile la noi?

□ Deși vizita a fost foarte scurtă, pot afirma că sînt încurajat de cele văzute. În România, schimbarea a fost mult mai violentă, mai dramatică. Din acest punct de vedere, dificultățile și incertitudinile, nemulțumirile cu care vă confrunțați mi se par cu atît mai explicabile. Este nevoie de timp, de răbdare. Cred că lucrurile se vor rezolva. Oficialitățile române ne-au asigurat că depun toate eforturile în acest scop. Consiliul Europei vă va ajuta. Dacă mi-aș putea permite un sfat, consider că aveți nevoie de solidaritate și justiție socială. Aceste elemente vor fi, cred, decisive pentru dinamica evoluției României și pentru calitatea răspunsului occidental.

■ Dar alegerile din luna mai?

□ Evident, vor avea consecințe hotărîtoare. Dorim să se respecte pluralismul politic și ideologic, să se acorde șanse egale tuturor partidelor.

■ Convorbirile purtate cu premierul Petre Roman, cu alte oficialități au fost satisfăcătoare?

□ Am avut convorbiri bune, clarificatoare, care ne-au permis o mai profundă cunoaștere reciprocă, în spirit deschis, amical. Deseori s-au înregistrat coincidențe de vederi. Cred — după întîlnirea cu reprezentanți ai partidelor istorice — că divergențele dintre acestea și guvern nu sînt de nedepășit. E nevoie, însă, de bunăvoință. Vom vedea...

■ Ungaria, Polonia, Iugoslavia și Uniunea Sovietică au deja statut de „invitat special” pe lângă Consiliul Europei. Care sînt, în acest sens, perspectivele României?

□ Nu cred că obținerea acestui statut trebuie să reprezinte un scop în sine. Desigur, el ar putea fi oferit și României. Vom avea prilejul să revenim asupra acestei chestiuni după alegerile din mai. Mult mai importantă este continuarea drumului de reforme, care să răspundă efectiv dorințelor românilor, și angajarea țării în noua dinamică europeană, ceea ce ar atrage după sine și apropierea de Consiliul Europei. În orice caz, contăm pe o participare constructivă a României la dinamica CSCE, la opera de construcție europeană.

**Convorbiri consemnate de
Andrei Bârsan**

din actualitatea internațională

GENEVA

Drepturile omului în dezbaterile Comisiei O.N.U.

Correspondență de la Adrian Năstase

Dezbateri privind încălcările grave și sistematice ale drepturilor omului, oriunde se produc în lume, s-au desfășurat, în ultimele două săptămîni, în cadrul celei de-a 46-a sesiuni a Comisiei ONU pentru drepturile omului. Aceste încălcări sînt examinate, între altele, conform procedurii confidențiale prevăzute de Rezoluția 1503 a ECOSOC. Astfel, Comisia a ținut mai multe ședințe cu ușile închise, pe baza procedurii confidențiale, pentru a analiza situația drepturilor omului în Brunei, Myanmar (Birmania), Paraguay, Somalia. Au fost, de asemenea, prezentate rapoarte ale unor raportori speciali numiți de Comisie pentru a examina situația drepturilor omului în diferite țări, inclusiv România.

Notăm cîteva reacții din cadrul dezbaterilor ce au avut loc la punctul 12-de pe ordinea de zi a sesiunii. Precizăm că nu a existat o dezbateră propriu-zisă a situației drepturilor omului în România și că este vorba de mențiuni cuprinse în intervențiile unor reprezentanți ai statelor prezente la sesiune, intervenții ce se referă la evoluțiile din domeniul drepturilor omului din întreaga lume.

Ambasadorul Michael Lillis, șeful delegației irlandeze, a făcut o declarație în numele Comunității europene: „Întreaga comunitate internațională a fost mișcată de lupta poporului român. Revoluția din decembrie a pus capăt unei dictaturi brutale și odioase, care a ținut țara în sărăcie și teamă. Poporul român trebuie să fie lăsat, acum, să construiască o democrație adevărată. Crimele fostului regim trebuie aduse la lumina zilei, cu respectarea deplină a dreptului la o judecată corectă a celor răspunzători. «Cei 12» speră ca viitoarele alegeri să asigure instituții democratice stabile și vom continua să acordăm asistență necesară în vederea atingerii acestui obiectiv”.

De asemenea, ambasadorul Jan Romare, șeful delegației suedeze, a spus: „Trebuie privit cu bucurie faptul că noul guvern al României și-a exprimat dorința de a se prelungi, cu un an, mandatul raportorului special asupra situației drepturilor omului, în această țară, pe perioada tranziției spre democrație. Această atitudine laudabilă arată nu numai sinceritatea cu care guvernul român abordează problema drepturilor omului; ea poate, de asemenea, să ajute la eliminarea unei imagini negative în ceea ce privește sistemul rapoartelor pentru multe guverne”.

Ambasadorul Katsumi Sezaki, șeful delegației Japoniei: „În ceea ce privește recente evoluții din Europa de răsărit, guvernul Japoniei salută schimbările orientate spre democrație și libertate și își exprimă speranța că drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în special libertatea de întrunire, libertatea de opinie și de expresie, vor fi respectate și asigurate, pe mai departe, prin reforme structurale și instituționale în statele respective. Din acest punct de vedere, delegația mea dorește să-și ex-

prime aprecierea pentru evoluția situației din România de la sfîrșitul anului trecut, ceea ce va conduce — sperăm, cu toată tăria, acest lucru — la o îmbunătățire și mai profundă a situației drepturilor omului în această țară. Ne exprimăm speranța că aceste evoluții vor continua și că nu se va da înapoi de la realizările obținute. Nimeni nu trebuie lipsit de drepturile sale firești de către nici un guvern”.

Ambasadorul R. A. Walker, șeful delegației Australiei: „În România, ca și în Chile, vor exista dificultăți deosebite în ceea ce privește integrarea drepturilor omului în noul sistem politic. Ne face plăcere să notăm disponibilitatea autorităților românești de a coopera cu Comisia ONU pentru a fi depășite problemele din această fază de tranziție”.

Domnul Jean-Daniel Vigny, șeful delegației elvețiene: „Reflectînd evoluțiile pozitive ce au avut loc în domeniul drepturilor omului în Europa centrală și orientală, România l-a invitat pe raportorul special, dl. Joseph Voyame, să facă o vizită în această țară și s-a declarat de acord cu prelungirea mandatului acestuia de către Comisie, pentru un an. Această atitudine foarte cooperantă denotă că autoritățile române au înțeles că organismul nostru și raportorul special doresc să le ajute pentru a se asigura revenirea la democrație, la un stat de drept și la respectarea drepturilor omului — ceea ce este în interesul păcii și al securității din țara lor și, deci, din Europa. Este vorba nu de o înfrîngere, ci de o victorie a României, care a demonstrat, astfel, importanța pe care o acordă soartei cetățenilor săi, ceea ce constituie cel mai bun mijloc de a restaura încrederea în autoritățile acestei țări”.

MANAGUA

Drumul spinos spre putere

Stabilitatea internă în Nicaragua, în perioada de tranziție pînă la transferul puterii, nu va fi posibilă fără un acord între opoziție și sandiniști, sint de părere majoritatea observatorilor din Managua. Se conturează, pe de altă parte, dificultățile cu care se va confrunta, în timpul guvernării sale, Violeta Chamorro, viitorul șef al statului.

Violeta Chamorro și Daniel Ortega — respectiv președintele ales și cel încă în funcție — în timpul campaniei lor electorale

După victoria opoziției în alegerile generale anticipate, problema la ordinea zilei o reprezintă, pentru moment, asigurarea unui transfer ordonat și pașnic al puterii pentru data de 25 aprilie, cînd noile autorități vor fi instalate oficial în funcție. Drumul pare dificil și, tocmai de aceea, o „echipă a tranziției” a fost formată, săptămîna trecută, sub conducerea — din partea Frontului Sandinist de Eliberare Națională (FSLN) — a generalului Humberto Ortega, ministrul actual al apărării, fratele lui Da-

niel Ortega, și, respectiv, Antonio Lacayo, șeful campaniei electorale a Uniunii Naționale a Opoziției (UNO). Discuțiile se desfășoară în deplină discreție, impresia generală fiind aceea că ele constituie, de fapt, negocieri anevoioase pe teme sensibile.

Pierzînd în alegerile prezidențiale și recunoscîndu-și înfrîngerea, Daniel Ortega a

duras, împreună cu familiile lor — încordează în prezent pe toată lumea, lăsînd, în plus, să planeze asupra Nicaragului riscul unui război civil. Guvernul sandinist nu dorește ca aceste forțe înarmate să intre, eventual, în țară animate de sentimente de răzbunare. El a decretat, de aceea, încetarea operațiunilor ofensive anti-„contras”,

Ray Alexander, personalitate marcantă a partidului comunist sud-african, (revenit în Africa de Sud după 30 de ani de exil) s-a întîlnit recent cu Oscar Mpetha (în dreapta), veteran militant antiapartheid, la locuința acestuia din Capetown

STOP CADRU

Fostul cancelar federal Fred Sinowatz (stînga), cancelarul federal Franz Vranitzky (mijloc) și Bruno Kreisky participînd în Austria Center, Viena, la o sărbătoare a Partidului Socialist din Austria

premisă favorabilă întoarcerii la vatră, fără arme, a rebelilor, în vederea reintegrării lor în viața civilă. Violeta Chamorro a reafirmat ceea ce declarase încă în cursul campaniei electorale, sprijinind același punct de vedere cu adversarul său politic. În aceeași direcție merge, de altfel, și poziția celorlalte state din regiune. SUA, la rându-le, au cerut, recent, încetarea imediată a focului. Administrația Bush trimițând un ambasador special în Honduras pentru a aborda problemele cu liderii rebelilor. Soarta acestora pare, într-adevăr, pecetluită după ce Congresul american a decis de peste un an să nu le mai acorde decât ajutoare umanitare (nemilitare), fondurile în cauză urmînd, acum, să fie folosite pentru asigurarea revenirii lor la o viață pașnică. Pașiunile rămin, totuși, aprinse: elemente ale „contras” declară că așteaptă să-i vadă pe sandiniști predînd în mod real puterea, sugerînd, pe de altă parte, că ar dori să fie integrați în viitoarea armată, pe considerentul că au avut, și ei, o contribuție la succesul forțelor de opoziție.

Dezmeticindu-se după șocul unei înfrîngerii neașteptate, sandiniștii și-au definit, în ultima săptămînă, strategia și optica asupra perspectivei. Vor reprezenta o „opoziție constructivă” față de viitorul guvern și vor acționa în limitele stabilite de Constituție, a declarat Daniel Ortega. În baza aceleiași Constituții, FSLN — se arată în declarația-program — „va apăra integritatea și profesionalismul” armatei sandiniste și ministerului de interne. Este, de fapt, unul din punctele spinos ale actualelor negocieri purtate de „echipa de tranziție”. Violeta Chamorro a precizat că guvernul său, ce va fi format exclusiv din civili, dorește să preia de la sandiniști întreaga putere. Or, Bayardo Arce, unul din comandanții liniei „dure” a FSLN, a afirmat că, indiferent de cine va ocupa portofoliul apărării sau al internelor, componența comandamentelor acestora nu va putea fi modificată. Ierarhia militară este, bineînțeles, sandinistă, iar observatorii se întrebă cum și în favoarea cui se va rezolva această problemă.

Majoritară în parlament (51 de mandate, față de 39 aparținînd FSLN), UNO nu dis-

pune, însă, de așa numita „majoritate calificată”, care să-i asigure posibilitatea adoptării unor reforme constituționale în concordanță cu programul său electoral. Unul din punctele cele mai populare a fost, de pildă, cel privind desființarea serviciului militar obligatoriu. Alte puncte se referă la transformarea Armatei Populare Sandiniste într-o armată națională de dimensiuni mult reduse, ca și la o serie de orientări economice liberale, ca privatizarea sistemului bancar. UNO ar fi avut, însă, nevoie de 55 de mandate de deputat pentru a face să fie adoptate aceste proiecte de reformă. În absența lor, Daniel Ortega a putut declara, zilele trecute, că naționalizarea Băncii Naționale sau a comerțului exterior sînt „ireversibile”. La fel rămîn, prin includerea lor în Constituția actuală, adoptată în 1987, prevederile referitoare la reforma agrară, organizarea sindicatelor, dreptul la grevă, libertatea presei etc. Frontul Sandinist se angajează, deci, pe calea opoziției politice, dar făcînd uz — în negocierile pe care nici una din părți nu le poate evita dacă dorește să mențină pacea internă — de toate mijloacele de presiune avute la dispoziție, inclusiv mobilizarea populară.

În contextul intern nicaraguan, în care societatea apare polarizată de rezultatele alegerilor, necesitatea reconcilierii naționale va cere mult tact și autoritate moral-politică din partea viitorului guvern. Acesta va fi confruntat nu numai cu o economie în plină și gravă criză, ci și cu revenirea treptată în țară a refugiaților și emigranților, cu prezența a mii de străini pro-sandinisti (așa-numiții „internaționaliști”), cu un aparat de stat format tot din adepți ai FSLN. Acordarea de ajutoare economice substanțiale de către SUA și o serie de state vest-europene, eventualitatea ca guvernul sovietic să nu stopeze livrările de petrol, posibilitatea unor „dezertări”, în favoarea UNO, a unor deputați aleși în numele FSLN sau consolidarea, în plan politic, a unității de natură electorală a opoziției, se înscriu între elementele pe care Violeta Chamorro speră să se sprijine în cursul mandatului său de șase ani.

Anca Voican

Convorbire telefonică Bush-Gorbaciiov

Președintele George Bush — informează agenția „Associated Press” — a arătat că a avut o convorbire telefonică „foarte constructivă și sinceră” cu Mihail Gorbaciiov în legătură cu recente evenimente spectaculoase din Nicaragua și Europa răsăriteană. Fără să furnizeze alte amănunte, Bush a declarat ziariștilor: „Vom încerca să ne consultăm și în continuare. Am fost de acord că astfel de convorbiri sînt foarte utile. Am discutat probleme referitoare la Nicaragua și America Centrală, dar și chestiuni legate de schimbările din Europa”; „chiar dacă există deosebiri de păreri, le putem discuta fără animozități, și acest lucru este important în relațiile americano-sovietice”, a spus Bush.

Președintele a relevat că l-a asigurat pe Gorbaciiov că este hotărît să

meargă mai departe în domeniul negocierilor privind controlul armamentelor, în baza unui calendar stabilit de Baker și ministrul de externe sovietic Eduard Șevardnadze.

Administrația speră să se înregistreze, în acest an, progrese în legătură cu trei tratate cu URSS: asupra armelor strategice nucleare, armelor convenționale din Europa și asupra limitării armelor chimice. Ambele părți și-au exprimat speranța că tratatul asupra armelor strategice va putea fi pregătit pentru semnare la întîlnirea la nivel înalt dintre Bush și Gorbaciiov din luna iunie.

Președintele Bush și-a exprimat satisfacția în legătură cu faptul că Uniunea Sovietică a recunoscut rezultatele alegerilor prezidențiale din Nicaragua, cîștigate de Violeta Chamorro, sprijinită de SUA. URSS a jucat un rol important în a încuraja guvernul sandinist din Nicaragua să organizeze alegeri corecte, a arătat o oficialitate a Administrației americane, citată de „Associated Press”.

Ziua Romanității

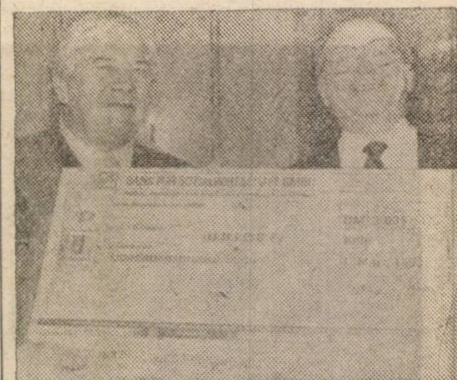
Personalități ale națiunilor romanice surori, sprijinitori ai Ligii de cooperare România—Franța, precum și ai Ligii de cooperare culturală România—Franța, ultima constituită la București, în ziua de 24 ianuarie 1990, au hotărît înființarea Zilei Mondiale a Romanității (Romanofoniei), prin omologie cu 22 martie, Ziua Mondială a Francofoniei. Ideea este îmbrățișată și de asociația „Schimburi și cultură Franța—România”, recent înființată la Paris, avînd drept scop strict umanitar, intelectual și cultural, realizarea unor acțiuni franco-române în domeniile culturii, învățămîntului, științelor, comunicațiilor, precum și o intrajutorare culturală și socială între popoarele francez și român. Reamintim, în acest context, că, luna trecută, ne-a vizitat țara Alain Decaux, membru al Academiei Franceze, ministru pentru francofonie în guvernul de la Matignon.

Ziua Romanității nu interesează, în exclusivitate, țările direct implicate — Franța, Italia, Belgia, România, Elveția, Luxemburg —, ci pe toți aceia ce prețuiesc nepieritoare moștenire pe care o parte a civilizației europene o aduce patrimoniului universal.

STOP CADRU

Primul ministru israelian, Yitzhak Shamir, se opune, în continuare, participării palestinienilor din Ierusalimul de est la negocierile de pace, considerînd că aceasta ar pune în pericol revendicările Israelului privind „Orașul sfînt”.

Peter Ustinov, ambasador al programului O.N.U. pentru ajutorarea copiilor (UNICEF), împreună cu Lothar Späth, premierul landului vest-german Baden-Württemberg, arată copia supra-dimensionată a unui CEC în valoare de 3 095 647 mărci vest, destinat programului de ajutor de urgență numit „Podul supraviețuirii pentru Sudan”.

MOSCOVA

Perestroika și instituția prezidențială

Correspondență de la Nicolae Crețu

Procesul restructurării în Uniunea Sovietică a atins un asemenea prag care cere noi forme administrative pe plan economic și social, de asigurare a adâncirii democrației, pentru a-i da un caracter ireversibil, proces care a adus în discuție ideea creării instituției prezidențiale.

Susținătorii acestei teze afirmă că această instituție este necesară pentru a asigura popoarelor unui stat federal multinațional un loc demn în civilizația contemporană, crearea unui stat de drept, în care puterea legislativă, executivă și judecătorească să fie separate. Problema se pune într-un stat multinațional, care nu a cunoscut funcția de președinte nici înainte de revoluția din Octombrie 1917, nici după aceea, deși puterea unipersonală s-a manifestat, în cel mai grotesc chip, cu consecințe nefaste pentru poporul sovietic și pentru alte regimuri, care l-au imitat, pe timpul lui Stalin. Constituția nu consfințește atribuțiile de șef al statului. Teoretic și practic, puterea o deținea partidul comunist, dar partidul era Stalin.

După cum apreciază numeroși oameni politici și comentatori sovietici, odată cu declanșarea restructurării, a devenit de o actualitate stringentă transferul real al puterii de la structurile de partid — Birou politic, Comitet Central, Congres, Conferință — la structurile constituționale de stat, prin separarea strictă a puterilor legislative și executive.

Organul suprem al puterii de stat — Congresul Deputaților Poporului — este alcătuit din 2.250 de membri. Din componența acestuia se alege parlamentul bicameral — Sovietul Suprem, cu cele două componente ale sale: Sovietul Uniunii și Sovietul Naționalităților, ca organ legislativ suprem. Dar orice hotărâre a Sovietului Suprem poate fi infirmată de Congresul Deputaților Poporului, ceea ce lasă să se întrevadă că, de fapt, Sovietul Suprem nu dispune de suveranitate legislativă, nefiind ales direct de popor.

Puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniștri, dar nici el nu dispune de competențe depline pentru a adopta, în situații extreme, hotărâri cardinale, deoarece — se apreciază — aparatul de partid se dovedește mai puternic și neutralizează multe dintre hotărârile guvernamentale. Ar urma președintele Sovietului Suprem. Nici acesta nu are, însă, asemenea împuterniciri, cum ar fi decretarea stării de urgență într-o regiune sau alta, în caz de necesitate, nu poate adopta decizii radicale într-o problemă economică sau altă chestiune urgentă.

La aceste circumstanțe, s-a pus problema instituirii funcției de președinte al U.R.S.S., instituție care să garanteze continuarea procesului restructurării, lărgirea libertăților democratice și a drepturilor omului, să nu permită ca democrația să se transforme în dezordine și anarhie, situație de care profită — așa cum afirmă

„Pravda“ — forțele ce frânează înaintarea societății spre un stat de drept.

Problema a fost luată în dezbatere, săptămîna trecută, de cele două camere ale Sovietului Suprem, întrunite în ședința comună. Anterior, fusese creat un grup de lucru, format din deputați și specialiști, care a elaborat un proiect de lege în acest sens. Insușit de Prezidiul Sovietului Suprem, proiectul a fost supus spre dezbateri deputaților, propunîndu-se instituirea funcției de șef al statului și sancționarea acesteia de către Congresul Deputaților Poporului, ce urmează să fie convocat în sesiune extraordinară. După expunerea de motive, prezentată de președintele grupului de lucru, deputatul V. N. Kudreavțev, au început dezbaterile propriu-zise. Punctele de vedere s-au polarizat — cei în favoarea

instituirii funcției de președinte; cei care nu sînt împotriva, dar găsesc că nu este cel mai potrivit moment acum, cînd sînt în plină desfășurare alegeri legislative republicane și locale; alții care s-au declarat împotriva. Au fost și cei care s-au declarat grup. aparte — deputații din republicile baltice, care au afirmat că nu vor participa la crearea noilor instituții ale puterii de stat, deoarece împuternicirile date lor de Sovietele Supreme din Letonia, Estonia și Lituania se limitează doar la pregătirea negocierilor cu conducerea Uniunii, negocieri referitoare la restabilirea independenței de stat a acestor republici.

„Cea mai grea înfrîngere pe care ar putea-o suferi societatea noastră ar fi învingerea restructurării. Nu avem dreptul să închidem ochii și să nu vedem că, în țară, ne confruntăm cu o criză economică și interetnică. Trebuie să recunoaștem deschis că cel mai mare deficit îl înregistrăm la capitolele disciplină, răspundere, prestigiul unei activități de calitate, atît la verigile superioare, cît și la etajele inferioare“ — declara deputatul G. I. Ravenko. El a susținut ideea președinției și convocarea, cît mai urgentă, a Congresului Deputaților Poporului. „De sute de ani, inclusiv în timpul puterii sovietice, la noi, în țară, nu a domnit legea, ci persoanele“ — a declarat deputatul A. A. Sobciak. Arătînd cît de importantă este instituția prezidențială, el a subliniat că nu trebuie acționat în grabă, că o asemenea problemă nu trebuie justificată doar de situația ac-

STOP CADRU

Duminică, în U.R.S.S. s-au desfășurat alegeri pentru Sovietele Supreme republicane și locale în alte trei republici unionale — R.S.F.S. Rusă, Ucraina și Bielorusia. A fost primul scrutin, după foarte mulți ani, cînd s-au depus mai

multe candidaturi pentru obținerea unui mandat.

Conducătorul de stat și de partid sovietic, Mihail Gorbaciov, și-a exercitat dreptul constituțional de vot la centrul electoral nr. 11 din raionul moscovit „Oktiabrski“. Solicitat de ziaști sovietici și străini să răspundă la unele întrebări, Mihail Gorbaciov a opinat că actualele alegeri reprezintă un moment de răscruce pe calea procesului de restructurare, subliniind, totodată, că poporul nu trebuie împărțit în tabere opuse, în comuniști și necomuniști. Important este, a spus el, ca în soviete să se găsească acei oameni activi, atașați restructurării, care sînt gata să ducă acest proces mai departe. După cum transmite agenția „TASS“, legînd succesul restructurării de activitatea P.C.U.S., conducătorul sovietic a relevat că partidul constituie o forță politică puternică, ce nu trebuie subapreciată. El a arătat, de asemenea, că nu vede cauze profunde pentru scindarea partidului. A atras atenția, în același timp, asupra necesității înnoirii P.C.U.S.

Referindu-se la problema instituirii, în U.R.S.S., a funcției de președinte, Mihail Gorbaciov a spus că, în condițiile desfășurării proceselor de descentralizare în țară, apare necesitatea consolidării puterii executive, fără a fi diminuat rolul Sovietului Suprem. El a arătat, potrivit agenției „TASS“, că, în cazul în care va fi propus pentru funcția de președinte, nu va refuza. Tot ceea ce este legat de noul rol al partidului și funcția de secretar general va hotărî cel de-al 28-lea Congres al P.C.U.S., a declarat Mihail Gorbaciov.

tuală, deoarece nu se hotărăște înființarea unui post de „jandarm unional”, ci de președinte, instituție ce trebuie să funcționeze indiferent de cine va ocupa această funcție. Deputatul s-a pronunțat în favoarea instituției prezidențiale, dar nu acum, ci mai târziu, când se calmează lucrurile. O altă opinie a fost a deputatului I. D. Laptev. El a susținut că „noi trăim și acționăm nu după legi, ci conform hotărârilor și sintem conduși prin hotărâri. Acum, sistemul nu mai funcționează, nu pentru că Biroul Politic al C.C. al P.C.U.S. nu mai lucrează sau că, în componența sa, sînt persoane a căror popularitate a scăzut în rîndul populației și al partidului. Sistemul nu funcționează deoarece se modifică — destul de încet — structurile puterii. Poporul și partidul au eliminat, de fapt, articolul nr. 6 (rolul conducător al partidului, prevăzut de Constituție — n.n.) despre care s-a vorbit mult și asupra căruia au existat dispute”. Și el, ca și precedentul vorbitor, a susținut ideea ca funcția de președinte să fie instituită numai după terminarea alegerilor în Sovietele Supreme republicane și în soviete locale. Între altele, au existat și intervenții sub forma de întrebări, de altfel destul de firești. Deputatul F. M. Burlatki a întrebat de ce acest proiect de lege nu a trecut, mai întîi, prin comitetele de specialitate ale Sovietului Suprem și de ce a fost creat un grup de lucru. Pentru a respinge ideea, deputatul A. A. Denisov a menționat că „instituirea unui regim al puterii personale riscă să ducă la un fel de despotism de tip oriental”. A. N. Iakovlev, pronunțîndu-se ferm pentru, a subliniat: „În cadrul reformei sistemului politic, funcțiile puterii se transferau de la partid spre organele constituționale ale statului. Aceasta va permite ca, într-o perspectivă nu prea îndepărtată, să se producă schimbări organice pentru care trebuie să fim pregătiți”. Au fost și alte opinii. Unii s-au întrebat dacă Mihail Gorbaciov nu are oare suficientă putere? Este președintele Sovietului Suprem al U.R.S.S., este președintele Consiliului Apărării...

Mihail Gorbaciov a explicat în ce constă slăbiciunea puterii executive actuale și de ce este nevoie de o regroupare serioasă a forțelor la eșalonul superior al puterii, pentru a se trece la cea de-a doua etapă — cea a reformei politice. El a precizat: „Nu este vorba de Gorbaciov, ci de modificări ale Constituției și de alegerea pre-

ședintelui la sesiunea Congresului Deputaților Poporului, pe baza alternativă, deoarece acum este nevoie în țară de instituția prezidențială”.

Pusă la vot, propunerea Prezidiului Sovietului Suprem a întrunit majoritatea necesară. S-a hotărît convocarea extraordinară a Congresului Deputaților Poporului pentru zilele de 12—13 martie. Proiectul de lege, în această privință, urmează să fie completat și publicat înainte de convocarea congresului.

Acum se cunosc doar în linii mari atribuțiile președintelui, căruia îi incumbă controlul suprem al respectării drepturilor și libertăților cetățenilor sovietici, a Constituției și legilor U.R.S.S., asigurarea suveranității, securității și integrității teritoriale a statului, reprezentarea acestuia în raporturile internaționale, buna funcționare a puterilor legislative și executive, în modul cel mai operativ.

Mai trebuie să se aibă în vedere că instituția prezidențială ca atare nu va rezolva automat dificultățile cu care se confruntă Uniunea Sovietică. Această funcție — se arată în cercurile de specialiști — trebuie privită în perspectivă, urmînd a fi perfecționată în conformitate cu schimbările ce se produc pe plan intern și internațional. Nu se poate vorbi nici de un model anume. Nu este vorba de o instituție prezidențială ca cea din S.U.A., unde președintele este și șeful executivului. Nu se poate asemăna nici cu instituția similară din Franța, deoarece Franța nu este un stat federal. Nu se poate vorbi nici de un model ca cel din R.F.G. sau Italia, unde personalitatea cea mai importantă este cancelarul sau primul ministru. Va fi o instituție prezidențială de tip sovietic.

În ceea ce privește candidatura la funcția de șef al statului, în cercurile de presă de la Moscova se apreciază că nu există o alternativă reală la Mihail Gorbaciov, actualul președinte al Sovietului Suprem.

Totuși, imediat după încheierea ședinței celor două camere ale Sovietului Suprem, sub președinția lui Boris Elțin și I. Afanasiev, s-a întrunit în ședință grupul interregional al deputaților. S-a încercat elaborarea unui program propriu al grupului pentru Congres, a unui proiect de lege alternativ cu privire la instituția prezidențială și chiar o candidatură alternativă la funcția de președinte...

Să așteptăm, totuși, Congresul Deputaților Poporului să se pronunțe.

Miraculosul nai zamfirian vine de demult și de departe. Vine din vremurile apuse ale vechilor voievozi, din tristele poeme scrise de Ovidiu la Pontul Euxin. El, naiul fermecat, știe cîntecul baciului din Miorița, știe toate baladele noastre. El a păstrat în taina tuburilor sale dangătul Putnei, susurul piraielor carpatine. El ne înalță spre stele, copleșindu-ne cu un dor cumplit, adică absolut, de viață. De viață și de oameni. I-am invidiat, de multe ori, pe francezi că știu de minune să adăpostească minți luminate, prigonite prin alte părți, că știu să adune la Paris atîtea firi pline de har. La sfîrșitul acestei ierni cu accente primăvărătice, n-au decît să ne invidieze francezii, căci maestrul Zamfir a adus mult soare la Chișinău, soare risipit pe portativele sale. Din „Făclia”, gazetă care apare la Chișinău

Urneie — la primul tur...

Comisia Electorală Centrală a dat publicității rezultatele alegerilor de deputați în Sovietul Suprem și în soviete locale, care au avut loc, la 25 februarie, în RSS Moldovenească. Comisia a constatat că această acțiune social-politică de importanță majoră s-a desfășurat în conformitate cu cerințele legii electorale. Pe listele de alegători au fost înscrși în total 2.828.540 de cetățeni cu drept de vot, din care s-au prezentat la urne 2.359.813 alegători, ceea ce reprezintă 83,43 la sută. În 373 de circumscripții, alegerile s-au desfășurat pe baza mai multor candidaturi.

În total, au fost aleși 140 de delegați ai poporului. Printre membrii noului parlament al Republicii, 91 sînt moldoveni, 21 ruși, 18 ucrainieni, 7 găgăuzi și 3 bulgari.

În baza art. 52 din Legea electorală, pentru alegerea restului de deputați ai Sovietului Suprem al Republicii (totalul membrilor parlamentului este de 380) și ai sovietelor locale vor fi organizate noi tururi de scrutin, la 10 martie și 22 aprilie a.c. În circumscripțiile electorale unde au fost prezentate 3—5 candidaturi, urmează ca la confruntările viitoare să participe numai primii doi clasafi la alegerile din 25 februarie, iar în celelalte, unde numărul candidaților a fost de 1—2 persoane, vor fi făcute noi propuneri.

STOP CADRU

La centrul de conferințe Mulungushi din Lusaka (Zambia) — prima etapă a turneului african al lui Nelson Mandela — s-a anunțat alegerea sa în funcția de vicepreședinte al Congresului Național African (A.N.C.). Cu același prilej, s-a anunțat că sediul A.N.C. va fi mutat la Johannesburg, cît mai curînd posibil. La sosirea la Harare (Zimbabwe), Nelson Mandela a declarat că „există semne încurajatoare privind apropierea momentului eliberării în Republica Sud-Africană” și a cerut guvernului de la Pretoria să înceapă negocieri în vederea desființării apartheidului. „Ar fi păcat să continue luptele cînd există posibilitatea de a se negocia”, a spus Nelson Mandela. Vicepreședintele A.N.C. s-a întîlnit, la Harare, cu președintele Robert Mugabe (în imagine).

„Privim cu mare interes dezvoltarea relațiilor dintre România și R.S.S. Moldovenească”

Petru C. Lucinschi

prim-secretar al CC al PC din
RSS Moldovenească

În timpul vizitei întreprinse în RSS Moldovenească, trimișii noștri au fost primiți de Petru C. Lucinschi, prim-secretar al CC al PC din această republică unională, care le-a făcut, în exclusivitate pentru revista „LUMEA AZI”, o amplă declarație privind ecoul Revoluției românești din decembrie 1989, preocupările actuale ale conducerii de partid și de stat moldovenești, stadiul și perspectivele relațiilor dintre România și RSSM.

„Evenimentele care au avut loc în țara dumneavoastră, în luna decembrie — a declarat Petru Lucinschi, la începutul convorbirii — au avut un larg ecou în R.S.S. Moldovenească. Acțiunile represive împotriva poporului român revoltat au fost primite cu indignare și mîhnire în republica noastră și ne pare nespuse de rău că ați suferit atât de mult”.

Referindu-se, apoi, la unele preocupări ale conducerii de partid și de stat din R.S.S. Moldovenească în etapa actuală, interlocutorul nostru a spus: „Ne aflăm într-o perioadă de renaștere națională, după politica stalinistă. Încet, dar sigur, la noi se revine la cultura națională. Am ajuns în ziua în care putem colabora, în democrație, între noi, toți moldovenii, deși societatea noastră este eterogenă. A fost o perioadă cînd vechea conducere din Republică a elaborat și pus în circulație o serie de teze care au produs dezbinare între noi. Se spunea că cine este pentru limba de stat (limba rusă pe atunci, n. ns) este cu noi, cine nu, este împotriva. Eu cred că vom ajunge să evităm ciocnirile și violența dintre naționalități. Cu noul parlament ce va fi ales, sper să ajungem la concluzii comune. După cum știți, limba moldovenească a fost recunoscută ca limbă oficială în Republica noastră. Prin lege se recunoaște că limba moldovenească este comună cu limba română. În prezent, la noi este în plină desfășurare o mișcare vastă de dezvoltare și folosire a acestei limbi, nu numai de către populația moldovenească, dar și de către alte grupări etnice din Republică. Din păcate, nu avem baza materială pregătită, întîmpinăm dificultăți în tipărirea cu alfabet latin a presei și a altor lucrări.

Actuala situație politică din Republica noastră va înregistra, credem, evoluții noi. La viitoarea sesiune a Parlamentului, ce-l alegem acum, ne vom dezice de art. 6 din Constituție, care prevede rolul conducător al Partidului Comunist. Sintem pentru mai multe organizații, mai multe partide, dar considerăm că trecerea trebuie să se facă treptat, echilibrat. Scruturile pentru Sovietul Suprem și

pentru sovietele locale, la care ați asistat, sînt primele alegeri democratice din Republica noastră și credem că poporul nostru este mulțumit de modul în care s-au desfășurat ele. Faptul, însă, că în peste 230 circumscripții n-au fost aleși deputații la primul tur de scrutin înseamnă că mai sînt și nemulțumiri față de candidații propuși. Socotesc că înfruntarea dintre partidele noastre trebuie să fie pașnică. Deocamdată, partidele înființate vin numai cu promisiuni, nu cu lucruri concrete. Oamenii ne reproșează că ne ocupăm prea mult cu politica, în timp ce ei au nevoie de condiții mai bune de viață, de muncă.

Trebuie să discutăm între noi și să vedem cine vine cu cele mai bune soluții. Există în Republică o presiune interetnică, dar o vom depăși, căci la noi nu sînt tradiții de confruntare.

Realitatea accentuează obligațiile pe care le avem și este necesar să soluționăm cît mai bine problemele cu care ne confruntăm”.

În continuare, primul secretar al CC al PCM s-a referit la stadiul și perspectivele relațiilor dintre România și RSS Moldovenească, subliniind: „Vreau să vă spun că, după căderea tiraniei din țara dumneavoastră, interesul pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale a depășit sfera oamenilor politici, de artă și cultură, devenind, acum, general. Sînt convins că ele se vor adînci și diversifica, încadrîndu-ne în procesul european și mondial. Noi apreciem că, după declarațiile de intenții reciproce, trebuie să facem pași concreți în sfera spirituală și culturală, în istorie, în învățămîntul public, găsind cele mai bune condiții și forme eficiente de cooperare. Am eliminat suspiciunea care există și se impune

să ne gîndim la secolul XXI, bineînțeles încheindu-l pe cel în care trăim la un nou nivel. Colaborarea dintre noi o privesc ca o necesitate obiectivă pentru dezvoltarea noastră economică și culturală. Noi susținem orice acțiune în care există o cointereseare reciprocă. Populația noastră — formată din moldoveni (64,5 la sută) și din alte grupări etnice (ruși, ucrainieni, bulgari, evrei și alții — 35,5 la sută) — privește cu mare interes dezvoltarea relațiilor dintre România și RSS Moldovenească, apreciază orice pas concret făcut în acest sens. Ideile și propunerile noastre referitoare la conlucrarea cu România au fost bine primite peste tot în Republică.

M-aș referi la unele aspecte concrete ale cooperării, care mi se par de actualitate. De exemplu, în domeniul cultural, în general, și al televiziunii, în special, noi dorim ca în toată Republica noastră să fie recepționată emisiunea Televiziunii Române Libere, iar în țara dumneavoastră televiziunea din Chișinău. Au fost, deja, discutate aceste aspecte la nivel de conducere. Nu sînt probleme politice, sînt numai de ordin tehnic (construirea unei stații de retransmisie pe Prut). Credem, de asemenea, că pot fi realizate schimburi de cărți și reviste. Noi avem nevoie de abecedare, de manuale școlare, iar în România se pare că există interes pentru revistele științifice apărute la noi. Putem organiza, în viitorul apropiat, stagii de pregătire a unor profesori de ai noștri în țara dumneavoastră și schimburi de studenți.

Un alt domeniu căruia trebuie să-i acordăm atenția necesară este cel al regimului de frontieră. Este vorba, în primul rînd, de a asigura trecerea mai liberă, dintr-o parte în alta, a populației din regiunea de frontieră. Dar și restul oamenilor pot beneficia de facilități în acest sens. Noi ne gîndim la niște rute de autobuze, de trenuri chiar, cu ajutorul cărora elevi, studenți, muncitori să plece pentru cîteva zile la Iași ori Chișinău. Desigur, dacă am avea monede convertibile, lucrurile ar fi mai simple, dar, existînd voința reciprocă, se pot găsi soluții.

În plan economic, putem să ne gîndim la crearea unor întreprinderi mixte de comerț. Eu l-am însărcinat pe ministrul nostru de resort să plece la București și să discute cu oficialitățile române posibilitățile de înființare a unor întreprinderi mixte și de schimburi comerciale. După 1 ianuarie 1991, vrem ca 90 la sută din comerțul nostru exterior să-l facem noi, Republica, direct, și nu prin organele Uniunii Sovietice. De aceea, eu văd o perspectivă frumoasă pentru cooperarea noastră viitoare și sînt sigur că vom găsi soluții.

În relațiile bilaterale, în general, trebuie să ieșim din mentalitatea de astăzi, să eliminăm obstacolele birocratice. Ne-o cere viața, ne-o cere istoria, căci istoria este istorie. Din acest punct de vedere, trebuie să restabilim adevărul, dar cum? Dacă problemele se pun în mod brusc, putem ajunge la neînțelegeri și nu este bine pentru popoarele noastre. Trebuie să aveți în vedere că o parte din populația noastră este ucrainiană și oamenii își spun cuvîntul. Pe picioarele slabe ale democrației noastre, nu se poate cere totul dintr-odată. Toate soluțiile trebuie căutate într-un climat civilizat și de încredere reciprocă, nu prin declarații categorice ori ultimatumuri. Dacă, uneori, un om iese greu dintr-o situație, atunci pentru o societate este și mai dificil. Mihail Sergheevici Gorbaciov a început restructurarea — un proces complex și, de aceea, deloc ușor. Se spune că recunoștința este cel mai elementar lucru pentru om, iar nerecunoștința constituie cel mai mare neajuns al său. Deci, să prețuim ceea ce am realizat și să avem în vedere că dialectica este o lege a dezvoltării generale. Societatea are o evoluție proprie, pe care nu o putem opri”.

Opinii consemnate de Ștefan Cărbă și Aurel Zamfirescu

Armata în viața publică

Dintre toate subiectele vieții internaționale aflate permanent în atenție, probabil cel mai dificil de surprins într-o unică analiză, datorită complexității uriașe, este rolul armatei într-un stat democratic. Chiar și acest ultim cuvânt devine subiect de controversă, când se discută rolul armatei, deoarece regimurile ce nu sprijină și nu asigură nicidecum democrația susțin că sînt, și ele, democratice. Orice analiză trebuie să fie, de aceea, extrem de atentă nu numai cu nuanțele, dar și cu termenii utilizați. Sîntagma sub care, în fond, subiectul ar putea fi cercetat este „armata și puterea”, dar ea închide o primejdie, întrucît armata însăși este o putere și devine ori pleonastică, ori nelalocul ei o analiză a rolului puterii în raport cu puterea, chiar și dacă aceasta din urmă înțelegem să fie nu numai militară, ci și tehnică, economică ș.a.m.d.

Firește, pentru a putea desprinde și, eventual, lămuri câteva caracteristici, o delimitare a subiectului se impune de la început. Armata modernă a păstrat un

■ Care este rolul armatei într-o democrație? ■ Ideologie, militari și decizii politice ■ Structuri fragile și lovituri de stat ■ Garantul Constituției ■ Educație fără organisme speciale ■ De ce ministru civil?

rol capital în securitatea și apărarea națiunilor, deși nu mai deține monopolul, iar structura și importanța sa fiind tot mai mult tributare potențialului industrial și moral al poporului respectiv. Nu acest aspect ne preocupă acum. În deceniile postbelice, cînd s-a intrat în era

atomică, s-au conturat câteva direcții strîns legate de potențialul economic al țărilor: unele armate au evoluat spre organizații puternice, dar limitate, fundamentate pe o putere industrială; altele au conservat caracterul de masă; altele, în sfîrșit, au încercat să imbine cele două direcții.

Dar aceeași perioadă postbelică a stat sub semnul „războiului rece” și al înfruntării Est-Vest, ceea ce a influențat în mod direct raporturile dintre armată și puterea politică sau partidele politice. Armata a trebuit să răspundă, fie că era vorba de Occident, fie de Răsărit, unor comandamente impuse de puterea politică, cerute de diferențierile ideologice clare existente în lume. Dar și aici trebuie subliniată o nuanță: inițial, puterea politică a sugerat linia de conduită, dar, la scurt timp, s-a produs o osmoză, apoi factorul militar a dobîndit un rol prioritar. Este momentul apariției așa-numitului „complex militaro-industrial”, existent de ambele părți ale luptei ideologice, în sinul marilor puteri, care, într-o formă voalată,

Peninsula Iberică — gloanțe și garoafe

În țările Peninsulei Iberice — Spania și Portugalia — armata a jucat roluri distincte în perioada de tranziție spre democrație.

În Spania, după dispariția fizică a generalului Franco (noiembrie 1975), atitudinea armatei — care reprezentase, împreună cu biserica, cei doi piloni de susținere ai franchismului — a rămas, cel puțin șase-sapte ani, un mare semn de întrebare. Practic, n-a existat lundă în care oamenii politici să nu se afle sub presiunea unor generali ce mai păstrau încă nostalgia trecutului în care deținuseră, practic, puterea, alături de El Caudillo. Jaloanele juridico-politice ale tranziției democratice le-a pus guvernul Suárez (v. „Lumea” nr. 5 a.c.), care „a schimbat direcția navei”. Dar drumul a fost presărat cu temeri și riscuri privind eventualitatea unei lovituri de stat, în primul rînd armate.

Situația avea să se stabilizeze după evenimentele de la 23 februarie 1981, cînd Spania a trăit cea mai lungă noapte din istoria democrației sale, în urma tentativei puciste organizate de lt. col. Antonio Tejero, ce mai fusese implicat, în 1978, într-o altă tentativă de lovitură de stat de dreapta („operațiunea Galaxia”). Atitudinea regelui, care a reprezentat în acele momente „motorul schimbării”, a fost determinantă în deșurarea tentativei puciste. De asemenea, evenimentele de la 23 februarie au evidențiat atitudinea loială a armatei, considerată pînă atunci o „necunoscută”, în eventualitatea unor împrejurări tulburi.

Schimbări se simțeau necesare tocmai datorită persistenței, în rîndurile militarilor de carieră, a nostalgiei pentru un trecut în care dispuseseră, sub faldurile paternalismului franchist, de o putere aproape discreționară. În perioada imediat următoare, o serie de generali au fost trecuți în rezervă (s-a impus o limită de vîrstă care, pe vremea franchismului, nu exista), alții, mai tineri, le-au luat locul în ierarhia militară.

În Portugalia, revoluția de la 25 aprilie 1974 n-ar fi fost posibilă fără Mișcarea Forțelor Armate sau „mișcarea căpitanilor”. Revoluția, declanșată de tineri ofițeri conștienți că sînt interpreții sentimentelor poporului portughez, a reprezentat o mișcare spontană și autentică a „poporului înarmat” și a constituit, pentru a folosi cuvintele generalului Antonio de Spínola (organizatorul din umbră al evenimentelor, devenit apoi primul președinte al țării), „o victorie asupra noastră înșine, asupra erorilor noastre, asupra contradicțiilor noastre”.

De fapt, mișcarea s-a dezvoltat pe măsură ce războaiele coloniale impuse țării de dictatura salazaristă se prelungeau dincolo de orice limite ale suportabilității. Căci războiul colonial a fost nucleul maturizării și conștientizării politice a portughezilor și forțelor lor armate. Generali ca Antonio de Spínola, ofițeri ca Otelo Saraiva de Carvalho (artizanul revoluției) aveau să înțeleagă,

printre primii, că soluția la războaiele născute din dominația colonială a ultimului mare imperiu — Portugalia — nu putea fi găsită decît printr-un act-politic ce făcea necesară înlocuirea regimului dictatorial printr-un regim democratic.

Și dacă la București armata s-a alăturat, la 22 decembrie, revoluției poporului, la Lisabona poporul s-a alăturat, în zorii zilei de 25 aprilie, armatei. „Grandola vila morena”, cîntecul lui José Alfonso, a dat semnalul „revoluției garoafelor”, precum „Nu plecăm! Nu murim!” a dat semnalul revoluției noastre.

Cele trei obiective pe care și le-a propus Mișcarea Forțelor Armate au fost sintetizate în „cei trei D”: Democratizare, Decolonizare, Dezvoltare.

ascunsă, echivala cu o pecete puternic militară asupra deciziilor politice. Existența „complexului” merită ceva mai multă atenție, deoarece a influențat rolul armatei în multe state ale lumii. În anii postbelici, s-a trecut la înarmări masive, generate și de ideea că trebuie să existe un scut puternic împotriva a ceea ce „subminează” sau „amenință” ordinea existentă; la Moscova sau la Washington, opiniile practice se suprapuneau. Urmarea a constat în apariția unei alianțe intime între firme (fie ele monopoluri particulare sau de stat) și administrație, care a dus la crearea unei industrii permanente de armament, cu influență asupra fiecărei ramuri a guvernului. Insuși președintele Eisenhower atrăgea atenția asupra acestei influențe, semnalând atât gravele implicații, cât și posibila înrăurire necontrolată. Cunoscuți economiști și politologi americani ai ultimelor decenii constatau că puterea militară a nesocotit adesea pozițiile Congresului, a retras puterea forului legislativ și a transmis-o Pentagonului. Mai puțin vizibil, același lucru se petrecea și de partea Kremlinului, iar faptul că o seamă de generali făceau parte din organismul suprem de decizie este o dovadă. Sporirea permanentă a influențării (și amestecului) închidea în sine o serie de principii: există limite în înarmare, dincolo de care ele devin aberație și povară; oricât de puternică ar fi economia, nu poate susține la nesfârșit o cursă absurdă; înfruntarea ideologică are și ea limite. Acești factori obiectivi li s-au adăugat alții subiectivi: corupția (în cadrul Pentagonului, de pildă), scandalurile financiare (între firmele constructoare de armament și Pentagon) care au fost expresia neconcordanței sporinde dintre „complexul militaro-industrial” și

puterea civilă. Ca urmare, când „complexul” a devenit stînjitor, factorii politici au intervenit, limitându-i din nou influența, în aceste momente existînd aparență — și, se speră, realitatea — unor raporturi mai aproape de firesc între armată și puterea politică.

Au existat deci — și încă mai există — două forme de influențare, una directă, alta indirectă, amîndouă subsumate rolului de apărare al armatei. Fără însă a pune în discuție acest rol, era evident că, în pecetea asupra politicului, se depășeau atribuțiile lesne de înțeles.

Un alt rol pe care și-l revendică ori se atribuie armatei este acela de păstrătoare a tradițiilor, mai vechi sau mai recente. Generalul De Gaulle a preluat conducerea statului, beneficiind de aureola acțiunilor armatei în Rezistență împotriva nazismului. Mai mult sau mai puțin, toate armatele țărilor sud-americane insistă să-și afirme ascendența în revoluțiile eliberatoare conduse de Bolivar și San Martin. În China, autoritatea de care se bucură armata și implicarea în menținerea unei stări de lucruri sînt consecințe ale unei similare concepții revoluționare: „marșul cel lung” și sacrificiile în lupta împotriva ocupantului japonez. De fiecare dată cînd armata a intervenit, în Turcia, s-a declarat continuatoarea

procesului de modernizare început de Atatürk ș.a.m.d. Adaptarea acestor tradiții la o realitate în schimbare cunoaște nuanțe, dar sensul este asemănător.

Chiar și din aceste puține exemple reiese un alt rol pe care îl joacă armata în multe părți ale lumii, acela de asigurare a stabilității politice. Intervenția se produce în momentele în care puterea politică se erodează, cînd partidele nu mai stăpînesc viața publică (economică sau socială) și alunecă într-o parte sau alta a curentului dominant în societate. Puciurile frecvente în America Latină (mai toate numite de inițiatorii lor „revoluții”) au loc în numele restabilirii ordinii. Prin intervenția sa, într-un moment în care un partid nu mai stăpînește situația, armata joacă un fel de rol de arbitru. Dar, în mod evident, forțele care recurg la lovituri de stat reprezintă curente politice, îndată după preluarea puterii constituindu-se în diverse „uniuni”, „junte” ș.a. de salvare națională. Tendințele reprezentate de regulă sînt de dreapta, dar au existat situații în care și un regim de stînga a fost instaurat printr-o lovitură de stat. Preluarea puterii de către armată degenează cel mai adesea în represii, în dictatură militară și în apariția unui curent de opinie potrivnic armatei, ce impune

Asia — experiențe extrem de diverse

Pentru țările asiatice, este foarte dificil, chiar imposibil, de a circumscrie problema raporturilor armatei cu puterea civilă unei concluzii generalizatoare. Aproape fiecare din statele continentului a avut experiența sa proprie. De aceea, ne vom limita la cîteva exemple...

Există, de pildă, experiența Indoneziei, țara în care militarii au preluat frîiele conducerii statului într-un moment de mare cumpănă, în 1965, dejuind, prin intervenția lor, intenția comunistilor de a pune mîna pe putere. Un proces de restabilire a democrației a fost inițiat și urmărit cu perseverență în anii următori, dar nu este mai puțin adevărat că rolul militarilor a rămas central în acest proces.

Un rol tradițional în viața politică a țării revine militarilor în Thailanda, pînă într-atît încît luna octombrie — perioadă a promovărilor, a diverselor rearanjări în conducerea armatei — a însemnat, ani de-a rîndul, un interval de maximă intensitate în întreaga viață internă. În această lună „fatidică”, s-au produs, de altfel, multe din numeroasele lovituri de stat militare, care au punctat existența statului thailandez după înlocuirea, în 1932, a monarhiei absolute prin monarhia constituțională. Pe de altă parte, asupra unui interesant aspect al raporturilor armatei cu puterea civilă atrăgea atenția comandantul-șef al forțelor armate, generalul Chaovalit, subliniind rolul „economic” constituțional al armatei thailandeze, în sprijinirea „războiului contra sărăciei”, declanșat de guvern.

În alte țări asiatice, precum Pakistan și Bangladesh, deceniile de după cucerirea independenței au însemnat alternative guvernări civile cu dictaturi militare, instaurate în urma unor intervenții de forță (puciuri) ale forțelor armate pe scena politică.

În sfîrșit — deși nu în cele din urmă — rolul armatei apare cu atît mai important, mai de avut în vedere în

Cu prilejul celei de-a 4-a aniversări a revoluției care a dus la instaurarea la putere a actualului regim din Filipine, președintele Corazon Aquino a adresat un apel soldaților și civililor filipinezi cerîndu-le să sprijine ordinea constituțională din țară. Pe de altă parte, inițiatorii ultimei încercări de lovitură de stat militară, din decembrie anul trecut, au difuzat un text, arătînd că vor face „tot ce este necesar” pentru a se ajunge la înlăturarea actualiei administrații a președintelui Aquino, regre-tînd că militarii au contribuit la instalarea sa la putere

Lupta a fost dificilă și lungă pentru recîstigare democrației pierdute în 1926. A fost un travaliu realizat în profunzimea forului interior al fiecărui portughez în parte. Cînd au răsturnat regimul antipopular, dictatorial și, mai ales, terorist (ce altceva a fost „PIDE” — poliția politică secretă a salazarismului — decît o altă față a Securității?) militarii practic n-au avut nevoie de arme. Pe țevile puștilor și mitralierelor, gloanțele au fost oprite, de către mulțimea ieșită în stradă, cu sute de mii de garoafe — simbol al libertății și fraternității.

Cîțiva ani buni (vă promitem să revenim cu date exacte într-o viitoare analiză a tranziției Portugaliei de la dictatură la democrație), forțele armate — prin Consiliul Revoluției și, mai ales, prin prezența la președinție a unui general, Antonio Ramalho Eanes — au constituit garantul revoluției. Pentru că ele au făcut revoluția, tot ele s-au oferit să readucă portughezilor liniștea și încrederea. Iar poporul portughez a dovedit o maturitate politică „demonstrată de cele mai vechi democrații și un echilibru de judecată comparabil doar cu cel al unui popor nordic” („Corriere della Sera”).

Astăzi, Portugalia, reintrată în democrație, cu un președinte civil (Mario Soares) și un guvern de centru-dreapta (social-democrat) consideră că armata și-a jucat rolul. Militarii au reintrat în cazărmi.

Dar, atît spaniolii, cît și portughezii știu că tinerii ofițeri și militari stau de veghe pentru ca democrația să nu mai fie pusă în pericol. Jumătate de secol de noapte franchistă și salazaristă a lăsat urme prea adînci pentru a fi uitate...

Rodica Dumitrescu

evaluările politice privind state direct implicate în conflicte militare. Asia este continentul pe care se desfășoară unele din cele mai complexe și de durată conflicte regionale ale epocii contemporane: războiul iranian-irakian, conflictul din Cambodgia, războiul din Afganistan. Astfel, retragerea totală a trupelor vietnameze din Cambodgia, în toamna anului trecut, a fost un eveniment cu impact nu numai asupra atmosferei, a raporturilor interstatale pe plan regional și internațional, ci și în ce privește orientările politice, economice, sociale din țările afectate de conflictul cambodgian.

Toate acestea, chiar dacă nu pot fi însumate unei singure concluzii, sînt totuși edificatoare pentru ceea ce înseamnă „armata și puterea”.

Liana Enescu

limitarea implicării acesteia în politică și revenirea la un regim democratic civil. Între cauzele acestor oscilații se pot menționa lipsa de solidaritate națională și absența unor structuri democratice puternice, structuri ce nu pot fi obținute decât printr-o viață parlamentară stabilă și printr-o osatură economică și ea stabilă, singura capabilă să spulbere tensiunile explozive ce atrag amestecul ulterior al armatei. Asemenea desfășurări pot fi lesne exemplificate cu ceea ce s-a petrecut în Africa ultimelor două decenii: structurile fragile moștenite la independență și în mare măsură neadekvate realităților africane au determinat intervenți-

ile militare, singurele cu un anume rol stabilizator.

Toate situațiile descrise pînă acum se întîlnesc, însă, de regulă, în acele țări în care democrația în adevăratul ei înțeles nu este atotstăpîitoare. E greu de imaginat, de pildă, preluarea puterii politice de către armată (în afara unor situații de excepție — aceasta însemnînd război — și încă nici atunci cu certitudine) în statele emisferei occidentale și nordice. În aceste țări, armata este, de asemenea, o entitate bine definită, care participă cu drepturi egale la viața publică, dar fără să se implice în activitatea partidelor politice. Supusă, ca și societatea, unor reguli democratice, armata este, prin însăși esența ei, un factor de stabilitate (cazul țărilor lipsite de armată — Costa Rica, de pildă, sau ministate europene — constituie o excepție ce nu infirmă nicidecum regula), dar și de unitate. Legăturile cu viața țării se conturează și în forme indirecte: deși nu armata împinge o societate înainte, spre progres material, necesitățile ei de tehnică militară contribuie parțial la revoluția tehnico-științifică, aceasta reflectîndu-se asupra ansamblului societății; armata întărește sentimentul patriotic dobîndit prin educație, familie, religie, dar o face nu prin interme-

diul unei anume organizări, ci prin chiar structura comandei și autoritatea morală a comandantilor. Ar fi o eroare ca armata să fie imaginată drept o masă amorfă, incapabilă să dezbată, mai mult sau mai puțin manevrabilă. Cu nuanțe care nu modifică ideea fundamentală, ea întreține, de fapt, un dialog cu puterea politică, oferă idei și soluții, toate în cadrul constituțional. Eventualii reprezentanți în Parlament apără interesele armatei, nimic mai mult — deci nu fac politică, deoarece armata trebuie să rămînă în afara modificărilor de opțiuni, programe, direcții de acțiune ce decurg din succesiunea la putere a unor partide ce se opun unele altora. Firește, indiferent cine alcătuiește guvernul, există o formă de legătură între acesta și armată, dar fără o dominantă ideologică. Pe de altă parte, aceleași democrații au recurs, de multă vreme, la numirea în fruntea ministerului apărării a unui titular civil. Se asigură, astfel, o obiectivitate, îndeosebi în sensul de a supune interesele generale ale armatei intereselor de ansamblu ale țării. Orice relație a armatei, garanta a Constituției, cu viața politică se desfășoară într-un cadru constituțional.

Stelian Țurlea

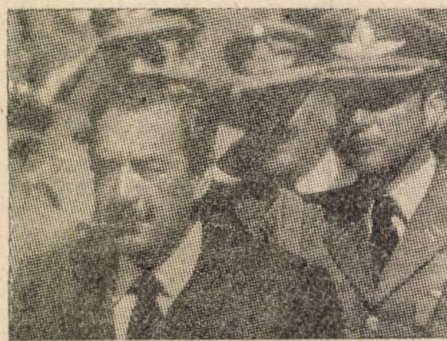
America Latină — de la „caudillism” la parlamentarism

Relația civil-militară constituie unul din multiplele unghiuri de abordare a realităților istorice și politice ale Americii Latine, cu punct de plecare într-un trecut relativ îndepărtat și cu proiecții identificabile, într-o formă sau alta, în actualitate. Destinele popoarelor acestui continent au fost legate, prin tradiție, de cele ale militarilor, începînd cu precădere din anii cîștigării independenței. Simon Bolivar, San Martin, O'Higgins, Sucre sînt lideri militari ai secolului XIX, azi eroi naționali prin lupta dusă pentru eliberarea fostelor colonii spaniole. În continuare, istoria modernă și contemporană a înregistrat frecvent prezența armatei în avanscena politică, atît în perioada constituirii puterii centrale din noile state naționale, cît și ulterior, cînd militarii au considerat, nu o dată, că dispun de libertatea de a prelua guvernarea în momente în care politicieni civili păreau în impas. Apariția figurii tipic latino-americane — „el caudillo” — este o expresie a acestei moșteniri, care a alimentat în rîndul militarilor dorința de putere și chiar ambiții politice, pe fondul, concomitent, al cristalizării și consolidării partidelor, al afirmării, în general, a structurilor civile ale aparatului de stat.

Prin seria puciurilor, mai ales din ultimele aproximativ patru decenii, și instalarea, pe această cale, a unor dictaturi militare în multe din țările latino-americane, în regiune s-a conturat, accentuîndu-se în timp, un puternic curent de opinie opus net intervenției armatei în viața politică. Întrucît, pe de o parte, provizoratul, declarat inițial, al juntelor militare s-a dovedit adesea durabil. Pe de altă

parte, existența unor dictaturi prelunge s-a datorat adesea tendinței acestora de a-și legitima, prin Constituție, guvernarea de facto, ceea ce a pus în evidență „singurătatea puterii”. Spațiul nu ne permite o serie de nuanțări necesare în abordarea acestei teme — mergînd de la excepțiile de la regulă (regimuri militare de orientare naționalistă) și pînă la constatarea că armata este departe de a constitui un monolit sau că organizarea de alegeri pentru revenirea la un guvern civil nu reprezintă o garanție suficientă a evoluțiilor spre democratizare. Vom constata doar că, în genere, pe continent, trecerea de la un regim militar la unul civil — foarte pronunțată în ultimul deceniu — este recepționată ca un proces pozitiv de revenire la funcționarea statului de drept, opus celui absolut, al puterii discreționare și autoritare.

Începînd din 1979, evoluțiile interne din Bolivia, Peru, Ecuador, Argentina, Uruguay, Brazilia au evidențiat consolidarea cursului spre parlamentarism în regiune, prin retragerea de la conducerea statului a reprezentanților armatei și instalarea în fruntea executivului, după organizarea de alegeri, a unor președinți civili. În Paraguay, dictatura de peste patru decenii a generalului Stroessner a fost înlăturată, în 1988, prin preluarea, totuși, a puterii de către generalul Andres Rodriguez, dar acreditat ulterior ca șef al statului pe calea urnelor. La 11 martie a.c. urmează, pe de altă parte, a se realiza trecerea de la un regim militar la unul civil în Chile: generalul Augusto Pinochet va preda, după 17 ani, prerogativele supreme președintelui ales, Patricio Aylwin. Perspectivelor unei democratizări interne în diverse țări care au fost supuse intervenției directe a armatei în viața politică apar, mai ales în ultimii ani, conturate mai clar, mai palpabil. Este o tendință evidentă în acest sens, ceea ce permite să se pună accentul, tot mai insistent, pe rolul primordial al armatei, cel din domeniul apărării naționale, în contrapondere cu „doctrina securității naționale”, care a constituit

După ce i-a adus pe liderii fostului regim militar în fața instanței de judecată pentru încălcarea gravă a drepturilor omului, președintele argentinian Raul Alfonsin (1984—1989) a făcut, ulterior, concesii importante, sporînd prerogativele armatei pe plan intern

adesea suportul ideologic al preluării puterii în stat de către militari.

De precizat, în același timp, că forțele armate, chiar revenînd în cazărmi, nu sînt lipsite, totuși, de o anumită capacitate de influențare, mai mult sau mai puțin vizibilă, asupra deciziilor guvernelor civile. Confruntările armate din Salvador dau, de pildă, militarilor o incontestabilă greutate în viața internă a țării; în Argentina, aceștia și-au recăpătat, în ultimii doi ani, o serie de prerogative cu tangențe în sfera politicului (mai mult, de la 26 februarie a.c., au dreptul de a interveni în cazul unor tulburări sociale grave); în Chile, menținerea, de către Augusto Pinochet, a funcției de comandant șef al armatei este receptată ca un potențial factor de presiune asupra viitorului cabinet civil ce va trebui să asigure tranziția spre democrație; lupta antigherilă și antidrog din Columbia sporește, de asemenea, atribuțiile militarilor în plan intern. Armata rămîne, deci, un factor important al ecuațiilor politice latino-americane, cu impact dificil de eludat în ce privește stabilitatea procesului democratic din regiune.

Anca Voican

Europa 1990: portret de grup cu Germania

2

dr. Vasile Secăreș

A spune acest lucru nu exclude, însă, și o altă subliniere, și anume aceea că reunificarea Germaniei privește, până la urmă, întreaga Europă, pentru că ea va avea urmări la nivelul întregului continent și este necesar ca această problemă să fie discutată în strînsă legătură cu preocupările generale ale statelor europene în privința noii structuri de securitate.

Nu este greu de văzut că acestea sînt legate, într-un fel sau altul, de asocierea, proprie momentului actual, între prăbușirea vechilor aranjamente europene și apariția unei „supraputeri germane” în centrul Europei. Este limpede că o Germanie unită va aduce cu sine nu o modificare oarecare în raportul de forțe pe continent, ci una de proporții: cu o populație de circa 80 de milioane de locuitori, un GNP (produsul național total) care va egala pe cele ale Franței și Marii Britanii luate împreună, cu o economie extrem de competitivă și cu exporturi însumînd peste 350 miliarde dolari, cu armata cea mai numeroasă și, probabil, cea mai bine echipată (chiar dacă nu deține arme nucleare) etc., ea va deveni, de departe, cea mai puternică țară europeană (în afara U.R.S.S.). Și pentru aliați, și pentru statele din centrul și estul continentului, și în general pentru întreaga Europă, întrebarea care se pune este: ce va face Germania cu această putere a sa, în ce scopuri și în ce fel o va utiliza?

În ultima vreme, această întrebare a fost formulată frecvent într-o manieră dramatică, pe baza experiențelor trecutului. Lucru, fără îndoială, de înțeles, în-deosebi dacă avem în vedere ritmul incredibil al evoluției în problema germană: în aceste zile am început, deja, să vorbim de „Germania”. Ca să nu mai menționăm rolul negativ pe care îl au, în întreținerea acestei preocupări, înseși declarațiile prilejuite de „savurarea” perspectivei noului statut de putere. Recent a fost citată, de pildă, afirmația unui consilier al cancelarului Kohl în legătură cu dorința Germaniei de a juca rolul de „lider”. Există însă numeroase argumente care pledează în favoarea unei probabilități reduse a confirmării ipotezei reapariției „pangermanismului” ca ax pentru politica noii mari puteri. Așa cum s-a subliniat, reversul ar atrage unificarea pe bază antigermană a tuturor celorlalte state din Europa. Apoi, condițiile politice, structura în contextul căreia a reapărut problema germană sînt cu totul diferite.

Ceea ce nu înseamnă că trebuie să încetăm a discuta despre implicațiile reunificării Germaniei în planul puterii — implicații care conturează mai multe formulări ale întrebării de care vorbeam.

Va deveni Germania o superputere? Indiscutabil, nu în sensul cu care ne-am obișnuit în perioada postbelică. Dimensiunile sale în termenii teritoriului, ai populației, ai structurii forței armate — inclusiv lipsa factorului nuclear, alături de absența unei responsabilități și/sau implicări globale — nu oferă suportul

necesar într-o asemenea direcție. Dar, oare, superputerile, la rîndul lor, mai sînt ce au fost odată? Nu este vorba numai de erodarea relativă a importanței lor, de urmările implicării în cursa înarmărilor sau, în cazul U.R.S.S., de eșecul economic. Trebuie să ne referim, în general, la faptul că puterea militară contează, astăzi, mult mai puțin: statutul de superputere se definește tot mai mult în termenii forței tehnologice, științifice, comerciale, financiare — pe acest teren se va contura capacitatea de a influența mersul evenimentelor în politica mondială. Dintr-o asemenea perspectivă, învingătorii ultimului război mondial s-ar putea să devină, cum s-a mai spus, învingătorii „războiului rece”. În orice caz, ultimul deceniu al secolului va fi marcat de intrarea Germaniei în ecuația strategică globală. Principala problemă, în acest context, va fi aceea a modului în care se va corela noua sa poziție cu relația edificată în ultimele decenii între cele două superputeri — pe care experți sovietici le apreciau, recent, drept „parteneri naturali”, între care ar trebui să existe, în anii '90, „o interacțiune energetică”, pentru a evita o evoluție „periculoasă și precară” — și, înclin să cred, mai ales cu unul dintre termenii implicați, deci cu U.R.S.S. Acest raport trebuie socotit esențial în contextul situației din Europa.

Ce va însemna, însă, în termeni practici, faptul că Germania va deveni cea mai puternică țară de pe continent? Ne-am putea întreba, mai întîi, dacă structurile politice, economice și militare actuale vor rezista șocului produs nu atât de reunificare ca atare, cît de manifestarea plenară a forței economice și politice a „superputerii germane”. Aceasta se referă la CEE, la NATO, la Tratatul de la Varșovia și, în general, la ceea ce a mai rămas din vechile aranjamente de securitate din Europa. Se ridică, apoi, problema atitudinii Germaniei reunite față de frontiera sa estică, mai exact a garanțiilor cu privire la intangibilitatea graniței de pe Oder-Neisse. Tergiversarea fixării clare a poziției a provocat exasperarea Poloniei și iritarea aliaților occidentali (Marea Britanie, Franța). Pierre Lellouche vorbea, în mod explicit, despre neglijarea intereselor legitime ale altor state. A fost subliniat și faptul că, în condițiile apariției unui vid politic în zona Europei centrale și de Est, datorită dezagregării sistemului de dominație creat de U.R.S.S., Germania va deveni, inevitabil, puterea dominantă, „stăpînul” jocului economic și politic.

Referindu-se la toate aceste temeri, Dominique Moïsi spunea un lucru interesant, și anume că nimic nu este mai periculos decît să spunem germanilor: ne temem de voi. Aceasta va crea, până la urmă, o Germanie corespunzătoare unei asemenea imagini. Ar fi vorba de ceea ce se numește o profeție autorealizabilă. De cealaltă parte, mesajul politic a evidențiat respingerea politicii de putere a trecutului. Hans-Dietrich Genscher îl cita, de pildă, pe Thomas Mann, care afirmase

încă în 1952: Noi dorim o Germanie europeană, nu o Europă germană. A fost subliniată, în repetate rînduri, angajarea față de ideea integrării europene și a creării „casei comune” pe continent. A fost respinsă, de asemenea, ipoteza apariției unui gigant neutru în centrul Europei, perspectivă inacceptabilă, pînă la urmă, nu numai pentru S.U.A. și aliații vest-europeni, dar și pentru U.R.S.S. Așa cum spunea recent un diplomat sovietic (citată de „Time”), deși ar fi preferabilă o Germanie neutră sub influență sovietică, este mai bine să avem una legată, într-o formă oarecare, de NATO — „nu lăsată de capul ei”. Să mai menționăm că, pentru înlăturarea suspiciunilor sovietice, a fost declarată disponibilitatea (formula Genscher) pentru menținerea teritoriului estic al Germaniei în afara acoperirii militare a NATO și chiar pentru prezența unor forțe ale U.R.S.S. (deci, pe teritoriul unei țări făcînd parte din cealaltă alianță).

Este cît se poate de limpede că și în Vest și în Est sînt multe semne de întrebare în legătură cu reunificarea Germaniei. O concluzie pare să fie, însă, în afara oricărei îndoieli, anume că soluționarea problemei germane trebuie inclusă în procesul de integrare, pe noi baze, a spațiului european în ansamblu, în contextul oferit de C.S.C.E. sau de un alt mecanism, mai complex, creat prin consens european pentru a angaja continentul în noua etapă a dezvoltării sale. Germania ar fi asimilată, astfel, într-o nouă ordine a păcii în Europa, într-un sistem coerent de garanții de securitate. Din acest punct de vedere, formula „2+4” nu pare deloc satisfăcătoare (vezi „apelul olandez”). Nu este mai puțin adevărat că procesul de elaborare politică — de găsire a unor noi soluții — se desfășoară extrem de lent. Ca urmare, în momentul de față, ritmul cursei spre reunificare a depășit cu mult pe cel al creării instituțiilor europene și — ceea ce nu este deloc de neglijat — al rezolvării problemelor militare asociate reasezării raporturilor pe continent. A fost subliniată, de pildă, necesitatea menținerii alianțelor actuale ca mijloace politice pentru controlarea tranziției spre un nou sistem de securitate. Nu este, însă, deloc sigur că acestea nu vor deveni, destul de repede, un fel de „cochilii” goale, incapabile să facă față noilor probleme.

Perspectiva creării unei noi ordini europene — pe baza unor valori comune, a unor interese comune sau a echilibrului lor, a unor standarde comune de acțiune — a devenit astăzi o certitudine. Dar este la fel de limpede că momentul actual implică intrarea într-un joc politic extrem de complex, chiar dur, care nu mai are nimic de a face cu schemele simple ale perioadei postbelice. Aș spune că el nu cere, pur și simplu, soluții politice noi — problema este, mai degrabă, de a face politică în adevăratul sens al cuvîntului, în cauză fiind, pentru fiecare țară, interese naționale vitale, ca și interese ale stabilității europene, în ansamblu.

În cazul nostru, al românilor, Revoluția din decembrie a „curățat terenul” și a deschis posibilitatea unei politici noi, a unei politici adevărate, de o manieră care nu are echivalent în aria geopolitică în care ne aflăm. Cred că aceasta se referă și la atitudinea față de problema germană, la relațiile cu Germania. Întreaga noastră experiență istorică ne face sensibili față de afirmarea dreptului legitim al poporului german la unitate, în contextul edificării noii Europe. Analiza atentă, serioasă a situației actuale pe continent, a intereselor României în cadrul reasezării structurii europene trebuie să ne facă să înțelegem necesitatea unei deschideri energice în direcția Germaniei, a dezvoltării unei cooperări multilaterale intense cu această țară.

Singurătate

Am de câteva zile un sentiment straniu, care îmi strânge inima, cu tot optimismul meu structural. Unui prieten care vrea să plece din țară i-am spus ce cred despre caracterul său. Am discutat despre tot ce am făcut împreună de decenii, cu dorința de a rămâne camarazi. Acceptul său părea total cîtă vreme avea dubii în legătură cu permisul plecării. Dar îndată ce ele s-au risipit, am devenit un necunoscut, nedorit, dușman, persona non grata. Omul și-a reîntrat în pielea lui, lăfăindu-se satisfăcut în aceleași vorbe și stare ce-l caracterizau dintotdeauna. Care din noi n-a înțeles nimic? Cum să înăbuș sentimentul amăgirii și deziluziei?

Experiența aceasta n-ar avea nici un rost a fi amintită, dacă n-aș constata multiplicarea ei în sute de mii, poate milioane de situații. Prăbușirea dictaturii a fost atât de bruscă și de radicală, încît toți susținătorii și profitorii ei au înlemnit într-o stare de teamă. Aproape se strecurau pe lângă ziduri, subțindu-se pînă la a se face nevăzuți. Privirile lor cerșeau îndurare și, în bucuria fără margini a libertății, le-a fost acordată cu omenescă mărinimie. Într-un consens spontan, am socotit cu toții că pedepsiți nu trebuiau să fie decât cei vinovați de crime, cei care au făcut răul conștient și cu voluptate. Miracolul acestui consens s-a spulberat prea repede. Cei care profitaseră au prins curaj, știu să-și clameze drepturi de nimeni contestate, pozează în victime, sînt autorii unor proiecții automăgulitoare, ciștigă adepți dintre cei ce se tem de schimbări. Împreună, se organizează, se strecoară, vor să ajungă în frunte iarăși. Revoluția interioară nu-i pentru ei, ci doar pentru noi, ceilalți, constringerile trecutului se convertesc în constringerile prezentului: prea puțin s-au dezbrăcat de frică, de stereotipurile a patru decenii de dictatură; reflexele minciunii, frinelor, autocenzurii, temerilor se mențin; suspiciunea virată în singele nostru n-a fost eliminată ca oricare altă toxină și ne otrăvește sufletele.

Nimeni nu-i sfînt, firește. Nimeni nu cere, însă, nici tăierea capetelor. Ci doar o colaborare pentru lumea mai bună de mîine. Dumnezeu ne-a creat inegali, orice ar spune marxiștii: avem

putere de muncă diferită, forță intelectuală diferită, mentalitate diferită; egalitatea noastră se exprimă în șansele noastre. Inevitabil, unii vor avea o autoritate morală mai mare decît alții, măcar pentru că au spus mai adesea adevărul. Dar acest adevăr trebuie să devină fundament și pe el trebuie să construim întreg edificiul democratic al viitorului nostru. Dacă, după ani de tăcere, cineva alege acum să spună ce gîndește, fie și cu riscul erorii, de ce să urmeze blamul, ura aproapelui și obscurele manevre descalificante? Nu cumva incapabile de înțelegere sînt numai micimea sufletească și interesul personal care zdrobește sub călcii interesul grupului? Nu cumva strigătele cu care se propun meritele personale, pumnii ce bat în aceleași piepturi, ce se umflau mîndre mai ieri, sînt semne ale incapacității acceptării unei lumi în care valoarea să devină unicul criteriu selectiv? Nu seamănă neacceptarea criticii sau reacția stupidă față de cel ce a spus durerosul adevăr cu jalnicul climat de mai ieri, din care se nașteau și monștrii, și dictatura? Pentru că voi continua să arăt un optimism moderat, după spusele unui prieten, voi continua să cred și că adevărul e puterea celor fără putere, cum ar scrie dramaturgul-președinte. Nu e destul să fii revoltat, trebuie să fii și creator, iar creația fără adevăr — dacă poate cumva exista — este, cred, doar o falsitate găunoasă aidoma celor ce ne reduseseră la tăcere. Ce se întimplă cu rana acelor, atât de mulți, care simt nevoia să spună adevărul și sînt ostracizați a doua zi de gălăgiosii, oportuniștii, doritorii de funcții care nu-i mai cunosc, îi întîmpină cu suspiciune, constringeri, suficiență și ură? Se va naște un nou val de disidenți, de astă dată din motive cu totul opuse? Oamenii aceștia împinși de bune intenții se vor retrage în carapacea lor, nu vor mai avea încredere, vor renunța la opinie, vor renunța la participare, primejdindu-și, fără voia lor, atingerea idealului Revoluției. Singurătatea celor care se vor retrage, dezamăgiți (pentru că nu toți pot fi luptători), în lumea lor interioară, o vom mai putea, oare, alunga vreodată? Uităm cite victime și cită nedreptate se vor naște din această singurătate? Și, mai ales, vom mai putea construi ceva pe temeliiile însingurării?

Stelian Țurlea

STOP CADRU

Președintele Consiliului Provizoriu de Uniune Națională a transmis, vineri 2 martie 1990, membrilor Consiliului propunerea Mișcării Politice Frontul Salvării Naționale de a se demonta statuia lui Lenin, amplasată în Piața Presei Libere din București. Aprobata în unanimitate, propunerea a devenit — după aproape trei zile de intensă activitate de șantier — fapt implinit. Statuia a fost ridicată de pe soclu, pentru a dispărea din orizontul actualității românești, gest pe care, după cum notează un corespondent străin, nimeni nu ar fi îndrăznit să-l facă în urmă cu cîteva săptămîni.

Evenimentul are semnificația esențială a desprinderii de un model străin realității și spațiului ideatic românesc, fără nici o legătură cu raporturile de colaborare, bună vecinătate și prietenie dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice. De menționat, totodată, că acte similare s-au petrecut în localități din alte țări est-europene.

STOP CADRU

În regatul de la poalele munților Himalaya — Nepal — continuă, de mai multe săptămîni, manifestațiile în vederea democratizării vieții interne, în special a înlăturării actualului sistem politic și a revenirii la multipartitism. Partidele politice nepaleze au lansat, încă din 18 februarie, o campanie în acest sens.

În imagine — veteranul partidului Congresul Nepalez, de opoziție, Ganesh Man Singh (75 ani), și soția sa, primind fotoreporteri străini în grădina casei lor din Katmandu, capitala nepaleză.

Parlamentul britanic

Probabil unul dintre cele mai interesante și mai vechi sisteme parlamentare este cel britanic. Spre deosebire de majoritatea altor țări, în Regatul Unit, Constituția nu este conținută de un singur document: formată parțial prin statut, parțial prin legi și parțial prin convenție, ea poate fi modificată printr-un act al Parlamentului sau printr-un acord general de a crea, schimba sau aboli o convenție. Astfel, Constituția britanică se adaptează lesne la condițiile și ideile politice în schimbare.

Organele de guvernare sînt, și aici, clar separate: legislativ, executiv, judiciar. Șeful statului este monarhul — azi, regina Elisabeta a II-a. De-a lungul secolelor, puterea absolută a monarhiei s-a erodat treptat, astăzi suveranul rămînînd mai mult un simbol al unității statului. Țara este condusă de guvernul Majestății sale, în numele reginei.

Autoritatea supremă legislativă este Parlamentul, care poate da legi pentru întreg Regatul Unit sau doar pentru unele părți ale țării. (Vechimea instituției poate fi sugerată de două detalii: cuvîntul „parlament” a apărut într-o folosire oficială în 1236, iar funcția de „speaker”, președinte al Camerei Comunelor, există din 1377). Deși Parlamentul este liber de orice constrîngere impusă de o Constituție scrisă și, ca urmare, poate crea sau aboli legi după cum dorește, în practică se acționează ținîndu-se seama de precedente și de tradiție. Faptul că guvernul este alcătuit de un partid dă garanții că legislația este propusă cu responsabilitate și cu gîndul la electorat.

Mandatul unui parlament este de cinci

ani, dar, adesea, el este dizolvat și se trece la alegeri generale înainte de acest termen. Sesiunile sînt anuale. Parlamentul este împărțit în două. Camera Lorzilor cuprinde peste 1100 membri, (cîțiva variază chiar de la an la an), unii cu titluri plus capii bisericii. De regulă, la lucrări participă doar în jur de 300 de membri. Camera Lorzilor are în frunte un lord cancelar și aprobă legile după ce au fost votate în Camera Comunelor. Puterea sa este, însă, limitată.

Camera Comunelor este aleasă prin vot universal, cuprinde 650 membri și are în frunte un speaker. Partidul care a obținut cele mai multe voturi la alegerile generale sau care beneficiază de sprijinul majorității membrilor formează guvernul. La dreapta speakerului se află băncile partidului care deține puterea; pe prima dintre ele — guvernul. La stînga — opoziția, cu liderii ei pe prima bancă. Distanța dintre cele două șiruri de bănci este cît lungimea a două săbii, iar pe poartă sînt desenate două linii roșii, a căror traversare este interzisă în timpul dezbaterilor, spre a se evita încleștările la propriu. Partidul cel mai puternic al opoziției formează un „cabinet-fantomă”, care se ocupă de toate problemele, la fel ca și guvernul. Sistemul de dezbateri este același în cele două camere. Fiecare dezbaterie a unei moțiuni se încheie cu un vot. Diferența constă în aceea că speakerul Camerei Comunelor dispune de o autoritate mult mai mare, îndeosebi în ce privește menținerea ordinii și păstrarea regulilor; el poate chiar amîna dezbaterile sau suspenda un deputat în caz de grave dezordini. Votul are loc sub conducerea

speakerului care, în eventualitatea unui balotaj, dispune de votul decisiv, tot potrivit unor convenții prestabilite. Lucrările Camerei Lorzilor au început să fie televizate acum cîțiva ani și, din toamna anului trecut, se televizează, experimental, și dezbaterile Camerei Comunelor.

Alegerile, care sînt secrete, se desfășoară pe baza unui sistem contestat și astăzi, dar care asigură stabilitatea guvernului: este ales candidatul care obține cele mai multe voturi într-o circumscripție. Sistemul acesta face să poată exista o discrepanță mare între numărul de voturi obținute de un partid și numărul de deputați, dar elimină, practic, de la guvernare partidele mai mici. Asigurîndu-se schimbarea guvernului, de regulă, între două partide, este exclusă posibilitatea coaliției, iar guvernarea este, în general, mai stabilă. În ultimele decenii, partide mai mici (sau care au deținut, cîndva, puterea, precum liberalii) solicită schimbarea sistemului cu unul proporțional, dar nu se întrevide, în viitorul previzibil, nici o măsură de acest fel.

Propunerile legislative, prezentate sub formă de „cărți” pentru dezbateri publice, trebuie aprobate, în principiu, de ambele camere. Legile sînt „citite” de trei ori, dezbătute și analizate, abia a treia lectură fiind forma finală. Urmează aprobarea, formală, a reginei. Asupra activității guvernului se exercită un control atent, atît în cadrul, cît și în afara Parlamentului. Și opoziția, și membrii partidului de guvernămînt dispun de posibilitatea chestionării miniștrilor și premierului, în Camera Comunelor; există zile în care opoziția alege subiectul de dezbateri. Premierul este numit de regină, și la fel miniștrii, la recomandarea primului ministru.

Ramura executivă mai include și autoritățile locale, care administrează multe din serviciile locale, precum și corporațiile publice responsabile pentru funcționarea industriilor naționalizate.

Ramura judiciară — independentă de cea legislativă și de cea executivă — elaborează legile de drept comun și interpretează statutele.

Stelian Țurlea

STOP CADRU

Conform previziunilor, desemnarea noului președinte al Greciei a fost aminată pînă după alegerile legislative de la 8 aprilie — cea de-a treia consultare națională în mai puțin de un an. După refuzul fostului șef al statului, C. Karamanlis, de a intra în competiție, principalul partid al țării, Noua Democrație, nu a prezentat nici un candidat la scrutinul prezidențial. Mai mult, hotărîrea candidaților săi de a se abține de la vot a blocat orice tentativă de compromis asupra altei persoane. În atare condiții, la primul tur de scrutin a existat un singur candidat: actualul președinte, Christos Sartzetakis, al cărui mandat expiră la sfîrșitul lui martie, propus de Alianța forțelor democratice și progresiste, dominată de comuniști. El a obținut, însă, doar 151 de voturi, din 300, față de cele 200 necesare. La al doilea tur, desfășurat la 26 februarie, au existat doi candidați: Sartzetakis și Ioannis Alevras, fost președinte al parlamentului, propus de socialiști. Primul a învins, de data aceasta, numai cele 21 de voturi ale Alianței forțelor de stînga, în timp ce al doilea s-a bucurat de sprijinul a 128 de deputați. În sfîrșit, la al treilea tur de scrutin, din 3 martie, cînd erau necesare doar 180 de sufragii, rezultatul a fost tot neconcludent, ceea ce amină clarificările pînă după alegerile din aprilie. În imagine: candidatul socialiștilor, I. Alevras (dreapta), împreună cu fostul premier, Andreas Papandreu, și cu tinăra sa soție, Dimitra

„Detalii”

Liderul extremei-drepte franceze, Jean-Marie Le Pen, a recidivat: „Asemenea camere de gazare, Hiroshima — a spus el — este numai un detaliu al războiului”. Președintele Frontului Național (formațiune de extremă-dreapta) declanșase deja un val de critici vehemente, în 1987, când a declarat: „Camerele de gazare naziste au fost doar un detaliu al celui de-al doilea război mondial”. În cadrul unui mi-

ting politic organizat la Garcelles, la periferia Parisului, Le Pen a adăugat: „am fost criticat pentru remarcă mea privind camerele de gazare naziste, pe care le-am numit un detaliu al istoriei. Detaliu oribil, detaliu înspăimântător, dar detaliu... „Tot astfel, Hiroshima este un detaliu al istoriei aeriene și al războiului”, a afirmat liderul extremei-drepte. După această întâlnire s-au declanșat incidente între manifestanți și „suporterii” de extrema dreaptă, înarmați cu bastoane de cauciuc.

Fapt divers în justiție

● Lui Gerald Grosvenor, al șaselea duce de Westminster, i-a fost suspendat permisul de conducere pentru două săptămâni și a fost „condamnat” să plătească o amendă de 120 de lire (250 dolari) pentru exces de viteză. Decizia a fost luată de tribunalul din Stroud, localitate situată în apropiere de Gloucester (vestul Marii Britanii). Gerald Grosvenor, 38 de ani, considerat a fi, după regina Angliei, cea mai bogată persoană din Marea Britanie, a fost surprins de poliție rulând cu 172 km/oră (față de 113 km oră, limita legală pe autostradă), în drum spre domiciliul său din Ecclestone.

● Doamna Li Shuxian, văduva ultimului împărat chinez, Pu Yi, a compărut, săptămîna trecută, în fața unui tribunal din Beijing, într-un proces intentat împotriva unui istoric, în vederea protejării drepturilor ei de autor moștenite de la soțul său defunct, pentru autobiografia „De la împărat la cetățean”. Agenția „China Nouă”, citată de „France Presse”, a precizat că d-na Li — ultima soție a împăratului Pu Yi, din 1962 pînă în 1967, la moartea sa — a declarat, la tribunal, că lucrarea, apărută în 1964 și care a inspirat filmul lui Bernardo Bertolucci „Ultimul împărat”, premiat cu nouă premii „Oscar”, a fost scrisă numai de soțul ei. La rîndul său, domnul Li Wenda, istoric, își revendică din 1984 o parte a drepturilor de autor. El a afirmat că a redactat el însuși lucrarea, începînd cu „confesiunile făcute de împărat privind unele erori comise în prima parte a vieții sale”.

● Un tribunal din Zenica (localitate situată în centrul Iugoslaviei) a fost nevoit să soluționeze un dosar „original”: Catherine Ivezic cerea autorizația de „a se căsători” cu prietenul său... decedat de trei ani. Cererea, care a fost respinsă, era dictată de chestiuni de ordin administrativ. Președintele curții i-a explicat d-nei Ivezic că, în pofida bunelor intenții, o astfel de căsătorie „nu este posibilă”. Confruntată cu criza locuințelor, pe care o cunosc mulți iugoslavi, Catherine Ivezic va trebui, astfel, să găsească o modalitate „mai convențională” pentru a-și cîștiga dreptul de a rămîne în locuința fostului ei prieten.

● În vîrstă de 67 de ani, celibatarul Yan Kun Lei, temîndu-se de singurătate pe lumea cealaltă, s-a hotărît să se însoare. Prin intermediul unei cunoștințe, el și-a găsit o soție în vîrstă de 24 de ani, dar care trecuse deja în lumea celor drepți. Yan Kun Lei a plătit părinților fetei echivalentul a 100 de dolari și apoi s-a căsătorit simbolic. Acum, ca un văduv în toată regula, el se bucură la gîndul unei viitoare companii după moarte.

● Justiția iraniană este nu numai aspră, dar și foarte scrupuloasă în ce privește pedepsele. Astfel, unui hoț care a furat de 21 de ori și a fost recunoscut vinovat conform legii islamice — „charia” — i se pot tăia patru degete de la mîna dreaptă. Ziarul „Republica islamică” cita, în acest sens, cazul unui tînar de 38 de ani, Parvis Eskandari. „Legea talionului”, în vigoare în Iran din 1979, prevede identificarea a 27 de motive reunite, pentru ca un judecător islamic să poată ordona o astfel de pedeapsă. În acest sens, hoțul trebuie să fi acționat în mod deliberat, să fi fost recidivist, iar cel păgubit să fie sărac sau bolnav.

„Premieră”

Președintele Consiliului de Miniștri al Mongoliei, Dumaaghiin Sodnom, a efectuat o vizită oficială de șase zile în Japonia, prima efectuată de un înalt demnitar mongol într-o țară occidentală. La Tokio, Dumaaghiin Sodnom a fost primit de împăratul Akihito. Primul ministru mongol a avut, de asemenea, consultări cu premierul nipon, Toshiki Kaifu, și cu alte oficialități în probleme ale relațiilor bilaterale și ale situației politice internaționale. Vizita este apreciată la Tokio ca fiind foarte importantă în măsura în care marchează sfîrșitul izolării Mongoliei.

aprobare a politicii mandatarului. Este vorba numai de a asigura un volum redus de relații de natură diplomatică sau consulară între două state care au rupt relațiile directe. Cele 11 mandate sînt: Iran — în Egipt și Africa de Sud, Israel — în Ghana și Madagascar, Columbia — în Cuba, Noua Zeelandă — în Libia, Polonia — în Chile, Africa de Sud — în Iran și în Peru, Statele Unite — în Iran și în Cuba. Un al 12-lea mandat, asumat de la războiul Malvinelor, în 1982, a luat sfîrșit, oficial, la 28 februarie, în urma restabilirii relațiilor diplomatice între Marea Britanie și Argentina. (Bernă reprezentase interesele britanice la Buenos Aires).

Mandate

Elveția are, în prezent, 11 mandate de reprezentare diplomatică emanînd de la șapte state — a declarat, la Berna, Consiliul federal (guvernul). Guvernul elvețian consideră că aceste mandate sînt conforme cu politica statului de neutralitate și nu implică o identitate de opinie sau o

Șomaj

De săptămîna trecută, în R.D.G. se acordă, pentru prima dată, ajutor de șomaj, care se eliberează la oficiile de muncă. La 8 februarie, guvernul a emis un decret privind garantarea unui sprijin de stat și a unei compensații din partea întreprinderilor pentru cetățenii care caută un loc de muncă.

Este „Eurotunnel” un „sac fără fund”? — se întrebau, la sfîrșitul anului trecut, promotorii proiectului costisitorului tunel ce se construiește de francezi și britanici, tunel ce va lega, pe sub Canalul Minciei, cele două țări. Întrebarea era pe

deplin justificată, deoarece cheltuielile planificate au fost subestimate: săpăturile, echipamentul de semnalizare, gările terminale — totul va costa mai mult decît se prevăzuse, scria revista britanică „The Economist”, care oferă și o imagine sugestivă a preocupărilor financiare. Iată că, anul acesta, disputa dintre cei implicați în construirea tunelului se reia. Sub titlul „Lumină la capătul tunelului?” ziarul „The Sunday Times” scria despre negocierile între partea franceză (André Bénard) și cea engleză (Alastair Morton — director executiv al „Eurotunnel”-ului — în dreapta), împreună cu reprezentanții corporațiilor și companiilor implicate. Motivul? „Nota de plată” a construcției depășește previziunile: în loc de 60 de miliarde de franci francezi — 70 miliarde, poate și mai mult! S-a pus și problema dacă tunelul va fi terminat sau abandonat, ca alte proiecte gigantice? Se pare că s-a ajuns la un compromis: împrumuturi la bănci, într-un viitor incert

Întîmplări... prezidențiale

● Președintele panamez Guillermo Endara a anunțat, la 1 martie, că a început o grevă a foamei pe termen nelimitat pentru a „face presiuni” asupra Statelor Unite să-și realizeze promisiunea de ajutorare a țării sale, după intervenția americană în Panama, de la 20 decembrie anul trecut. D-nul Endara a mai precizat că a început greva foamei în catedrala Panama și că se bucură de sprijinul arhiepiscopului Marcos Mc Grath. Anunțul președintelui Endara a survenit după ce, cu o zi înainte, Senatul american a hotărît să acorde Panama nu mai mult de 500 milioane de dolari. (După intervenția militară americană în Panama, de anul trecut, împotriva regimului generalului Manuel Antonio Noriega, Administrația americană a promis că va acorda Panama un ajutor de un miliard de dolari pentru redresarea economiei).

Agencia „France Presse” precizează că președintele Endara a mai făcut o grevă a foamei, timp de trei săptămîni, în luna octombrie, anul trecut, pentru a protesta împotriva anulării, de către generalul Noriega, a rezultatelor alegerilor generale de la 7 mai, mult contestate, atunci, de opoziție.

● În California, doi tineri „fără noroc” au hotărît să fure o mașină chiar în momentul trecerii escortei prezidențiale, George Bush aflîndu-se în vizită la San Francisco. Cei doi au fost arestați după ce au fost urmăriți de poliție, care a tras în aer trei focuri de armă. Tinerii au fost acuzați de alcoolism, tentativă de furt și tănuire de lucruri furate. „Si-au calculat greșit lovitura”, a comentat, în glumă, un sergent; „ar fi putut să-și aleagă mai bine timpul și locul acțiunii”. Din fericire, președintele Bush nu și-a dat seama de incident.

Și o altă întîmplare, tot americană :

● Un membru al serviciilor secrete a deschis focul, la Los Angeles, asupra unui parașutist care tocmai aterizase în spatele unui hotel de unde președintele George Bush a ieșit pentru o vizită prin Los Angeles. Parașutistul a coborît de pe un imobil în construcție, cu 36 de etaje. S-a aflat că se numește Charles Sweeney, are 47 de ani; a fost arestat și va fi inculpat pentru acte de agresiune armată asupra unui membru al forțelor de securitate — arată surse ale poliției, citate de „France Presse”. Un ofițer de poliție a declarat că Sweeney s-a lansat de pe un zgiriu-nori pentru a ateriza pe un parking situat în spatele hotelului Century Plaza, în timp ce președintele Bush se afla în hotel.

Cele două incidente au avut loc în timpul vizitei lui Bush în California.

Cambodgia

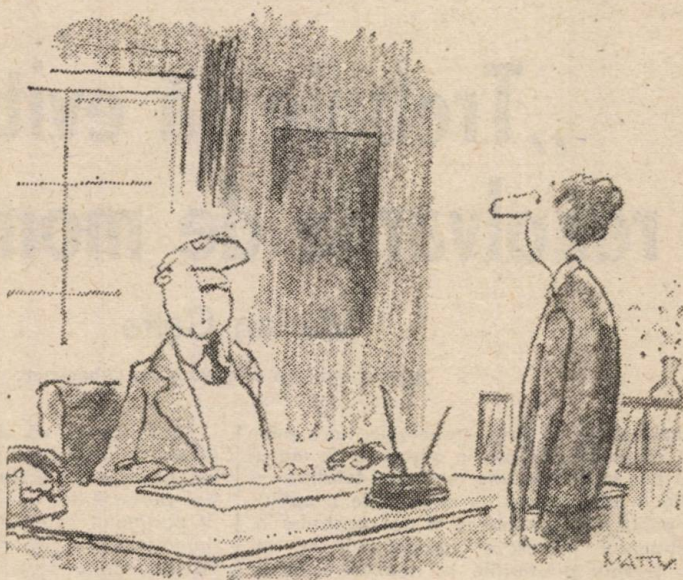
Președintele Consiliului de Miniștri al Cambodgiei, Hun Sen, a reafirmat poziția guvernului său privind rolul ONU în soluționarea problemei cambodgiene. „Acceptăm constituirea, în Cambodgia, a unui organ imputernicit al ONU, care să dispună de două importante mandate”, se subliniază într-o declarație a lui Hun Sen, dată publicității la Jakarta. Primul mandat vizează supravegherea și contro-

lul îndeplinirii acordurilor internaționale privind Cambodgia, iar cel de-al doilea se referă la organizarea de alegeri libere și respectarea desfășurării lor. Referitor la participarea ONU la activitatea administrației civile în perioada de tranziție, — subliniază declarația — sîntem gata să examinăm diferitele variante avansate de ministrul austrian de externe, Gareth Evans, a menționat șeful guvernului cambodgian, citat de agenția „TASS”.

Un gest cu multiple semnificații : diplomatul Santos Goni înalță steagul Argentinei, la sfîrșitul lunii trecute, pe clădirea misiunii diplomatice a țării sale de la Londra, pentru prima oară de la războiul Malvinelor (Falkland). Evenimentul marchează reluarea relațiilor diplomatice între cele două țări

de MATTY

— Popescule, lucrurile s-au schimbat total, definitiv, ireversibil : deci, trebuie să uiți că mi-ai fost subaltern și că ți-am fost șef

De curînd, în statul Illinois (S.U.A.) a fost descoperită o pictură inedită : președintele Abraham Lincoln... fără barbă, de fapt primul său portret, ce apare în numărul de luna aceasta al publicației „American Heritage”

Anti-doping

Convenția împotriva dopajului în sport, elaborată de Consiliul Europei, a intrat în vigoare la 1 martie, în primele cinci state care au ratificat-o (Danemarca, Norvegia, San Marino, Marea Britanie și Ungaria). Convenția este primul instrument avînd forță legală în acest domeniu. Ea fixează norme coercitive în vederea realizării unei armonii a reglementărilor anti-doping, cum ar fi controalele regulate atît în timpul, cît și în afara competițiilor.

Simboluri

În Austria iau amploare ape-lurile vizînd dispariția secerii și ciocanului — simboluri ale comunismului — din emblemele naționale, unde au, to-

tuși, o altă semnificație. După o campanie lansată, în acest sens, la mijlocul lunii februarie, de ziarul de mare tiraj „Kronenzeitung”, trei deputați din partidul conservator, Andreas Khol, Hermann Kraft și Felix Ermacora, au introdus, la 27 februarie, în parlament, un proiect de rezoluție, cerînd guvernului, să „facă demersuri” în vederea dispariției acestor două simboluri de pe stemă. De la crearea Republicii Austria, după primul război mondial, vulturul austriac ține între ghearele sale — în dreapta o seceră aurită, simbol al țărănimii, și în stînga — un ciocan aurit, simbol al muncitorilor. După al doilea război mondial, la stemă s-a adăugat un lanț rupt — semn al libertății recîștigate. Între timp, au declarat cei trei deputați, simbolul secerii și ciocanului s-a identificat cu regimurile comuniste. Austria și URSS sînt singurele state europene care au aceste două însemne pe stemă.

„Birou”

Ministrul sud-african al apărării, Magnus Malan, a anunțat sistarea activității „Biroului de colaborare cetățenească”, organizație secretă inclusă în forțele sud-africane de apărare și care s-a ocupat de spionaj, urmărirea străinilor și înfăptuirea de acte teroriste. Recent, s-a aflat că din această organizație făceau parte și „escadroanele morții” care poartă răspunderea pentru asasinarea unor militanți ai mișcării antiapartheid din țară și străinătate.

Rubrică realizată de
Mihaela Brumă

„Trebuie să evităm rezolvările de moment”

Marian Calfa

primul ministru al guvernului cehoslovac

Cehoslovacia — care, cronologic, ne-a precedat cu o lună de zile în mișcările de masă ce au dus la răsturnarea regimului totalitar — se află în plin proces de cristalizare a opțiunilor politice și economice și de construire a infrastructurii necesare transpunerii lor în viață. Despre prioritățile pe termen scurt și de perspectivă ale Cehoslovaciei a avut amabilitatea să ne vorbească primul ministru, dl. MARIAN CALFA.

■ Deci, care sint, pe plan intern, prioritățile guvernului dumneavoastră? Sint ele limitate la perioada pînă la alegeri sau le-ați stabilit într-o viziune mai amplă?

□ Guvernul cehoslovac are două mari priorități. Prima este aceea de a construi noul sistem democratic și de a-i asigura funcționarea. Aceasta implică nu numai pregătirea alegerilor libere, ci și crearea condițiilor juridice, materiale, financiare pentru ca noile instrumente politice — partidele, organizațiile obștești, sindicatele în curs de constituire — să poată funcționa în mod liber. Guvernul se va strădui să asigure aceste condiții. Desigur, pe primul loc se află pregătirea alegerilor libere în organele noastre legislative — Adunarea Federală, Consiliul Național Ceh și Consiliul Național Slovac. Aceste alegeri vor avea loc în luna iunie. În noiembrie se vor organiza alegeri pentru organele locale ale puterii de stat — consiliile populare. Este necesar, prin urmare, să se elaboreze o legislație electorală absolut nouă. Avem, de altfel, o schiță a noii legi electorale. În al doilea rînd — și în aceasta constă rolul primordial al guvernului — trebuie să se asigure condiții materiale complexe, ce țin de organizarea și desfășurarea acestor alegeri. Deci, prioritățile noastre nu sint limitate în timp, deoarece sistemul politic, care se clădește în prezent, va funcționa și după alegeri. Acum trebuie ca structurile și condițiile pe care le creăm să fie cit mai clare și mai obiective, în așa fel încît să evităm rezolvări de moment.

Pe plan economic urmărim, în prezent, asigurarea premiselor pentru trecerea la economia de piață. Sint în curs de definitivare normele juridice care să permită această trecere; ele vor fi dezbătute în parlament la sfîrșitul lunii februarie sau începutul lunii martie. Dorim ca, în luna aprilie, să dispunem de cadrul juridic pentru trecerea la economia de piață. Aici, într-adevăr, facem primii pași, iar lucrurile vor fi duse mai departe de guvernele care vor veni după noi, deoarece, în mod obiectiv, trecerea de la sistemul economic dirijist la libera inițiativă va fi un proces îndelungat.

■ Care este, în opinia dumneavoastră, raportul dintre sfera economicului, pe de o parte, și diversificarea opțiunilor politice, pe de altă parte, în Cehoslovacia?

□ Aș spune că sintem mult mai avansați în domeniul politic. Noi am restructurat cele trei guverne (ceh, slovac și federal-n.n.), cele trei parlamente, am lichidat rolul conducător al partidului comunist. Am urmărit ca funcțiile importante să fie ocupate de reprezentanți ai tuturor forțelor politice. Reprezentanții ai partidului comunist au părăsit unele din aceste funcții.

Am creat condiții pentru formarea de noi partide politice. În prezent, sint peste 30. Un proces similar — foarte rapid, foarte exigent, dar și necesar — se desfășoară și în structurile economice — practic, în toate instituțiile de stat. Aceste procese sint, desigur, interdependente, dar s-a dovedit că, pentru a putea efectua schimbări în domeniul economic, sint necesare, mai întîi, schimbări în sfera politică, promovînd noi cadre, care nu sint legate de sistemul de conducere de pînă acum. Schimbarea oamenilor în diverse sectoare reprezintă premisa succesului schimbărilor în domeniul economic. Pe plan economic, însă, procesul este de mai lungă durată, mult mai complex, iar ceea ce vom întreprinde va avea repercusiuni asupra vieții tuturor cetățenilor.

■ V-ați pronunțat în favoarea unor schimbări radicale ale structurilor și modului de funcționare ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc. Cum vedeți relațiile cu țările membre ale CAER, pe de o parte, și cu statele occidentale, pe de altă parte?

□ Aș spune că situația ideală ar fi ca relațiile cu țările CAER și cele cu Occidentul să fie similare. Pentru noi, CAER-ul ca organizație, cu funcțiile sale, nu este corespunzător. Aparținem Europei, majoritatea țărilor din Europa răsăriteană sint membre ale CAER, iar noi dorim să dezvoltăm relații bune, pe baze bilaterale, cu fiecare stat în parte. Nu există motive pentru a schimba ceva în această privință. Dimpotrivă, există motive să dezvoltăm raporturi economice normale, pe baza egalității în drepturi, într-un mod care este firesc în toate mediile comerciale, și să renunțăm la deformările pe care le-a generat CAER-ul. Aceasta înseamnă că am dori să avem și cu România relații comerciale normale, ca între două state suverane. Noi considerăm că toate schimbările ar trebui să se desfășoare pe baza prețurilor mondiale, iar decontările să se facă în devaliză liber convertibile, indiferent de partener. Prin aceasta, nouă, tuturor, ni se va ușura situația, iar economia noastră, în prezent afectată de grave distorsiuni, se va putea repune pe picioare și vor putea fi instituite relații economice absolut normale.

■ Ați părăsit partidul comunist. Știm că, într-o perioadă foarte scurtă, acest partid a pierdut un număr foarte mare de membri. Credeți că, în Cehoslovacia, partidul comunist va dispărea din viața

politică într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat?

□ În momentul de față, chiar reprezentanții partidului comunist estimează că baza sa de membri a pierdut mai mult de o treime. Partidul comunist funcționează și își are structurile, activitatea și presa sa proprie. Comuniștii dețin funcții guvernamentale, sint aleși în parlament. Președintele Havel are un punct de vedere, după părerea mea, foarte corect, și anume că, în perioada actuală, sint inacceptabili oamenii care nu au un bun profil moral, care acționează împotriva inițiativelor cetățenești, împotriva spiritului democratic. El recunoaște, însă, că în partidul comunist au fost zeci, sute de mii de oameni absolut normali, specialiști de înaltă calificare, care corespund exigențelor pe care le ridică viața. Nu există, deci, motive ca aceștia să nu poată lucra în continuare, doar pentru că sint comuniști. De aceea, președintele m-a acceptat ca șef al guvernului, de aceea, și azi, sint acceptați membri ai CC al PCC în organe de conducere. Atunci cînd cineva este promovat, nu interesează afilierea politică, și cred că nici nu ar trebui să preocupe acest lucru, ci doar calitatea muncii pe care o depune. Nu există, deci, motive pentru care, într-un sistem democratic, în care există peste 30 de partide, să nu poată fi acceptat partidul comunist, în măsura în care respectă ordinea democratică și militează pentru idealurile democrației, în care s-a despărțit de acei membri care l-au adus în actuala situație.

Noi am înțeles oarecum greu evoluția din România, într-o primă etapă, cînd s-au făcut afirmații că partidul comunist trebuie să fie scos în afara legii, ca organizație criminală. Ne este puțin străină o asemenea gîndire, pentru că nu poate fi vorba de o vină colectivă. Nici nu ar fi corect. Există, însă, oameni care trebuie trași la răspundere pentru ceea ce au făcut. Dar nu pentru simplul fapt că sint membri ai unei organizații. Am făcut acest lucru după război cu organizațiile SS pe care le-am declarat criminale și i-am condamnat pe toți membrii lor. Acum sintem într-o altă epocă, cînd privim lucrurile într-un mod nou și apreciem acțiunile individuale ale oamenilor.

Asistăm, fără îndoială, la anumite schimbări, comuniștii părăsind unele funcții de conducere, deoarece în aceste funcții trebuie să fie reprezentat întregul spectru politic existent la noi, comuniștii nemaifiind forța dominantă.

■ De acum înainte vă considerați o personalitate politică fără apartenență la un partid?

□ Sincer vorbind, în actualul guvern este mai bună o poziție deasupra partidelor, în așa fel încît membrii săi să nu fie influențați

de nici un partid și nici să nu fie suspectați, atunci cînd adoptă decizii, că le-ar lua în favoarea vreunui partid. Pentru că noi, într-adevăr, adoptăm hotărîri în folosul tuturor cetățenilor. Deoarece acest lucru nu a fost destul de clar, personal am cerut să ies din partidul comunist.

Eu nu mă consider o personalitate. Dar aș fi bucuros, într-adevăr, să fiu apreciat ca specialist și să nu fiu legat de nici un partid politic. Trebuie să spun, însă, că, în situația actuală din Cehoslovacia, sînt mai apropiat de concepțiile și filosofia mișcărilor Forumul Cetățenesc (din Cehia) și Publicul împotriva Violentei (Slovacia), pentru că ele pornesc de la nevoia de a schimba societatea pe baze profund democratice și presupun cea mai largă participare a cetățenilor, un forum în adevăratul sens al cuvîntului, în care aceștia să-și exprime pozițiile și dorințele.

■ Care sînt, în opinia dumneavoastră, perspectivele relațiilor — politice, economice ș.a. — ale Cehoslovaciei cu România? Ce proiecte concrete aveți?

□ Știu că, în momentul de față, dumneavoastră sînteți preocupați de rezolvarea unor probleme interne. Sînt în curs de constituire noi organe, se fac pregătiri pentru alegeri. Cred, însă, că nu trebuie să așteptăm, ci să dezvoltăm relații normale între țările noastre, care și-au dovedit sentimentele reciproce de prietenie și de simpatie. Mă gîndesc și la felul cum au reacționat cetățenii cehoslovaci la evenimentele din decembrie, din România. Atunci, chiar de Crăciun, s-au strîns cantități atît de mari de ajutoare pentru români, încît guvernul a trebuit să se întrunească pentru a coordona acțiunile. Această este o dovadă clară a sentimentelor cetățenilor noștri față de România, a interesului nostru față de ceea ce se petrece în țara dumneavoastră.

Personal, consider că, atunci cînd lucrurile se vor normaliza, va trebui să inițiem vizite reciproce — fie că dl Roman va veni în Cehoslovacia, fie că mă va invita el în România, fie că se vor realiza contacte la nivel mai înalt. În orice caz, va trebui să punem, în relațiile noastre, o anumită ordine, să le normalizăm sub toate aspectele și să le ridicăm la nivelul calitativ pe care noi toți îl dorim.

Cred că, în anumite domenii ale relațiilor româno-cehoslovace, trebuie întreprinse acțiuni foarte rapide. Dumneavoastră aveți, de exemplu, un potențial turistic important. Cehoslovacia iubesc marea caldă. Cred că, înainte de a începe sezonul turistic, trebuie să se arate că lucrurile sînt în ordine, că nu există motive de temeri în această privință. Iar mijloacele de informare în masă pot face mult în acest sens.

Știm că aveți o serie de probleme interne cărora le acordați prioritate. Pe de altă parte însă, România este parte a Europei. Ca și noi, faceți parte din CAER. Și unii și alții căutăm să avem cît mai multe relații cu exteriorul. În acest context, trebuie să activăm și să consolidăm raporturile noastre bilaterale. Deocamdată am impresia că, totuși, acestea sînt trecute pe un plan secundar.

Cehoslovacia încearcă să fie cît mai activă pe plan internațional. Facem multe vizite în exterior și avem mulți oaspeți străini. Viața internațională pulsează tot mai accelerat și ar fi bine ca acest lucru să se reflecte și în ritmul relațiilor dintre popoarele și țările noastre, pe care trebuie să le facem cît mai armonioase, iar aceasta cît mai curînd.

**Convorbire realizată de
Ileana Pantelimon**

„Sîntem preocupați, în primul rînd, de destinul continentului nostru”

Convorbire cu dl. Constantin Marinescu

prim-vicepreședinte al Partidului Țărănesc Român

Partidul Țărănesc Român — ne-a precizat interlocutorul — a fost constituit în ilegalitate, la 6 august 1975, dar a dobîndit personalitate juridică la 24 ianuarie 1990, data înregistrării sale la Tribunalul Municipiului București. Prin convorbirea cu dl. CONSTANTIN MARINESCU, fondatorul partidului, în prezent prim-vicepreședinte, continuăm prezentarea principalelor formațiuni politice ale țării, a unor elemente semnificative din platforma lor program și, cu deosebire, a opțiunilor lor în plan extern.

La începutul discuției, interlocutorul nostru a făcut cîteva precizări în legătură cu punctele platformei-program prin care Partidul Țărănesc Român se diferențiază de Partidul Național Țărănesc-Creștin și Democrat. Noi sîntem o formațiune cu vederi moderate, mai bine spus, de centru-dreapta. În ce privește forma de guvernare a țării, ne pronunțăm pentru republică, în care democrația să fie repusă în drepturile sale, iar poporul să-și recapete demnitatea, pentru a se putea alinia națiunilor civilizate din Europa, din întreaga lume.

Politica agrară a partidului preconizează conferirea a două hectare de pămînt fiecărei familii de țărani — pentru a nu se crea discrepanțe — pe care aceștia să le lucreze cu unelte agricole perfecționate. Dorim să înființăm bănci de credite pentru ca, astfel, să li se dea țăranilor posibilitatea să-și procure mijloace de muncă. Considerăm că este necesar să-i redăm țăranului român traiul pe care îl merită, să-i redăm încrederea și locul pe care trebuie să îl ocupe în societatea românească. „Veșnicia s-a născut la sat”, spunea Blaga, așa cum bine știți.

Ne pronunțăm pentru o economie de piață, bazată pe legea cererii și ofertei, și, prin aceasta, vizăm o descentralizare a sistemului de decizie. Considerăm că mica industrie trebuie să treacă în sectorul particular și, în acest sens, dorim să vă spunem că sîntem adepții privatizării, ai pătrunderii capitalului străin în întreprinderi. Vă precizăm, însă, că procentul de utilizare a acestui capital nu va putea fi prea mare (de maximum 45 la sută), în așa fel încît să nu deviem spre o „acaparare” a întreprinderii de către capitalul străin.

Apreciem că remunerarea pentru munca depusă de muncitori trebuie să fie echilibrată, salariile să fie plătite în raport cu costul vieții, iar, în cazul că vor fi concediați, să

li se asigure ajutor pînă în momentul reinca-drării. De asemenea, în domeniul social, sîntem pentru conferirea concediului de odihnă, indiferent de vechimea în muncă, de două ori pe an, vara și iarna, pentru refacerea capacității fizice și intelectuale. Trebuie să oferim oamenilor o viață sigură, liniștită, demnă și în deplină democrație. Drepturile fundamentale ale omului, după părerea noastră, trebuie respectate, dar consider că este necesar să ne ocupăm și de formarea sa spirituală, a bunelor sale maniere. Acestea nu pot fi modelate decît în școală, de la cea mai fragedă vîrstă.

Referindu-se la opțiunile de politică externă, domnul Constantin Marinescu a arătat că partidul său se pronunță pentru realizarea păcii în întreaga lume:

Sîntem pentru desființarea celor două blocuri militare — NATO și Tratatul de la Varșovia. Fiind o țară europeană, este normal să fim preocupați, în primul rînd, de destinul continentului nostru. De aceea, susținem și milităm pentru realizarea unei Europe unite, a tuturor popoarelor sale, în diversitatea lor. Numai astfel vom reuși să clădim un continent al păcii, al bunei vecinătăți, în care toți să trăim în deplină înțelegere.

Partidul nostru consideră că relațiile cu vecinii noștri, cu celelalte țări din centrul și estul Europei, sînt un element important al cooperării, mai ales că ne leagă lupta comună pentru realizarea adevăratei democrații în țările noastre. Lărgind aria de cuprindere a noțiunii de colaborare, putem spune că, de fapt, dorim să colaborăm cu toate țările și guvernele democratice, sprijinim statele care luptă pentru libertate, sîntem împotriva oricărui sistem de guvernare totalitară.

În încheiere, vreau să subliniez că recunoaștem tradiționalele relații care există între România și Franța, între popoarele noastre de sorginte latină. Dar am fost surprinși neplăcut de declarația președintelui François Mitterrand, în sensul că Ungaria ar fi fost „privată de două treimi din teritoriul său” după al doilea război mondial — și fac această remarcă deși a trecut un timp de atunci. Românii și maghiarii trebuie să trăiască în armonie și libertate, ca și celelalte naționalități conlocuitoare din țară.

**Convorbire consemnată de
Mihaela Brumă**

La sud de paralela 38...

Despre Coreea de Sud, pină acum, în presa română s-a scris folosindu-se un anumit ton, fraze-tip, epitețe și metafore ce se înșiruiau aproape automat sub condei. De fapt, nu numai publicațiile românești au fost victimele acestui mod, intenționat deformant, de reflectare a realităților sud-coreene.

Azi, într-un context internațional în care destinderea tinde să se substituie încordării, când libertatea de a gândi și de a scrie ce gîndești e pe cale să cîștige noi arii în confruntarea cu anchilozarea și dogmatismul, evenimentele, bune sau rele, din acest stat al lumii merită să fie prezentate cum se cuvine. Cu atît mai mult cu cît Republica Coreea, ca parte a strategiei sale internaționale, manifestă disponibilitatea necesară spre stabilirea de relații comerciale și diplomatice cu o serie de țări din estul Europei (Polonia, Ungaria, Iugoslavia, URSS) sau chiar de mai aproape (China). Într-un articol publicat recent de revista sovietică „Novoe Vremia”, Lee Haeng Goo, membru al Adunării Naționale a Republicii Coreea, evoca problemele Peninsulei Coreea, ca și raporturile externe ale țării sale, referindu-se, între altele, la „spiritul Cartei ONU și la faptul că, de pildă, Coreea de Sud întreține relații diplomatice cu peste 130 de state (față de cele 108, ale R. P. D. Coreeană)”, la faptul că „nici unul dintre statele coreene nu poate să se înfățișeze ca singur și unic reprezentant al poporului coreean” — afirma el, subliniind, totodată, „situația politică actuală de deschidere din cadrul comunității internaționale”. „Contez — arăta Lee Haeng Goo — pe stabilirea de relații de prietenie între Coreea de Sud și Uniunea Sovietică, sperînd, în același timp, că nu e departe vremea cînd Coreea de Nord va fi recunoscută de Statele Unite și Japonia, care vor stabili relații cu ea”. O asemenea evoluție

a fost apreciată de parlamentarul sud-coreean ca „necesară pentru deschiderea erei de coexistență pașnică în Asia de nord-est”.

Interesante și cu totul neobișnuite evenimente se produc, în ultima vreme, în viața politică sud-coreeană: după instalarea pașnică la putere a unui nou președinte, Roh Tae Woo, recent, formațiunea sa — Partidul democratic al dreptății (PDJ) — a fuzionat cu două formațiuni din opoziție: Partidul democratic pentru reunificarea Coreei (PDR) și Noul Partid democratic republican (NPDR). A fost, astfel, creat Partidul democrat liberal (PDL), la putere.

Noul partid va dispune de majoritatea absolută, de două treimi în parlament, majoritate pe care PDJ nu reușise s-o obțină la alegerile din 1988; din această cauză, ca și a divergențelor dintre diversele forțe de pe scena politică, adoptarea unor însemnate proiecte de lege a fost blocată. Liderii celor două partide de opoziție afiliate recent puterii, Kim Young Sam și Kim Jong Pil, au afirmat că au acceptat alianța cu formațiunea președintelui Roh Tae Woo în vederea stabilizării vieții politice interne și, totodată, pentru a fi găsit un răspuns adecvat schimbărilor intervenite în relațiile intercoreene și în lume. Iar Roh Tae Woo s-a referit la acordul împărțit cu „cei doi Kim” asupra necesității unei schimbări în orientarea Coreei de Sud — mai precis, a pregătirii intense pentru reunificarea națională și stabilirea unei noi strategii politice în anii '90, bazată pe ideea de dialog și compromis.

Crearea acestei mari coaliții conservatoare ar putea duce la marginalizarea rolului politic al principalei forțe a opoziției sud-coreene: Partidul pentru pace și democrație (PPD), al lui Kim Dae Jung. Acesta a apreciat evenimentul fuzionării drept „o lovitură politică de stat, vizînd

O națiune divizată

În trecutul mai îndepărtat, Coreea a fost o monarhie independentă. În urma războiului ruso-japonez (1904—1905), este ocupată și, apoi, în 1910, anexată de Japonia. La sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, după capitularea Japoniei, Coreea este împărțită în două zone de ocupație militară: sovietică, în nord, și americană, în sud, avînd paralela 38 drept linie de demarcație.

În 1948, în partea de sud este creată Republica Coreea, al cărei prim președinte a fost Li Sin Man, iar în partea de nord este proclamată Republica Populară Democrată Coreeană, avînd drept lider, de atunci și pină acum, pe președintele Kim Ir Sen;

● **15 august 1948** — președintele Li Sin Man formează un guvern, iar, doi ani mai tîrziu, la 26 ianuarie 1950, încheie cu SUA un tratat de asistență mutuală și apărare. În august 1953, va fi semnat un tratat cu Statele Unite privind staționarea de trupe americane în Coreea de Sud (circa 43.000 de militari, în 1989).

● **25 iunie 1950 — 27 iulie 1953**: are loc războiul din Coreea, încheiat prin armistițiul de la Panmunjon. Linia de încetare a focului, de-a lungul paralelei 38, rămîne frontiera dintre Nordul și Sudul Coreei;

o zonă demilitarizată, supravegheată de forțe ONU, separă cele două părți.

● **27 aprilie 1960** — Li Sin Man este silit să demisioneze. Alegerile din iulie vor consemna victoria Partidului Democrat, condus de Chang Myon, dar acesta va rămîne la putere doar cîteva luni.

● **16 mai 1961** — se produce lovitura de stat militară, inițiată de generalul Pak Cijan Hi, care se proclamă președinte. Este dizolvat parlamentul, suspendată Constituția și activitatea partidelor politice. În 1972, este adoptată o nouă Constituție.

● **17 octombrie 1972** — pe fundalul unor repetate manifestații antiguvernamentale, în Coreea de Sud este introdusă legea marțială, înlocuită, în 1974 și 1975, cu starea de urgență. În noiembrie 1974 este creat Consiliul național pentru restaurarea democrației; în ianuarie 1977 — Comitetul național, de luptă pentru democrație; în martie 1979 — Uniunea națională pentru democrație, iar în mai 1979 — Liga pentru promovarea democrației; sînt organizații politice care au drept principale obiective revenirea la democrație și reunificarea pașnică a Coreei.

● **Dialogul intercoreean**. În 1971 au loc,

pentru prima oară, convorbiri între Societățile de Cruce Roșie din Nordul și Sudul Coreei. O declarație comună dată publicității concomitent, la Seul și Phenian, la 4 iulie 1972, definește cele trei principii asupra cărora părțile au convenit în vederea reunificării țării: independența, reunificarea pașnică, unitatea națională. La 28 noiembrie 1973, prin consens, Adunarea Generală a ONU exprimă speranța continuării dialogului între Nordul și Sudul Coreei și decide dizolvarea Comisiei ONU pentru unificarea și refacerea Coreei. Contactele oficiale dintre cele două părți, în cadrul Comitetului de coordonare Nord-Sud, sînt, însă, întrerupte; își desfășoară activitatea doar Comisia militară de la Panmunjon. În februarie 1978, Frontul Democrat pentru Reunificarea Patriei din R.P.D.C. propune, în esență, revenirea la principiile din 1972, încetarea acuzațiilor reciproce, interzicerea oricăror acțiuni militare, convocarea unui congres pregătitor pentru unificarea națională. În ianuarie 1984, R.P.D.C. sugerează organizarea de convorbiri tripartite (Nordul și Sudul Coreei și SUA) în vederea reunificării, eveniment considerat ca o semnificativă schimbare de atitudine, deoarece, pentru prima oară, include, în mod direct, Coreea de Sud. În noiembrie, se discută — de asemenea, pentru intîia dată — despre o posibilă cooperare economică. Apoi, sînt pro-

Biroul executiv al Consiliului Provizoriu de Uniune Națională a examinat problema stabilirii de relații oficiale cu Coreea de Sud, subliniindu-se că România va menține relații amicale și cu R.P.D. Coreeană. Este, de altfel, și rațiunea care ne-a îndemnat să prezentăm cititorilor noștri următorul grupaj documentar.

(Hartă reprodusă după revista „Relazioni Internazionali“)

menținerea la putere“. Comentind evenimentul, unii observatori s-au referit la fascinația pe care ar fi exercitat-o exemplul oferit de experiența Partidului Liberal Democrat, la putere în Japonia de peste 35 de ani. Prin noua alianță politică din Coreea de Sud — susțin acești observatori — s-ar viza crearea unui bloc puternic, capabil, de asemenea, să guverneze pe o lungă perioadă. Ar fi nevoie de aceasta pentru a susține, între altele, ritmul intens de dezvoltare a economiei sud-coreene — printre cele mai ridicate din întreaga lume.

Kim Young Sam, Roh Tae Woo și Kim Jong Pil proclamând fuziunea celor trei partide sud-coreene, care a condus la formarea mării coaliții conservatoare de la putere

Coreea de Sud

Situare : În Asia de est, ocupă partea sudică a Peninsulei Coreea, între R. P. D. Coreeană, Oceanul Pacific (Marea Japoniei, Marea Galbenă). Suprafață : 99.222 kmp. Populație : 43,6 milioane locuitori (în 1988). Capitala : Seul. Limba : coreeană.

Organizare de stat : republică prezidențială. Puterea legislativă este exercitată de o Adunare Națională, aleasă pentru patru ani. Puterea executivă revine președintelui, ales prin vot direct, la fiecare cinci ani, și care își exercită prerogativele cu ajutorul unui Consiliu de Stat, condus de un prim-ministru.

Resurse naturale : huiă, grafit, concentrate de tungsten, minereu de fier, plumb, cupru, argint, fosfați, sare, importante resurse agricole. Venitul pe cap de locuitor : 4.045 dolari (1988). Produsul intern brut (în procente) : agricultură, silvicultură, pescuit — 13,8 la sută ; industrie extractivă — 1,45 la sută ; industrie prelucrătoare — 28,10 la sută ; servicii — 3,08 la sută ; construcții — 8,12 la sută ; comerț — 12,90 la sută ; transporturi și comunicații — 8,26 la sută ; alte sectoare — 24,29 la sută (1985). Ritmul de creștere al PIB, în 1988, a fost de 12,2 la sută, pentru 1987. Rata inflației : 8 la sută, iar a șomajului : 2 la sută (1988). Principali parteneri comerciali : Japonia, S.U.A., Hong Kong, R.F.G., Canada, Australia, Malaezia.

Armata : forțe militare active : 650.000 (1989), respectiv 1,41 la sută din populație.

Organizații internaționale la care este afiliată : ONU (cu statut de observator), GATT, Banca Mondială, IMF, „Grupul 77“, Banca Asiatică de Dezvoltare, Uniunea asiatică parlamentară, Banca Africană de Dezvoltare.

Grupaj realizat de
Liana Enescu

puse convorbiri în vederea reunificării familiilor și a formării unor delegații sportive comune pentru Olimpiada de la Seul, din 1988. Aceste convorbiri vor fi, însă, amânate după un incident de frontieră și, apoi, suspendate, odată cu denunțarea de către președintele Kim Ir Sen, a manevrelor militare comune americano — sud-coreene, din februarie 1985. Contactele vor fi restabilite peste câteva luni, negocierile următoare având în vedere diverse aspecte: cooperarea economică, reunificarea familiilor, colaborarea pe linie parlamentară, relațiile sportive, reducerea fortificațiilor în aria organizării convorbirilor, la Panmunjon, în zona demilitarizată. Ulterior, sînt prevăzute discuții interparlamentare regulate, alternativ, la Phenian și Seul. În pofida unor situații de înghețare, stagnare sau recul, intervenite pe parcurs, se consideră că există premise de continuare a dialogului. O știre din primele zile ale anului în curs releva un acord intervenit între guvernul sud-coreean și reprezentanții ai opoziției în vederea reluării contactelor cu R.P.D. Coreeană.

● **26 octombrie 1979** — în cursul unei lovituri de stat, Pak Cijan Hi este asasinat și Choi Kyu Hah devine președinte. Împotriva alegerii sale, pentru abrogarea Constituției și pentru instaurarea democrației, la Seul și alte orașe au loc mari manifestații, care culminează, în mai 1980,

cu mișcarea insurecțională de la Kwangju, soldată cu un număr important de victime.

● **16 august 1980** — Choi Kyu Hah demisionează, puterea fiind preluată, la 27 august, de generalul Chun Du Hwan, care, în octombrie, impune o nouă Constituție, ce va favoriza instaurarea unui regim autoritar. În anii următori, vor avea loc mari demonstrații și acțiuni de protest. Sub presiunea acestora, regimul va adopta o serie de măsuri, printre care ridicarea interdicțiilor privind activitatea unor personalități politice din opoziție, comutarea unor pedepse, eliberarea unor deținuți.

● **13 august 1983** — liderii opoziției, Kim Young Sam (de la Seul) și Kim Dae Jung (de la Washington, unde se află în exil) anunță formarea unui „front democratic“, pentru restabilirea democrației în Coreea de Sud.

● **8 februarie 1985** — sosirea lui Kim Dae Jung în Coreea de Sud. Se asistă, în continuare, la încercări ale forțelor de opoziție de a se organiza și a înfrunța, cât mai eficient, guvernul. Manifestațiile studențești continuă.

● **19 ianuarie 1987** — poliția își recunoaște responsabilitatea în uciderea unui student, arestat sub învinuirea de activități antiguvernamentale. Sînt operate o serie de schimbări în conducerea Ministerului de Interne. Protestele se înmulțesc.

● **11 aprilie 1987** — președintele Chun Du Hwan decide „înghețarea“ dezbaterilor parlamentare privind forma de guvernare în Coreea de Sud pînă după Jocurile Olimpice din 1988.

● **29 iunie 1987** — succesorul desemnat al președintelui Chun Du Hwan, Roh Tae Woo, anunță o serie de măsuri în direcția democratizării. În iulie, el se întâlnește cu liderul opoziției, Kim Young Sam, într-un gest destinat „să edifice încrederea și adevărul“.

● **August-septembrie 1987** — au loc mari greve.

● **16 decembrie 1987** — Roh Tae Woo devine președinte al Coreei de Sud. Este primul transfer pașnic al puterii în cele patru decenii de existență a Republicii Coreea.

● **27 aprilie 1988** — au loc alegeri generale ; partidul de guvernămînt, Partidul democratic al dreptății, pierde majoritatea în parlament, în favoarea partidelor de opoziție.

● **18 octombrie 1988** — într-o cuvîntare, în fața Adunării Generale a ONU — prima rostită de un președinte sud-coreean în acest forum —, Roh Tae Woo cheamă la organizarea unei conferințe internaționale pentru a se pune capăt celor 35 de ani de ostilități între Republica Coreea și R. P. D. Coreeană și pentru o eventuală reunificare a Peninsulei Coreene.

idei care nu mai sînt captive

Crima și memoria

5

Alfred Grosser

accesul la memoria crimei trece, fără îndoială, printr-o eliberare interioară, deci printr-un refuz al indoctrinării sau autoindoctrinării. În Uniunea Sovietică, dar nu numai acolo: în China, deopotrivă, și în orice țară în care ideologia se mîndrea cu adevărul, disprețuind de fapt adevărul, se cerea să fie ascunsă crima, ori să fie preamărită ca o faptă eroică, permițînd, astfel, multor intelectuali occidentali, mai ales francezi, să admire, cu toată convingerea, cu tot calmul, chiar dacă într-un fel estompau, faptele ce i-ar fi putut zdruncina. Astfel s-a petrecut cu China, după 1949, și cu URSS, după 1917.

Intr-una din cărțile sale dense, ironice, competente și, de aceea, multă vreme interzise în paginile ziarelor laudătoare, sinologul Simon Leys povestea o vizită făcută în 1974 într-un muzeu:

„Întreb conservatorul muzeului ce lucrări de bază, în limba chineză, mi-ar putea recomanda privind istoria partidului comunist chinez... „Hmm... adică... de fapt, de la „revoluția culturală”, n-a apărut nimic în legătură cu acest subiect”.

— Și înainte de „revoluția culturală”?
— Înainte? A, da!... ei... înainte, de fapt... nici înainte n-a apărut nimic. Omul spunea adevărul: o directivă a lui Lu Ting-yi, datînd din anii șaizeci, interzicea în mod explicit să se scrie istoria partidului. Se observă, aici, pragmatismul chinez: decît să trebuiască să rescrii periodic istoria partidului, în funcție de epurările și crizele succesive (cum fac sovieticii), mai bine să nu o scrii deloc...”

Cu toate acestea, se poate ști cît sînge s-a vărsat, cîte suferințe, cîte umilințe, deliberat aplicate, apasă asupra istoriei Chinei comuniste. La începutul anilor cincizeci, epurarea a făcut sute de mii, milioane de victime. Celor executați li se adaugă un număr încă și mai mare de condamnați la reeducare prin muncă, lagărele dețînînd, cu cortegiul lor de foamete, de mizerie, de tratament rău, un rol important în noul sistem economic pe cale de formare. Începînd cu 1955, „marele salt înainte” este însoțit de o „campanie de exterminare a contrarevoluționarilor” și duce, prin necunoașterea mecanismelor economice și industriale, în primul rînd, la o catastrofă agricolă, în așa fel încît s-ar putea estima la șaisprezece sau chiar la treizeci de milioane numărul morților nedatorate unor cauze naturale, în timpul acestui „mare salt”. În 1957—1958, au trebuit epurate cadrele prea lipsite de energie; revolte sporadice ale minorităților naționale au trebuit reprimite. Totuși, în primăvara lui 1957, a părut să se instaleze o eliberare: scurta perioadă a celor „o sută de flori” a permis o înflorire a criticii, dar cei care au vorbit sau care au părut favorabili criticii au fost repede sancționați. Sute de mii de „adepti ai dreptei” au fost trimiși în lagăre de muncă. Începînd cu 1965, „revoluția culturală” a făcut, la rîndul ei, milioane de victime.

La sfîrșitul anilor optzeci, în climatul nou care s-a instalat la un deceniu de la

moartea lui Mao (survenită la 9 septembrie 1976), memoria a cunoscut un început de eliberare, de legitimare. Există dreptul de a evoca ororile „revoluției culturale”, cu începuturi de analize ale altor răspunderi decît cele ce aparțineau „bandei celor patru”. Intelectuali cu un limbaj eliberat se pot întreba asupra propriilor tăceri, în lumina întrebărilor puse de fostele victime sau de noile generații. Dar alte perioade, mai ales „marele salt înainte”, sînt încă învăluite în tăcere. Mai mult, victimele epurărilor succesive nu sînt decît foarte încet reabilitate...

transformarea viziunii retrospective a lucrurilor nu merge, în nici un caz, pînă la a declara drept cucerire ilegală invazia Tibetului, în 1950, nici reperiuni criminalele masacrele, distrugerile, persecuțiile religioase survenite după anexarea lui din 1951, cu o nouă perioadă teribilă între 1966 și 1976, în timpul „revoluției culturale”. Pentru mulți tibetani, în schimb, actul de memorare, fondator al unei autonomii, al unei libertăți de recucerit, este insurcția din 10 martie 1959, al cărei eșec a costat mii de morți și a provocat plecarea în exil a lui Dalai-Lama. În martie 1989, cu prilejul celei de-a treizecea aniversări a acestui eșec, s-a redeschis focul asupra unei mulțimi de manifestanți care reclamau independența, în timp ce, la Beijing, pînă și renovatorii și contestatarii aveau grijă să nu violeze tabu-ul tibetan; poate pentru că ideea unei apartenențe a Tibetului la China a fost atît de bine interiorizată, încît nici măcar nu se pune problema unei îndoieli.

Călugării tibetani pot fi tratați drept fanatici religioși, deci reacționari, ceea ce ar justifica, retrospectiv, cucerirea, oarecum în felul în care se aud unele voci care justifică acțiunea sovietică în Afganistan, plecînd de la islamismul extrem al unei părți a populației. Este, de fapt, argumentul la care a recurs Franța pentru a cuceri Algeria, în urmă cu un secol și jumătate. Este, însă, mai dificil să-l utilizezi cînd adversarul susține aceeași inspirație ideologică. China revoluționară nu vrea să-și amintească, nu vrea să recunoască existența crimelor cambodgienilor revoluționari, pentru că ea s-a opus Vietnamului revoluționar, susținut de Uniunea Sovietică revoluționară, în timp ce aceasta nu accepta ideea că Vietnamul revoluționar să fi putut comite — și să poată comite — crimele din Cambodgia, după ce a ocupat această țară și i-a învins pe khmerii roșii. Ezităările și revirimentele pe care le provoacă asemenea complicații la „revoluționarii” occidentali s-au văzut etalate la lumina zilei pe coloanele ziarului „L'Humanité”: a fost negată realitatea masacrelor cambodgiene, apoi s-a atribuit, retrospectiv, monopolul denunțării lor.

Este întotdeauna greu de acceptat ideea ca victime să poată deveni călăi, ca liberatori să poată masacra o parte din cei eliberați. Lupta împotriva regimului opresor instalat la Phnom Penh era legitimă; bombardamentele americane erau barbare. Intrarea khmerilor roșii în capitala Cam-

bodgiei ar fi, deci, eliberatoare. De unde negarea evidenței, chiar de către corespondentul ziarului „Le Monde”, și întîrzierea în constatarea, apoi în proclamarea, ororii. Totuși, au existat strigăte simultan autoacuzatoare și mobilizatoare. În **Survive le peuple cambodgien !** (Să supraviețuiască poporul cambodgian !), apărut în toamna lui 1978, Jean Lacouture scria:

„Rușinea ar fi fost suficientă... Rușinea, ea singură, justifică scrierea acestei cărți — care este, înainte de orice, un strigăt de oroare. Rușinea influenței presei de a fi contribuit, oricît de puțin, oricît de neînsemnat, la instalarea uneia din puterile cele mai agresive pe care le-a cunoscut istoria... Nu se poate trece cu vederea participarea la o anume pregătire a spiritelor, la o anume familiarizare a inimilor, de a fi vorbit cu tonul speranței și al simpatiei pentru acești «khmeri roșii»... Trebuie să regretăm că am susținut o rezistență condusă, din junglă, împotriva unui regim în mod caricatural corupt, artificial și alienat?... Nu-i ușor să apreciem momentul în care o dreaptă rezistență se transformă într-un nou sistem de opresiune...”

Riscul, ni se spune, este să urli cu lupii. Ce ne interesează lupii și urletele lor?... Cînd ziaristii și senatorii dreptei americane au denunțat lagărele sovietice, am refuzat multă vreme să-i credem. Apoi, am sfîrșit prin a ne alătura vocile vocilor lor...”

pentr-u a denunța extinderea crimei, ziaristul și scriitorul, expert în problemele Indochinei, recursese la o comparație — „național-socialismul khmer a decretat că peste două treimi din concetățenii săi sînt evrei” — care a atras negațiile celor ce își pleaseră urechea chiar și la cei ce negau crimele de la Auschwitz. Dar, în ansamblu, Occidentul a devenit conștient de „autogenocidul” cambodgian în 1977, cu prilejul istorisirilor sau primelor bilanțuri care vorbeau despre rezultatul uciderilor, descriau metodele de ucidere și sistemul care le permitea, care le cerea. Însă, într-un mod ciudat, un fel nou de memorie s-a instalat. Din timp în timp, lumea se mai mira de prezența la ONU a Cambodgiei khmerilor roșii, apoi, la sfîrșitul lui 1988, constata că aceștia încă dispuneau de între douăzeci și patruzece de mii partizani capabili să joace un rol important în lupta pentru putere în țară, dacă aceasta ar fi fost evacuată de Vietnam. Desigur, procurorul Vișinski al proceselor de la Moscova a putut deveni, la pînă ani după ucigașele sale insulte împotriva acuzaților, ministru al afacerilor externe al Uniunii Sovietice, respectat pe plan internațional. Dar refuzul de a ține seamă de trecutul criminal al reprezentanților unei țări n-a fost dus atît de departe.

Se întimpla, aceasta, pentru că trebuia menținută condamnarea împotriva guvernului vietnamez, întrucît invadase și cucerise Cambodgia — eliberînd-o, totodată, de barbaria khmerilor roșii? Într-o anume măsură, fără îndoială, dar, în atmosfera de destindere mondială — cu URSS, deci cu protejații săi, printre care și Vietnamul — nu se voia aplecarea asupra suferințelor aplicate de protectorul vietnamez poporului cambodgian. Armata vietnameză intrase în Phnom Penh la 7 ianuarie 1979 și noua „republică populară a Kampuchiei” semnase, încă din februarie, un tratat de prietenie și cooperare cu Vietnamul, ce echivala cu o abdicare a suveranității. Opreșunii intelectuale și educative i s-a adăugat înrolarea forțată a populației pentru edificarea unui fel de zid chinezesc din bambus în jurul țării, cu lagăre de muncă în care mortalitatea atingea nivele înfrîntoare. (Va urma)

Versiune românească
Stelian Țurlea

Democrația la români

4

Ion Bulei

Iată-l pe P. P. Carp în audiență la rege în 1891 (una din puținele măturii ce ni s-au păstrat, pentru că omul politic conservator nu și-a lăsat memorii). Ca și I. I. C. Brătianu, avea „oroare” de scris. În orice caz, nu stătea niciodată la masa de scris cu plăcere. Era în anul dragostei lui Ferdinand cu Elena Văcărescu și a eventualei lor căsătorii. După ce gen. Manu îi cere regelui să pună capăt aventurii lui Ferdinand și s-o îndepărteze de la palat pe Elena Văcărescu (la această a doua cerere, regele ar fi răspuns că, dacă în ceea ce atinge căsătoria prințului, aceasta poate fi de competența cuiva, îndepărtarea unei domnișoare de onoare era o chestiune care ținea de administrarea internă a Palatului și nu-l privea, decît pe el), intră la rege P. P. Carp. Suveranul îi vorbește de mai multe chestiuni la ordinea zilei, dar nimic despre eventuala căsătorie a prințului Ferdinand.

Atunci, P. P. Carp — cu precauția că, de 25 de ani, de cînd e în politică, a avut ca regulă să nu vorbească cu regele decît ceea ce acesta „punea” în conversație, acum însă era silit să se abată de la această precauție — îi spune că românii au fost adine jigniți în mindria lor națională cînd au aflat de intenția principelui moștenitor Ferdinand de a se căsători cu Elena Văcărescu. Ceea ce a voit țara atunci cînd a încredințat coroana unui Hohenzollern a fost tocmai să excludă toate celelalte familii de la „aspirarea” de domnie. Punind coroana așa de sus, românii au voit ca nimeni să nu se poată ridica cu pretenții pînă la ea și „noi credem că astăzi nimeni din țară nu îndrăznește de a se gândi că ar putea să aspire la coroana încredințată unei familii atît de ilustre. Ei bine, nu trebuie ca monarhia să se părăsească singură și să se pue în discuție pentru dorințele, de altmîntrelea omenestii, ale unui tînăr”. Regele îi replică iritat că e greu să se opună fericirii unui om. Carp îi răspunde că regii nu sînt chemați să-și facă fericirea lor, ci fericirea popoarelor pe care le guvernează. Adevseori, aceste două fericiri se pot împăca, dar cînd ele nu sînt compatibile — și tocmai era cazul —, atunci fericirea poporului trebuie să meargă înaintea fericirii regelui. Nu evită să-i spună că, la mijloc, este și o imposibilitate morală: „Vous représentez-vous, Sire, Claymoor (redactorul rubricii mondene de la ziarul „L'indépendance Roumaine”) oncle du roi, et telles dames de la société (Carp citează două nume ale unor doamne din societate, mătușile domnișoarei Văcărescu) que tous les jeunes gens ont eues pour de l'argent, et pas pour beaucoup d'argent, tantes de prince héritier? Aceasta e o imposibilitate”. Regele îi spune că, făcîndu-se căsătoria aceasta, poate că dinastia va deveni mai populară și nu se va mai vorbi de „neamțul” ca de un străin care nu se lipește de

țară. „Dar cine vorbește de Neamțul, Sire, îi replică P. P. Carp, doar domnul Beldiman de la „Adevărul” și poate Domnul Panu de la „Lupta”. Dacă crede, însă, Majestatea Voastră, că vorbele acestea trebuie să aibă mai multă valoare și înrîurire asupra hotărîrilor Majestații Voastre, decît sfaturile unor oameni care de douăzeci și cinci de ani o slujesc cu credință, atunci nu mai este nimic de zis”.

Regele rămîne pe gînduri și îi promite că această căsătorie nu se va face. Îi reproșează lui P. P. Carp că are atît de puțină încredere în el. „Aceasta se întîmplă, Majestate, din cauză că se vorbește de foarte mult timp de această căsătorie, fără ca țara să fi văzut că regele ei ar fi luat o măsură în această chestie”. — „Sînt doar șase zile de cînd știu ceva”, îi spune suveranul. — „E straniu, Sire, că se petrec lucruri atît de grave în spatele dumneavoastră și nimeni nu vine să v-o spună” (Carp făcea aluzie la regină, sub oblăduirea căreia înflorea dragostea celor doi).

Apoi îi cere să facă act de autoritate. „Trebuie neapărat ca domnișoara Văcărescu să părăsească palatul!” Îi explică și de ce. Pentru că prințul Ferdinand, tocmai plecînd în străinătate, fie că se va întoarce de acolo căsătorit (ceea ce s-a și întîmplat) și atunci se poate ca soția lui să se găsească față în față cu domnișoara Văcărescu, fie că prințul se va întoarce singur, și atunci cum rămîne cu făgăduiala că raporturile celor doi au luat sfîrșit? Regele n-a putut să se retragă în spatele nici unui argument.

În această delicată chestiune, de altfel, familia regală s-a văzut de mai multe ori lăsată la rîvers. Și nu numai de P. P. Carp, obișnuit să spună lucrurilor pe nume. Iată-l pe generalul Lahovari în audiență la regina Elisabeta. Aceasta îi vorbește de încrucișarea raselor, susținînd că era nevoie de sînge proaspăt pentru a da o nouă vigoare familiei Hohenzollern și cel mai nimerit ar fi fost, dacă era cu puțință, de a se da principelui Ferdinand drept soție o păstorită zdravănă și plină de sănătate. „Cu acest sistem, Doamnă — i-a replicat generalul — se fac copii, nu moștenitori ai Tronului”. — „Dar cum, generale — întreabă regina — vreți să-l faceți nefericit pe acest tînăr?” — „Deloc, dar el are un frate!”, lăsînd să se înțeleagă că Ferdinand putea să se căsătorească, dar, în cazul acesta, să renunțe la tron. Cum i-a ripostat reginei și Lascăr Catargiu: — „Aiața se poate, dar atunci Dumnealui rămîne un simplu particuler!”.

Totdeauna printre oamenii politici români s-au găsit mulți care să spună Coroanei adevărul. S-o spună fără ocoluri și menajamente, pentru că adevărul se rosteste, totdeauna, scurt și direct.

Un alt moment pune și mai clar în evidență raporturile din cadrul factorilor de

putere. Un alt prinț moștenitor, de data aceasta fiul lui Ferdinand, Carol, nu respectă, nici el, regula după care trebuiau să se conducă cei din familia regală în intențiile lor matrimoniale. În 1918, el se căsătorește, pe ascuns, la Odesa, cu Zizi Lambrino. Oamenii politici reacționează, și Înalta Curte de Casație declară nulă această căsătorie. Dar altă problemă se ridică. La 2 septembrie 1918 și, apoi, la 1 august 1919, prințul Carol adresează regelui Ferdinand I și apoi, în copie, șefilor partidelor politice, scrisori prin care declară că renunță la moștenirea Tronului, ca urmare a atitudinii regelui și a oamenilor politici față de căsătoria sa. Incidentul trece și situația pare să reîntre în normal. La 10 martie 1921 Carol căsătorindu-se cu principesa Elena a Greciei. Principele Mihai, rodul acestei căsătorii, venit la puțină vreme după căsătorie, pare să redea liniștea și siguranța în privința succesiunii la tron. Dar Carol, aventurier și anormal sexual, face o pasiune pentru Elena Lupescu (Wolf) și, la 12 decembrie 1925, din Veneția, trimite o nouă scrisoare de renunțare la tron, întărită la 28 decembrie același an: „Declar prin aceasta că renunț în mod irevocabil la toate drepturile, titlurile și prerogativele de care, în virtutea Constituției și statutului familiei regale, m-am bucurat pînă azi ca principe moștenitor al României și ca membru al familiei domnitoare”. De data aceasta, guvernul țării, condus atunci de I. I. C. Brătianu, șeful Partidului Național Liberal, acționează energic. Un Consiliu de Coroană, convocat la 31 decembrie 1925, la Sinaia, la care participă șefii principalelor partide, hotărăște, la insistențele regelui și ale lui I. I. C. Brătianu, să ia de bună renunțarea. Mai multe consilii de miniștri, în prezența regelui, hotărăsc să propună parlamentului mai multe proiecte de legi care luau act de renunțarea lui Carol, îl proclamau rege pe fiul său Mihai și instituiau o regență pe timpul minoratului acestuia. (Mihai nu avea, în acel moment, decît patru ani).

Legile din 4 ianuarie 1926, manifestare de voință a oamenilor politici români, mai ales a lui I. I. C. Brătianu, în fața nestatorniciei unui reprezentant al familiei regale, care se juca de-a coroana, legi votate cu rezerva unor partide, cum au fost Partidul Național și Partidul Țărănesc, au creat, totuși, o problemă dinastică în România, iritantă și destul de primejdioasă pentru siguranța statului. Acestei crize i s-a pus capăt la 8 iunie 1930, cînd prințul Carol, rîzgîndindu-se, cu ajutorul mai multor oameni politici, preia tronul. Fire ambițioasă și nestatornică, minat de la început de dorințe dominatoare, Carol al II-lea joacă un rol important în slăbirea partidelor politice și destabilizarea vieții politice din țară. Și dacă domniile lui Carol I (1866—1914) și a lui Ferdinand I (1914—1927) au contribuit la întărirea și consolidarea statului român (Ferdinand I a avut și fericirea să vadă înfăptuindu-se sub domnia lui, în 1918, unitatea deplină a tuturor românilor), domnia lui Carol al II-lea este una de dezechilibru al sistemului constituțional în ființă. Sub aceleași prevederi constituționale se pot realiza, uneori, fapte opuse. De aici se vede că oamenii sînt factorii esențiali ai oricărei manifestări de natură politică, după cum sînt ai oricăror acțiuni, de orice natură.

Autorul este istoric și a publicat mai multe cărți, între care „Arcul așteptării”, „Partidul Conservator din România”, „Lumea românească la 1900”.

Arhipelagul Gulag 9

Aleksandr Soljenițin

Legea, încă la începuturile sale

În pofida tuturor eforturilor, rețeaua nu a putut fi salvată. Inginerii, dușmanii poporului, continuau să „saboteze” activitatea. Mai mult de atât, inginerul Oldenborger a spus chiar, la un moment dat, că așa nu se mai poate face treabă. În acel moment, devenise clar că inginerul Oldenborger trădează, în mod intenționat, interesele muncitorilor și este „un dușman al dictaturii clasei muncitoare”. La întreprindere au început să curgă tot soiul de comisi de verificare care constatau, însă, că totul merge normal. Comitetul muncitoresc nu s-a lăsat și bombardat, pur și simplu, instanțele superioare cu tot felul de plângeri, precum că Oldenborger vroia să distrugă rețeaua de distribuție a apei potabile „în scopuri politice”, dar nu se pricepea să facă acest lucru. De exemplu, vroia să distrugă bazinele de colectare a apei, ordonând ca acestea, confecționate din lemn, să fie înlocuite cu unele din beton. Dar ceea ce îi deranja în mod deosebit pe liderii proletari era faptul că marea majoritate a muncitorilor erau infestați de „psihologia mic burgheză”, se aflau de partea lui Oldenborger și nu vedeau sabotajul acestuia. Colac peste pupăză, la alegerile în Consiliul pe Moscova, muncitorii l-au propus pe Oldenborger, fapt care a pus capac organizației de partid. Aceasta a lansat o largă campanie de discreditare sub deviza „Oldenborger este centrul și inspiratorul acțiunilor de sabotaj; în Consiliul orașenesc el va fi dușmanul nostru politic”. Următoarea mișcare — un raport la VCK. Dar chiar și în aceste condiții, Oldenborger rezistă. Ciudat, dar ceea ce l-a determinat să se sinucidă a fost refuzul autorităților de a-i aproba achiziționarea unor noi cazane de import. (Cazane autohtone nici nu existau). Aceasta a fost picătura care a umplut paharul. Vine procesul, în cadrul căruia, bineînțeles, se constată că Oldenborger a fost un sabotor ordinar, care nu făcea altceva decât să submineze Întreprinderea de distribuție a apei.

Urmează o serie de alte câteva procese în care sînt implicați, în mod deosebit, reprezentanții cultelor, dar nu credem că este cazul să ne oprim, acum, asupra lor, în mod deosebit. Următorul popas va fi la procesul partidului eserilor, ce s-a desfășurat între 8 iunie și 7 august 1922.

Prima acuzație adusă eserilor este că aceștia au fost inițiatorii războiului civil, pentru că, în zilele Revoluției din Octombrie, s-au opus acesteia cu arma în mînă. În momentul în care Guvernul Provizoriu, sprijinit și, în parte, alcătuit din reprezentanții Partidului Eserilor, a fost, în mod legal, măturat de rafalele de mitralieră trase de marinarii flotei balrice, eserii au încercat, în mod cu totul ilegal, să se opună acestei acțiuni.

În sfîrșit, învinși din punct de vedere militar, ei nu s-au lăsat bătuiți pe tărîmul politic. Ei nu au ingenuncheat în fața Consiliului comisarilor poporului, care s-a autoproclamat drept unicul guvern al țării, continuînd să afirme că unicul guvern legal a fost cel precedent. Apoi, nu au recunoscut imediat crahul politicii lor promovate de peste 20 de ani (iar crahul a fost, desigur, chiar dacă a trebuit cam mult timp pentru a fi descoperit), nu au cerut iertare, nu au cerut ca partidul lor să fie dizolvat.

A doua acuzație constă în faptul că, în zilele de 5 și 6 ianuarie, au demonstrat împotriva puterii sovietelor, adîncind, prin aceasta, prăpastia războiului civil. Au sprijinit Adunarea lor constituantă absolut ilegală (aleasă prin vot universal, secret și direct) și s-au manifestat împotriva soldaților și marinilor care, în mod cu totul legal, au împrăștiat această adunare. Tocmai aceasta a și fost cauza care a dus la declanșarea războiului civil, și anume că nu toți cetățenii țării au recunoscut, imediat și fără rezerve, Consiliul comisarilor poporului.

Cea de a treia acuzație: nu au recunoscut pacea de la Brest, pacea salvatoare de la Brest-Litovsk, prin care Rusiei nu i se tăia capul, dar i se amputa o parte din trup. Prin

aceasta, eserii s-au făcut vinovați de înaltă trădare, de acțiuni criminale menite să atragă țara în război.

Cel de al patrulea cap de acuzare a fost faptul că, în vara și toamna anului 1918, cînd Germania își trăia ultimele luni în lupta împotriva aliaților, iar guvernul sovietic, fidel tratatului de pace de la Brest, sprijinea Germania prin trimiterea unor ajutoare masive în alimente sau prin plăți lunare în aur, eserii se pregăteau (de fapt, nici măcar nu se pregăteau, ci doar discutau o astfel de posibilitate) să arunce în aer șinele în fața unei astfel de garnituri, pentru a împiedica exportarea aurului, intenționînd „să aducă importante prejudicii avuției noastre naționale — căilor ferate”.

Cea de a cincea acuzație vine în continuarea precedentei: banii, pentru această acțiune, eserii urmau să-i primească de la reprezentanții puterilor aliate (pentru a nu permite trecerea aurului în mîinile Germaniei, ei vroiau să ia bani de la Antantă — culmea trădării!).

De aici, foarte aproape și pînă la ultima acuzație — eserii au fost, în 1918, spioni ai Antantei! Ieri, revoluționari — astăzi, spioni. Atunci, probabil că suna senzațional, ulterior însă această acuzație a devenit atît de banală, încît și se făcea greață.

În fine, de la 7 la 10 — colaborarea cu Savinkov, sau Filonenko, sau cadeții, sau alții...

Rechizitoriul era complet, dar intervenea un mic „dar”: toate acuzațiile menționate se refereau la anii 1917 și 1918. În februarie 1919, consiliul de conducere al Partidului Eserilor a luat hotărîrea încetării luptei împotriva bolșevicilor; iar, pe 27 februarie, guvernul bolșevicilor i-a amnistiat pe toți eserii. Partidul a fost legalizat, și peste alte două săptămîni au început arestările masive, fiind concomitent ridicați toți capii partidului (Asta este deja în stilul nostru propriu). Din acel moment și pînă în 1922, ei nu au mai întreprins nimic. S-a creat o situație destul de „delicată”. Care putea fi ieșirea?

Ideea salvatoare a venit: Partidul Eserilor, inclusiv Comitetul Central al acestuia, practica teroarea la scară largă împotriva conducătorilor bolșevici! (Acuzația, în mare parte nefondată, dar potrivită pentru momentul respectiv).

Să mai menționăm că, într-una din zilele procesului, au fost adunate coloane de muncitori (în unele întreprinderi au fost, din timp, închise porțile, pentru ca oamenii să nu se împrăștie, la alte muncitorii au fost constrînși prin cartelele de alimente, prin alte metode), de militari cu pancarde pe care scria „Moarte inculpaților!” Mitingul a fost organizat în Piața Roșie, în cadrul acestuia luînd cuvîntul Krilenko, Kamenev, Buharin, Radek, toată floarea oratorilor comuniști (condamnații și execuțai, la rîndul lor, ulterior). Apoi, manifestații s-au îndreptat spre clădirea tribunalului. Inculpații au fost aduși în fața ferestrelor deschise, fiind nevoiți să suporte injuriile aduse de demonstranții dezlănțuiți aflați la intrarea în tribunal. Inculpații au fost chiar loviți de o scîndură aruncată de jos, pe care erau înscrise cuvintele „Moarte revoluționarilor-socialiști”. În sfîrșit, manifestații au năvălit chiar în sală, cerînd moartea inculpaților, care, la un moment dat, s-au temut că aceștia îi vor ucide chiar acolo.

Sentința a fost condamnarea la moarte prin împușcare, pentru marea majoritate a celor inculpați. Ulterior însă, decizia tribunalului a fost modificată de triumviratul Troțki, Stalin și Buharin (!), care au hotărît că sentința va fi executată în funcție de comportamentul restului membrilor partidului eserilor aflați (încă) în libertate (probabil, și al celor de peste hotare). Așa a început tortura cu spectrul morții, decizia de executare a sentinței putînd fi luată în orice zi.

Să mai adăugăm cîteva cuvinte despre procesul lui Boris Victorovici Savinkov, cunoscut luptător împotriva bolșevismului, care a fost determinat să se întoarcă în Rusia Sovietică în urma unei operațiuni a GPU, deosebit de minuțios pregătite, prin care s-a reușit să fie convins că, în țară, există o puternică organizație anticomunistă, care nu are, însă, un conducător pe măsură. Sosit să o conducă, Savinkov a fost imediat arestat. A urmat procesul, și acesta deosebit de bine regizat. La scurt timp după proces, aflat într-o puternică stare depresivă, Savinkov a sărit pe geamul unei camere de anchetă, sinucigîndu-se. A lăsat chiar o seamă de scrisori prin care încerca să-și explice fapta. Ani de-a rîndul, lumea a trăit cu impresia că acesta era adevărul adevărat. Dar iată că, în 1937, Artur Șriubel, un fost lucrător al GPU, înainte de a muri într-un lagăr din Kolima, a recunoscut că el a fost unul dintre cei patru inși care l-au aruncat pe Boris Savinkov pe geam! Faptul a

fost imediat corelat cu mărturisirile făcute de un oarecare Blumkin, de asemenea agent al GPU, care a stat mai mult timp cu Savinkov în celulă și a reușit să-i copieze întocmai nu numai scrisul, dar și modul de gândire, și care afirma că el ar fi fost autorul scrisorilor lui Savinkov! Iată cum încă o tenebroasă afacere a GPU a fost scoasă la lumină prin voia întâmplării.

Dar marile și cunoscutele procese politice de-abia ur-
mau...

Legea s-a maturizat

La 19 mai 1922, tovarășul Lenin îi scria lui Dzerjinski: „F. Dzerjinski, în legătură cu trimiterea peste graniță a scriitorilor și profesorilor care au ajutat contrarevoluția. Trebuie să pregătim totul mult mai minuțios. Fără o pregătire adecvată, nu vom reuși... Trebuie să facem în așa fel, încât toți acești «spioni militari» să fie prinși și să fie deportați peste graniță. Vă rog să arătați această notă confidențială, fără a fi multiplicată, tuturor membrilor Biroului Politic”.

Devine clar că repartitia forțelor de clasă în Rusia sovietică este împiedicată de această pată amorfă a vechii intelectualități burgheze, care a jucat, în domeniul ideologic, rolul unor adevărați spioni militari și față de care nu se putea găsi nimic mai potrivit decât expulzarea lor peste graniță.

Tovarășul Lenin era deja bolnav, dar, după toate probabilitățile, ceilalți membri ai Biroului Politic au aprobat acțiunea, iar Felix Dzerjinski a trecut la acțiune. Numai la finele anului 1922 au fost arestați circa 300 de reprezentanți de seamă ai intelectualității ruse și deportați la „lada de gunoi europeană”. Un alt „lot” a fost trimis la începutul anului 1923. Acțiunea nu a căpătat, însă, un caracter sistematic și permanent, cum s-ar fi dorit. În curând, s-a putut constata, că nici această soluție nu este cea mai bună, că este, pur și simplu, păcat să fie lăsați să plece oameni care ar putea fi executați mai tirziu. În afară de aceasta, cine știe ce flori otrăvitoare puteau să apară pe „lada de gunoi” din Europa. În continuare, toate persoanele din această categorie erau trimise direct pe insulele Arhipelagului.

Codul penal adoptat în 1926 (și care a funcționat pînă pe vremea lui Hrusciiov) a unificat toate articolele „politice”, ce existaseră anterior, într-un singur aberant articol 58, în conformitate cu care operațiunile de arestare a celor ce gîdeau altfel decît ar fi dorit autoritățile au luat amploare. Au fost vizate, în special, cadrele tehnico-ingenerești și, în primul rînd, datorită faptului că acestea ocupau o poziție-cheie în economia națională și ar fi fost dificil de controlat sau stăpînit numai cu ajutorul „Adevăratelor învățăminte”. Acum s-a constatat că procesul în apărarea inginerului Oldenborger a fost o greșală flagrantă. În sfîrșit, s-a constatat că, în marea majoritate a cazurilor în care au fost implicați ingineri sau lucrători tehnici, nu era vorba de sabotaj, ci, mai rău, de acțiuni de subminare — „vreditelstvo”. După cit se pare, termenul de „vreditelstvo” a fost inventat de un anchetator de rînd.

Imediat ce a devenit clar ce anume trebuie căutat, deși noțiunea de subminare nu era foarte explicită în istoria umanității, astfel de acte au fost descoperite literalmente în aproape toate domeniile de activitate. Trebuie remarcat, însă, că aceste descoperiri singulare nu se constituiau într-un sistem, nu aveau amploare, nu se distingeau prin perfecțiunea spre care tindea atît Stalin, cît și „intelectualitatea” organelor de justiție. În sfîrșit, legea s-a maturizat și putea prezenta lumii ceva cu totul inedit, perfect — un proces încheiat, bine corelat, de amploare al inginerilor. Așa s-a și întîmplat.

Procesul Sahtinski (18 mai — 15 iulie 1928). De față se află o brigadă specială a Tribunalului Suprem al URSS, președinte — A. I. Vișinski (pe atunci încă „doar” rector al Universității de stat din Moscova). Acuzatorul principal — N. V. Krilenko (o întîlnire încărcată de semnificații, un adevărat transfer de ștafetă juridică între cei doi). Cincizeci și trei de acuzați, cincizeci și șase de martori. Grandios!

din păcate, tocmai în grandoarea acestui proces a rezidat și defectul său: dacă pentru fiecare inculpat ar fi fost nevoie de numai trei sfori pentru a fi dirijat cum se cuvine, numărul total al sforilor ar fi fost de 159. Iar Krilenko avea numai 10 degete, alte 10 avea Vișinski. Desigur, inculpații se grăbeau „să prezinte societății faptele lor deosebit de grave”, dar nu toți, numai 16. Treizeci încercau să scape. Alți 24 nu-și recunoșteau de fel vinovăția. Această stare de lucruri a creat o dezordine inadmisibilă, masele puteau să nu înțeleagă ce se întîmplă. Alături de avantajele unui astfel de proces (avantaje obținute deja în procesele precedente) — neajutorarea inculpaților și apărătorilor, incapacitatea acestora de a influența decizia tribunalului, de a comuta imensa masă a sentinței —, săreau în ochi și neajunsurile care, pentru o persoană atît de competentă în materie cum era Krilenko, erau de neacceptat.

În pragul unei societăți fără clase, eram, în sfîrșit, pe cale să realizăm și un proces juridic fără conflicte (care, în fapt,

reflecta lipsa de conflictualitate a modului nostru de viață), unde toți, atît tribunalul cît și procurorul, inculpații, ca și apărătorii, să urmărească împreună un singur scop.

Apoi, și amploarea Procesului Sahtinski — numai industria extractivă și numai Donbasul erau neconforme cu epoca.

Probabil că, imediat după terminarea procesului din Donbas, Krilenko a început excavarea unei noi gropi de dimensiuni impresionante. A fost din plin ajutat de întregul aparat al GPU care, în acea vreme, trecea deja în mîinile de fier ale lui Iagoda. Trebuia creată și demascată o organizație a inginerilor, care să cuprindă întreaga țară. Pentru aceasta era nevoie de cîteva figuri puternice în fruntea „organizației”. O astfel de figură era, fără îndoială, Piotr Akimovici Palcinski. Inginer-minier de vază, încă la începutul secolului, în timpul primului război mondial, era deja vicepreședinte al Comitetului Militar-Industrial, cu alte cuvinte coordona eforturile întregii industrii ruse private. După revoluția din Februarie a devenit adjunctul ministrului comerțului și industriei. Pentru activități revoluționare a fost arestat pe timpul țarului, de trei ori a fost aruncat în închisori după revoluția din Octombrie (1917, 1918, 1922). Din 1920 este profesor la Institutul de mine și consultant al Comitetului de Stat al Planificării.

Acest Palcinski a fost ales să fie principalul inculpat în viitorul proces de o deosebită amploare. Dar Krilenko, intrînd într-un nou domeniu al ingineriei, nu a luat în seamă „rezistența materialelor”. Palcinski a rezistat tuturor caznelor aplicate de GPU și a murit fără să semneze nimic. Soarta lui a fost împărțită și de von Mekk și A. Veliciko. Nu știm cu exactitate cum au murit acești oameni, dar un lucru este cert — ei au demonstrat că se poate rezista.

Ascunzîndu-și înfringerea, Iagoda a dat publicității, pe data de 24 mai 1929, un scurt comunicat al GPU privind executarea celor trei pentru acțiuni de subminare și pentru multe alte păcate.

Cît timp pierdut! Aproape un an de zile. Cîtă fantezie irosită în zadar. Krilenko se vedea nevoit să ia totul de la capăt, să caute o figură și mai proeminentă, dar în același timp slabă, moale. Dar atît de greu i-a fost să înțeleagă natura inginerilor încît i-a fost necesar încă aproape un an de zile pentru a găsi ceea ce îi era necesar. În vara anului 1929, a sperat că Hrennikov va fi acela, dar și Hrennikov a murit fără să accepte obiectul rol. A fost „convins” bătrînul Fedotov, dar el lucra în domeniul industriei textile, nu era ceea ce trebuia. Încă un an ratat! Țara aștepta marele proces, aștepta tovarășul Stalin, iar Krilenko nu reușea să aranjeze „detaliile” de regie. În sfîrșit, de-abia în vara anului 1930, cineva a emis ideea salvatoare: directorul Institutului termotehnic — Ramzin. Acesta a fost arestat de urgență și, în trei luni, a fost pregătit un spectacol extraordinar, o adevărată capodoperă a justiției noastre și un model inegalabil pentru justiția mondială.

Odată începutul făcut, au urmat alte procese în care au fost implicați ingineri.

prin eforturile conjugate ale celor angrenați în regizarea sinistrelor spectacole judiciare au fost atinse toate felurile, și anume:

1. Toate lipsurile din țară, foametea, frigul, lipsa de îmbrăcăminte și încălțăminte, tot haosul și toate stupiziunile au fost generate de inginerii subminatori.

2. Poporul este speriat de o nouă intervenție militară din afară și, pentru a o preîntîmpina, este gata să accepte noi vic-time.

3. Solidaritatea castei ingineresti a fost spartă, iar intelectualitatea tehnică este speriată și dezbinată.

Și, pentru ca lucrurile să fie și mai clare, la finele unuia dintre procesele menționate, un oarecare Laricev, reprezentant al puterii, a declarat fără echivoc: „Această castă trebuie distrusă. Nu există și nu poate exista loialitate din partea inginerilor”.

Astfel s-a scurt, timp de decenii, istoria intelectualității noastre — de la anatema anului 1920, pînă la acțiunile de exterminare în anii '30. Trebuie oare, atunci, să ne mire faptul că „substantivul intelectualitate” a devenit un cuvînt de ocară în Rusia?

Iată cum se „fabrică” procesele deschise. În căutarea perfecțiunii, Stalin și-a găsit, în sfîrșit, idealul. (Cîtă invidie trebuie să fi simțit Hitler sau Goebbels cu jalnica lor incendiere a Reichstagului...)

Condițiile standard au fost atinse. Spectacolul poate fi, acum, repetat la simpa dorință a „regizorului principal”. Dorește conducerea ca următoarea reprezentație să aibă loc peste trei luni? Timpul este cam scurt pentru repetiția generală, dar vom reuși. Așteptați o nouă premieră!

Și ea nu întîrzie să apară. De data aceasta este vorba de Procesul Biroului Unional al Menșevicilor (1—9 martie 1931). Asistă o echipă specială a Curții Supreme, restul personajelor sînt cunoscute din procesele precedente. În boxă se află 14 acuzați. Totul se desfășoară potrivit scenariului, înnebunitor de bine! (Va urma)

Traducere și adaptare
Mircea Podină

Acei bolnavi care au guvernat

7

Pierre Accoce, dr. Pierre Rentchnick

Richard Nixon

El nu ordonă doar ascultarea convorbirilor telefonice ale ziariștilor. Face să fie redeschisă ancheta împotriva lui Ted Kennedy, suspect de a fi ucis o prietenă într-un accident, extrem de bizar, la Cappaquidick. Cere să fie fabricată o telegramă, pentru a compromite pe cel ce a fost președintele John Kennedy, în legătură cu asasinarea președintelui Ngo Dinh Diem, la Saigon. Nixon este sigur de impunitatea sa, de exceptarea sa în fața legilor, de privilegiile sale. El este stăpînul.

Realegerea sa la Casa Albă se apropie. Reia, în 1972, bastonul drumetiei pentru a-și desfășura, din nou, campania electorală în toate statele S.U.A. Duce atât de departe perfecțiunea, menită să-i asigure victoria, încît explorează chiar și Alaska, care nu va juca, totuși, nici un rol în alegeri. Această minuțiozitate reprezintă o necesitate nevrotică, nu o urgență politică. Un impuls identic îl determină să ordone să se treacă la ascultarea convorbirilor telefonice ce au loc la sediul Partidului Democrat din Washington. Este, astfel, lansată afacerea Watergate. O decizie născută din grija de a nu neglija nimic pentru a câștiga. În realitate, o acțiune maniacă. La 17 iunie 1972, cei ce pun aparatele de interceptare se lasă, în mod naiv, descoperiți.

Scandalul izbucnește, se amplifică. El nu împiedică, totuși, pe milioane de americani să-l realegă, în noiembrie, pe Nixon, la Casa Albă, pentru încă patru ani. Leo Sauvage, care cunoaște bine Statele Unite, unde trăiește, va afirma că mulți dintre ei au votat mai degrabă împotriva candidatului democrat George McGovern, decît pentru Nixon. Considerînd, totuși, că un corsar șiret valorează mai mult decît un pacifist onest și bine intenționat. Corsarul părea însă decis, de această dată, să joace cartea păcii. Își va ține, într-adevăr, cuvîntul. Dar cu cîtă înțirzire! Și ce grămadă de noi minciuni. În pofida intrigilor și înșelăciunilor sale, adaugă Leo Sauvage, Nixon a știut să cadă, constant, în picioare, pînă la scandalul Watergate. De ce nu a mai reușit s-o facă? Medicii cunosc răspunsul: din cauza extinderii nevrozei sale. Ea i-a întunecat judecata.

Un Nixon lucid n-ar fi lăsat, într-adevăr, să ia proporții o afacere atât de explozivă. Cu un spirit sănătos, ar fi dezamorsat, și de această dată, furtuna publică, înainte de a deveni uragan. Cetățenilor le place cînta celor mari. Se recunosc în păcatele mărturisite de alții. Totuși, în primăvara lui 1973, presat de procurorul special însărcinat cu afacerea Watergate, profesorul Archibald Cox, de la Harvard, Nixon nu mai ascultă de glasul rațiunii. Spiritul său, devenit rigid, cu fisuri, asemenea unui aisberg, nu mai poate evita prăbușirea. I se cer benzile ce îi probează abuzurile? El le numără fără încetare, le contemplă, dar nu ajunge să se detașeze, să ia o decizie, fie ea chiar aceea de a le distruge. Ele reprezintă bunul său, viața sa. Sînt ale lui. Ce vor oamenii și justiția lor? Vor înțelege ei ceva? Nixon își proclamă, cu voce tare, nevinovăția. Trebuie să fie crezut, el n-a făcut nimic. Plutește deasupra lucrurilor, ca și cum s-ar afla sub influența unui drog.

Senatul a încredințat unuia din membrii săi, Sam Erwin, misiunea de a smulge de la Nixon ceea ce profesorul Cox n-a reușit să obțină. Speranță zadarnică. Președintele nu va ceda. Pentru a scăpa de o întrevvedere cu acesta, Nixon se spitalizează. „O gripă virală, care a antrenat o pneumonie“, declară

medicii săi. În realitate, președintele se supune, timp de câteva zile, unei psihoterapii. În cazul psihonevrozei obsesive, însă, nici cuvintele medicilor sufletului, nici tratamentul prin pilule nu ajută mai deloc.

Sub imboldul judecătorului John Sirica, justiția înregistrează, totuși, progrese. Unul după altul, executanții ordinelor lui Nixon sînt arestați, inculpați. Printre ei, John Dean, John Mitchell, ministrul justiției. Nixon i-a părăsit, i-a aruncat peste bord, cum se procedează cu un leș. Ei, pentru a se salva, vorbesc, îl acuză.

În octombrie 1973, tot profesorul Archibald Cox este cel ce insistă: vrea benzile magnetice. Nixon ordonă, în schimb, ca acesta să fie destituit. Biroul lui Cox și ministerul justiției sînt încercuite de F.B.I.

Reacția publicului nu se lasă așteptată. Casa Albă este, din nou, asediată. De către mii de automobiliști. Scandîndu-și dezaprobarea în mod vehement, cu ajutorul claxoanelor, reclamă destituirea lui Nixon. Întreaga magistratură se ridică împotriva lui; este în joc onoarea justiției americane. De această dată, puterea executivă va trebui să cedeze. La Washington, sosesc 450 000 telegrame de protest. Senatorii, însărcinați să se pronunțe, au păreri divergente. La 26 decembrie 1973, încolțit, copleșit, Nixon se retrage, grăbit, în bunkerul său californian, la San Clemente.

În trecut, i se lăuda mult înclinarea bătaioasă. Ultimii săi fideli îi așteaptă, așadar, riposta. Ea trebuie să vină, și este anunțată pentru aprilie 1974: un discurs televizat pentru țară. Inconștient, Nixon face, în fața camerelor de luat vederi, o fantastică paradă de cuvinte. Arătînd, în spatele său, un vraf de 38 de volume, destinate membrilor comisiei judiciare, el spune că, acolo, sînt notate toate convorbirile sale, că ele vor proba nevinovăția sa. Minte. Pierde noțiunea de adevăr și de fals. Deoarece aceste notații îi împovărează iremediabil situația, Furtuna ia proporții. Pentru onoarea Americii, acest personaj trebuie înlăturat.

Nimeni nu zice: acest bolnav. El este, totuși. Ajuns la un grad pe care psihanalizii îl apreciază cu repeziciune. Deoarece el atinge faza impulsurilor sinucigăse, proprii obsedațiilor strînse cu ușa. De mai multă vreme, simte o greutate în piciorul sting. Medicii consultați diagnostichează o flebită. Aceasta este o inflamație a venei — acută, subacută sau cronică. La pacientul lor, flebita se vedește subacută. Un cheag de sînge a obliterat vena. O mică parte din acesta s-ar putea detașa, antrenînd, în alt loc, o embolie. Nixon a fost tratat cu anticoagulante, care fluidizează sîngele. Cu antiinflamatorii menite să reducă febra, durerea, tumefierea. Un bandaj elastic îi strînge piciorul. Nixon va provoca, însă, destinul. Hotărăște, în iunie 1974, să plece într-un turneu, fără vreun real scop politic, în Orientul Mijlociu și la Moscova. Walter Tkach și William Lukash, medicii săi de la Casa Albă, îl însoțesc. În pofida injecțiilor pe care aceștia i le fac, Nixon aruncă medicamentele, își rupe bandajul. Stă în picioare ore întregi, suportînd valuri de durere. Ce lovitură ar da justiției americane și oamenilor care îl urmăresc cu mescăinările lor, la Washington, dacă ar dispărea astfel! În străinătate! Pentru a intra, în sfîrșit, în istorie, cheamă moartea. Ea nu-l vrea.

Întoarcerea sa nu este glorioasă. Eforturi zadarnice pentru a fugi de destin. Comisia judiciară se reunește la 24 iulie, dezbaterile sînt televizate. Sîmbătă, 27, la începutul serii, se dă verdictul. 27 de membri ai comisiei, contra 11, recomandă destituirea președintelui. Lui Nixon nu-i mai rămîne decît să demisioneze. Ceea ce și face la 9 august 1974. Plătînd rătăcirile datorate tulburărilor sale mentale, el pierde totul, prestigiul, considerația sa personală, stima alor săi și a națiunii.

Redevenit simplu cetățean, dorința de a muri nu-l părăsește. Refugiat la San Clemente, el suferă consecințele imprudențelor sale din vară, ale călătoriei în Egipt. Flebita i-a revenit. Poate fi încă tratată cu medicamente. El va cere, însă, intervenția chirurgicală, sperînd să o sfîrșească pe masa de operație, în plină anestezie. O ultimă sfidare la adresa adversarilor. Dar medicii veghează. Această decizie, pe care Nixon o impune, în noiembrie 1974, este, din nou, nefericită. Cum au fost cele mai multe din hotărîrile luate în cursul ultimilor patru ani de președinție. Dar, pentru chirurgi, cauza nu este pierdută. Sub presiunea doctorului John Lungran, Nixon este spitalizat la Long Beach, California. Și doctorul Eldon B. Hickman pune mîna pe bisturiu. În 61 de minute, termină treaba. O operație remarcabilă, care restabilește circulația în profunzime. Cîteva zile mai tîrziu, Nixon revine la San Clemente. În universul de care are groază. Cel al oamenilor. (Va urma)

Traducere și adaptare
Vasile Crișu

Viata unui superspion

1

Cum a fost organizată întîlnirea cu Ph. Neytli

Cînd, în 1964, mi-a apărut cartea „Philby — spionul care a trădat o generație”, i-am trimis lui Philby un exemplar semnat de mine și coautorii mei — Bruce Page și Dawid Lach. De la Philby am primit o scrisoare în care îmi mulțumea pentru cadou. Așa a început corespondența noastră, care a durat 20 de ani. O singură dată s-a întrerupt, pentru puțin timp. S-a întîmplat atunci cînd am reprodus în „The Sunday Times” un citat din scrisoarea lui. „Dacă aș fi știut că intenționați să-mi publicați opiniile, atunci aș fi fost mai minuțios cu stilul scrisorilor mele”, mi-a spus Philby cînd ne-am întîlnit.

Scrisorile lui erau degajate și, deseori, îți făcea plăcere să le recitești. Se părea că este foarte preocupat de viața politică britanică și, mai ales, despre activitățile doamnei Thatcher.

Din cînd în cînd, găseam în scrisorile lui informații interesante despre ce face în Uniunea Sovietică. „Abia m-am întors din străinătate, unde am stat cîteva săptămîni”. Eram contrariat de precizarea „din străinătate”. Era vorba de statele blocului sovietic? Sau călătorise și în alte țări? Și dacă da, unde și în ce scop?

Odată, am luat dejunul cu fostul șef al MI-6 (șeful spionajului britanic, n.n), M. Oldfield, căruia i-am pus aceste întrebări. „N-a fost nicăieri, a răspuns Oldfield. Philby știe că îi citim scrisorile adresate dv. și vrea să ne joace o festă, să ne facă să pierdem forțe și mijloace pentru

a afla ce face. Întotdeauna, el a fost un maestru al mistificărilor”.

Acum doi ani, am aflat că Philby s-a îmbolnăvit, i-am scris și i-am propus să purtăm o discuție despre viața sa, o convorbire pe care o doream în fața camerelor de televiziune. Philby mi-a răspuns că nu vrea un interviu televizat: „Am un dispreț de snob față de telearistică. Bizii-tul camerelor, numeroasele cabluri și omuleții cocoșați dîndărătul lor — toate acestea reduc, într-un fel, din solemnitatea evenimentului”.

Am insistat. I-am scris din India că voi sosi la Moscova, la începutul anului 1987, și i-am propus o întîlnire. Nu am primit răspuns și, deci, nu ne-am întîlnit. Dar, la 25 noiembrie, am primit, la Londra, o scrisoare de la Philby:

„Dragă Neytli! Scrisoarea trimisă de dv.

The Sunday Times — Za Rubejom

din India a făcut șapte săptămîni, așa încît am aflat prea tîrziu despre posibilitatea de a discuta împreună la un pahar de vin. Dacă nu v-ați răzgîndit, ne putem întîlni într-un viitor apropiat și vom putea sta, într-adevăr, de vorbă.

Vă vom trimite dv. și soției dv. o invitație pentru o vizită de cîteva zile la Moscova. Se înțelege, veți veni fără acele stupide telecamere și magnetofone. Numai dv., soția dv. și blocnotesul dv. — în această ordine.

În plus, pun mare preț pe izolarea mea și nu doresc să găsiți ușa închisă, dacă veți fi însoțit de corespondenții străini de la Moscova...

Transmiteți salutări și cele mai bune urări soției dv.

H. A. R. Philby”.

Cînd am primit invitația, m-am adresat ambasadei sovietice din Londra, și am primit repede viza pentru mine și soție.

La Moscova am sosit în seara zilei de 18 ianuarie 1988 și ne-am cazat la hotelul „Belgrad”. Nu au trecut nici 20 de minute și telefonul a sunat. Era Philby. Mi-a spus că, dacă voi coborî în holul hotelului peste circa 25 de minute, „acolo va fi vecinul meu care vă va conduce”.

A urmat o lungă călătorie pe străzile înzăpezite ale Moscovei, pentru ca, în cele din urmă, să ne aflăm în fața ușii lui. O scurtă așteptare — cît să fim văzuți prin

vizor — și apare asul spionilor în persoană, Philby, care ne strînge mîinile, zîmbește, ne prezintă soția, ne scoate paltoanele — încîntătoare gazdă cu maniere englezești, din toate punctele de vedere.

Din sufragerie se vede spațiosul cabinet de lucru al lui Philby. Pe rafturile, ce acopereau trei pereți, se afla biblioteca sa cu circa 12 000 de volume. O parte dintre cărți, artistice și documentare, erau consacrate spionajului.

Pe peretele din fața biroului, se afla o fotografie mare a tatălui lui Philby, renumit specialist în problemele arabe. Tot acolo — două fotografii ale lui Che Guevara.

În acest birou, Philby lucrează.

— Știți, de cînd am venit, am fost la Lubianka doar de două ori. O dată pentru a susține o prelegere, a doua oară... nu-mi mai amintesc, spune el.

L-am întrebât dacă în biroul său, unde am avut cele mai multe discuții, nu există aparate de interceptare.

„N-am nici cea mai mică idee, a răspuns el. De altfel, e puțin probabil. N-are sens să instalezi la cineva o asemenea aparatură, doar dacă nu intenționezi să asculti imprimările pe magnetofon sau să citești copiile lor bătute la mașina de scris. Or, pentru asta ar fi nevoie de un mare număr de oameni”.

După multe insistențe, mi-a arătat decorațiile. Are ordinele „Lenin”, „Steagul Roșu”. „Prietenia popoarelor”, „Războiul pentru apărarea patriei” clasa I și multe medalii. Dar Philby se mîndrește cel mai mult cu „Ordinul Lenin”.

Am observat că arată bine la vîrsta sa de 76 de ani. Pe fotografiile făcute de rudele sale, cu doi-trei ani în urmă, părea buhăit. Acum, însă, în fața mea, se afla un om cu totul altul — semeț, energic, plin de grandoea tinereții.

„Mă simt bine, spune el. Și asta este unul din motivele care m-au determinat să mă întîlnesc cu dv. Începuseră să se răspîndească zvonuri, născute, nu știu de ce, în Canada, că trăiesc vremuri grele, că am fost părăsit de conducerea KGB și că doresc să mă întorc în Anglia. Am vrut să vă convingeți personal că nimic nu este adevărat. Ei, ce facem, nu trecem la lucru?”

Desigur, în timpul discuțiilor cu Philby, tot timpul m-am întrebât: ce putea fi considerat, în vorbele sale, informare și ce dezinformare? Philby susținea că ideea întîlnirii noastre nu a fost salutată de KGB.

„Dar există anume indulgență față de aceasta, a explicat el. Mi s-a spus că, dacă doresc să stau de vorbă, atunci de ce nu mă întîlnesc cu Graham Green. Am arătat că Green este fostul meu coleg de activitate în serviciul special britanic și prietenul meu, și că doresc să discut cu o persoană nepărtinitoare”.

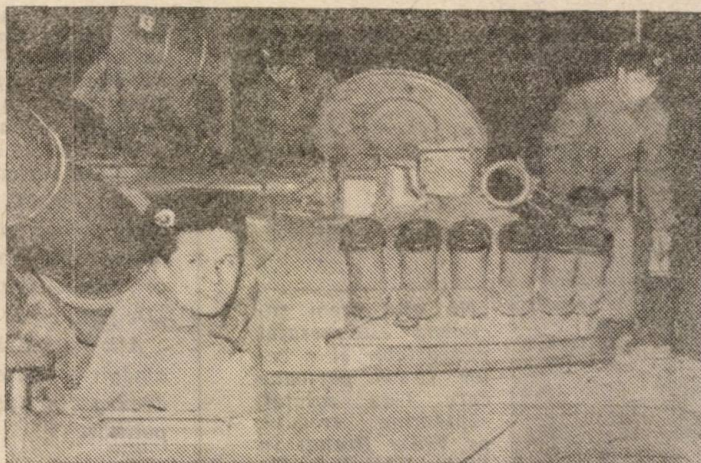
Multe din cele ce mi-a destăinuit Philby sînt imposibil de verificat, întrucît nu am acces la arhivele MI-5, CIA, FBI și KGB. De aceea, informațiile date de el trebuie privite critic. Se pune întrebarea: de ce e nevoie să scriu despre Philby? Este necesar fiindcă, dacă nu vom înțelege motivele comportamentului lui Philby și al oamenilor de genul lui, atunci ceea ce a făcut nu ne va învăța nimic.

Discuțiile pe care le-am avut împreună, timp de șase zile, conturează portretul cel mai complet al englezului care a deținut o poziție de frunte în aparatul de stat, care și-a trădat țara și clasa sa socială și care, pînă acum, a rămas o enigmă. (Va urma)

Traducere și adaptare
Donca Ciobanu

STOP CADRU

Un soldat sovietic, membru al unei unități de tancuri de elită, zîmbește ziariștilor occidentali, care vizitează, pentru prima dată, cea mai mare bază militară sovietică, situată la Milovia, la 40 km est de Praga

Le Figaro

PARIS

Willy Brandt despre unificarea Germaniei*)

— D-le președinte, după opțiunea lui Gorbaciov în favoarea unității germane, ați declarat că aceasta „este ca și rezolvată”. Pe cînd, deci, această unitate? În șase luni, în doi ani, în zece ani?

— În cursul acestui deceniu. Dar cu siguranță că nu în șase luni. Spun aceasta fără ocolișuri, cu bună știință. Politicianul sovietic numără unu nu are obiecțiuni fundamentale față de unificarea Germaniilor. El a adăugat — ceea ce pentru mine este o evidență — că procesul de unificare trebuie să țină seama de interesele celor patru mari puteri și de vecinii noștri, care, după cum se știe, sînt nouă la număr.

Nu există nici o îndoială în legătură cu dorința germanilor de a se apropia. Unitatea, pornind de la bază, se realizează pretutindeni, începînd din 9 noiembrie, la Berlin și de-a lungul frontierei intergermane. Pentru oameni, această frontieră — foarte artificială — practic nu mai există. Deci, sentimentul de a aparține aceleiași națiuni este o realitate. Prima întrebare este cum să se realizeze o comunitate contractuală și o confederație între cele două state care vor subzista într-o primă etapă. Dacă se poate concepe ca cele două state germane să aparțină aceleiași Comunități economice, cum a propus Jacques Delors, este imposibil ca un singur stat german să facă parte din două alianțe militare. Stadiul confederației nu va putea fi depășit decît după rezolvarea problemei alianțelor.

— Helmut Kohl a propus, recent, o deschidere imediată a negocierilor privind uniunea monetară germană. Ce părere aveți în acest sens?

— Situația dezolantă a mărcii est-germane și a economiei est-germane este o problemă. Nimeni nu cunoaște cu adevărat, în prezent, amploarea datoriei externe a R.D.G. Este de înțeles că Bundesbank nu vrea să pună în pericol marca vest-germană, datoria ei fiind de a veghea la stabilitatea sa. După părerea mea, trebuie să se avanseze treptat spre o relație

economică stabilă, înainte de a se trece la convertibilitatea mărcii est-germane cu sprijinul mărcii vest-germane.

— Unii membri ai P.S.D. est-german consideră că, dacă partidul lor cîștigă la alegerile din 18 mai din R.D.G., P.S.D. vest-german va avea șanse mai mari să cîștige alegerile legislative din 2 decembrie din R.F.G. Credeți acest lucru?

— Îmi pare rău că alegerile sînt în același an în R.D.G. și în R.F.G. Dar așa este și nu poate fi împiedicată o interacțiune. Cred în șansele P.S.D. din Est de a cîștiga alegerile. Dar ezit să spun că un singur partid va face istoria în Germania. Eu sînt adeptul pluralismului.

Din convingere, doresc ca social-democrația să fie puternică. Totodată, Europa nu poate deveni Marea Europă decît dacă forțele social-democrate sau socialiste cooperează cu liberal-democrații și conservatorii.

— Ați afirmat cu puțin timp în urmă că R.D.G. „nu mai are justificare internă”. Acest stat este oare, în optica dv., doar o cochilie goală?

— Aș fi putut fi și mai tranșant și să spun că R.D.G. nu și-a găsit niciodată legitimitatea sa internă. Ea este produsul ocupației sovietice. Ceea ce nu a fost o piedică în marcarea unui număr mare de tineri. Dar trebuie să se revină întotdeauna la ideea că unitatea germană e necesar să se realizeze într-un context european.

— Președintele Mitterrand s-a pronunțat la Berlin pentru autodeterminarea germanilor, dar la întîlnirile la nivel înalt de la Paris, de la Kiev și apoi în Berlinul de est s-a resimțit în cuvintele sale o mare preocupare pentru stabilitate decît dorința de a se înainta mai repede. Care este impresia dv.?

— Nu m-am întîlnit de mult timp cu dl. Mitterrand, dar am urmărit cu atenție declarațiile lui din ultimele luni. El a fost primul șef de stat, după mult timp, care a vorbit de „reunificare”. Știți că eu nu folosesc prefixul „re” care sugerează eventualitatea unei întoarceri înapoi.

Eu cred că cineva care cunoaște istoria, ca dl. Mitterrand, este conștient de deosebirile dintre frontiera germano-polonă și cea care separă cele două părți ale Germaniei. Acceptarea frontierei cu Polonia a fost dictată nu numai de o reacție împotriva lui Hitler și împotriva războiului, ci și de rațiune. Nimeni nu ne va susține dacă noi o vom refuza. În schimb, frontiera intergermană se înscrie în frontierele ce pot fi revizuite prin consimțămînt mutual.

— Intr-adevăr, dl. Mitterrand a spus că frontiera intergermană divide un popor. Dar preocuparea sa față de stabilitate nu este oare justificată?

— Eu înțeleg ca un om cum este președintele Republicii Franceze să vegheze

ca stabilitatea minimă de care beneficiem să nu „derapeze”. Dar se știe și în Franța că în procesele istorice nu este întotdeauna ușor să se realizeze un acord între revoluție și stabilitate. Schimbarea afectează întotdeauna, într-o măsură, echilibrul.

Dl. Gorbaciov a considerat de cuviință să adauge la excelența sa propunere asupra unității germane că „decizia nu va aparține străzii”. M-am așteptat de mult timp ca șeful unui partid comunist, care, pe deasupra, este și cel mai puternic dintre toate, să spună că poporul, strada nu au căderea să participe la această decizie.

— Mișcarea spre unitatea germană pornește de la poporul german?

— Da. Cu toate că prietenii îmi spun: „Printre cei care te aplaudă în R.D.G. strigînd «unitate» sînt mulți care nu se gîndesc decît la nivelul de viață occidental”. Eu le răspund: „Și ce, este interzis?” Dacă unitatea le aduce mai repede ameliorarea condițiilor lor de viață, de ce să le refuzăm acest lucru? Mi-e teamă doar că aceasta nu va merge atît de repede cum ar dori mulți.

De aceea, trebuie să se ridice rapid nivelul de trai în R.D.G. Fără aceasta, emigrația va crește. Unificarea riscă atunci să se facă în Republica federală, în timp ce în R.D.G. va fi haos sau vid. Cele două mari pericole pentru stabilitate sînt: milioanele de oameni — și nu miile ca pînă acum —, care vor trece în Vest, și dificultățile economice insurmontabile în R.D.G.

— Ce părere aveți despre ideea confederației europene propuse de dl. Mitterrand?

— Ea corespunde cu ceea ce Gorbaciov numește „casa europeană” sau cu ceea ce primul ministru polonez numește „cooperarea paneuropeană”...

— Și ceea ce dv. numiți „ordinea de pace europeană”?

— „Ordinea de pace” insistă mai ales asupra securității. „Federația” sau „confederația europeană” pot include economie, ecologie, cultura.

— O Europă a apărării este încă oare de neconceput?

UNIUNEA SOVIETICĂ

„Darurile democrației”

Se pare că mulți dintre noi se află într-o stare de confuzie în legătură cu democrația. Ea este considerată ca ceva care, de la sine, poate fi benefică. Și se așteaptă de la ea un efect, cumva, automat și rapid. Chipurile, de mult timp așteptăm acest moment și, iată, în sfîrșit, a venit. Ura!

Dar cînd se constată — și aici rezidă un mare pericol politic — că nu numai că nu există efectul automat, ci mai apar îndatoriri și complicații legate de democrație, atunci sprijinirea ei, uneori, scade. Apare o altă stare de spirit: „De fapt, ce ne dă democrația?”

Atît așteptările menționate, cit și dezamăgirea datorată nesatisfacerii lor decurg din lipsa noastră de experiență politică.

„Nu mai vrem socialism” este mesajul pancartelor și a celor 70 000 persoane care l-au salutat, săptămîna trecută, pe Willy Brandt în Piața Domului, din Erfurt

— Aceasta depinde de adversar. Eu nu mai văd pericolul care emana de la toate aceste divizii staționate în R.D.G., Polonia, Cehoslovacia, Ungaria. Uniunea Sovietică rămâne o mare putere militară. Dacă ea intră în criză, dacă stabilitatea ei este amenințată, factorul de securitate va rămâne important. Dar cadrul este în curs de modificare. Cele două mari puteri sînt în curs de a-și reduce prezența militară în proporții mai mari decît se prevedea. Caracterul alianțelor se va schimba, în Est, mai mult decît la noi.

În R.F.G. guvernul și opoziția sînt de acord în privința rămîinerii în NATO — cel puțin atît timp cît va exista această organizație. Dar nu este rațional să se spună că toată Germania trebuie să facă parte din NATO. În ceea ce mă privește, eu propun extinderea statutului Berlinului occidental asupra RDG. Ceea ce nu înseamnă, în mod necesar, că occidentalii trebuie să-și extindă prezența militară asupra R.D.G. Un statut particular pentru R.D.G. ar putea fi negociat, anul acesta, cu U.R.S.S.

— Ați avut două întreveneri importante cu Gorbaciov, în mai 1985 și în octombrie 1989. Prin ce a spus, v-a convins că se impune o schimbare de optică și că trebuie să inscrieți în programul dv. unitatea germană?

— Nu. În acel moment, unitatea germană pune probleme pentru Gorbaciov. Declarația sa din 30 ianuarie este, deci, cu atît mai remarcabilă.

— Cu toate acestea, în timp ce membrii partidului dv. dădeau înapoi în fața planului de unificare, domnia voastră ați reușit să schimbați orientarea.

— A intervenit o accelerare a procesului, impusă din afară. Mai întîi, Uniunea Sovietică a decis să nu mai intervină pe plan militar în R.D.G. În orice caz, aceasta am dedus din ceea ce a spus Gorbaciov. Apoi, pierderea autorității partidului comunist est-german s-a accentuat cu o viteză imprevizibilă. Atunci, eu am influențat puțin declarația partidului meu în sensul națiunii germane.

— Pînă anul trecut, P.S.D. vest-german a mizat greșit pe partidul lui Honecker?

Democrația nu oferă cadouri. Ea este un sistem realment dificil și complex de organizare a vieții politice. Unul din cei mai fervenți adepți ai ei a spus: „Democrația este forma cea mai malefică de cîrmuire, dacă nu se ia în calcul restul de forme”.

Ea asigură un bun decisiv: posibilitatea societății de a-și manifesta întregul potențial creator și de a-l traduce în viață.

Dar pentru asta, democrația cere ca oamenii să fie activi pe plan social. Toți trebuie să purtăm povara grijii față de democrație. În acest sens, ea este un sistem extrem de riguros și exigent. Și sancționează cu severitate dacă exigențele nu se respectă.

În schimb, nu înțelegem întotdeauna această rigurozitate și exigență. Așteptăm ca democrația să aibă grijă de noi, în timp ce ea ne propune: „Singuri trebuie să aveți grijă de voi”. Presupunem că ne aduce răul, or ea ne asigură o existență în care este nevoie de energie, perseverență, inventivitate și spirit activ. Acționați — iată libertatea dumneavoastră deplină! Dar să și răspundeți pentru ce se întîmplă ca urmare a acțiunilor voastre.

Printre noi sînt mulți cei care consideră că pot și merită să trăiască în condiții de democrație. De ce? În vir-

— Nu există altă miză. Nu se putea intra în legătură cu P.S.D. est-german, pentru că acesta nu exista. La mijlocul lui octombrie i-am spus lui Gorbaciov că social-democrația era în curs de renaștere în R.D.G. El m-a privit zîmbind și mi-a spus: „Nu este prematur?”

— Sovieticii nu au decis, între timp, să mizeze mai curînd pe socialiști decît pe comuniștii germani? Gorbaciov nu a devenit un social-democrat?

— Este adevărat că el se referă frecvent la principiile social-democrate, dar nu trebuie să împingem prea departe interpretarea. Față de R.D.G., reprezentanții U.R.S.S. cu care discut dau dovadă de o oarecare nervozitate. Ei consideră că evenimentele se derulează prea repede, că este greu să-și formeze o părere. Îi înțeleg. Și noi, vest-germanii, avem uneori dificultăți în a înțelege ceea ce se întîmplă.

Ați remarcat poate că eu repet mereu în R.D.G.: „Mai ales nu vă legați de trupele sovietice”. Ei mă ascultă cu atenție și încep să înțeleagă cadoul inestimabil pe care l-a reprezentat neintervenția sovieticilor într-o anumită zi de octombrie 1989, la Leipzig. Și cînd spun că Gorbaciov are destule probleme pentru ca germanii să evite să-și creeze și altele, oamenii mă aplaudă. Am ajuns, astfel, la o anumită popularitate în ambele părți ale Europei.

— Ați propune ziua de 9 noiembrie ca zi națională? O sinteză a celor două imnuri?

— Ziua de 9 noiembrie 1989 a fost o zi mare. Dar se va vedea mai tirziu că a fost mai mult haos decît rațiune. Cei care au deschis Zidul de la Berlin nu știau ce fac. Numai dacă unii din ei nu au vrut să semene, cu bună știință, dezordinea — din fericire, în zadar. Va veni o zi cînd va avea loc o ceremonie comună pentru toți germanii. De exemplu, prima ședință a unei adunări parlamentare comune.

tutea simplei împrejurări, și anume pentru că o îndrăgesc. Sînt adepții ei. Chiar se înclină în fața ei. Dar abstract, rupt de preocupările cotidiene concrete.

Nu, acești oameni nu sînt demni de democrație. Pentru că democrația cere să fie permanent apărută și, în favoarea ei, să se acționeze neînterupt. Ea nu are nevoie de sentimente platonice oricît de înflăcărate ar fi ele. Ea are nevoie de oameni de acțiune.

Democrația nu ar fi democrație dacă nu ar asigura libertate politică tuturor, inclusiv adversarilor ei. Și dacă adepții ei vor avea sentimente platonice, atunci adversarii nu vor întîrzia să se folosească de aceasta. Că adversarii democrației vor acționa în condiții de democrație — nu există nici un fel de îndoială. Mai ales în țara noastră, unde sînt atît de mulți și au o atitudine atît de hotărîtă. Or, în condițiile existenței apărătorilor platonici și pasivi ai democrației, adversarii ei vor prevala și o vor lichida.

Nu merită democrație nici cei care ezită să participe la activitățile pentru făurirea unei vieți mai bune. Unii se așteaptă ca o astfel de viață să se făurească în afara lor, dar să li se pună la dispoziție. Pe această poziție se situează mulți. Ea, această poziție, este

puncte de vedere

Sinteza celor două imnuri este o idee bună.

— Germanii din Est nu îi reabilitează pe toți germanii pentru toate greșelile din trecutul lor?

— Cred că da. Rezistența celor din Berlinul occidental a fost, de asemenea, un pas în această direcție. Noi nu am fi rezistat fără prezența aliaților, dar nici aliații nu ar fi reușit să-și mențină poziția fără berlinezi. Ceea ce se întîmplă în R.D.G. este un fel de continuare.

Agencia „Novosti”

MOSCOVA

**În exclusivitate
pentru „Lumea azi”**

Pe calea înnoirii federației

Correspondență de la Igor Sedih

■ Țările baltice — în avanscena mișcării pentru autonomie

Uniunea Sovietică este un stat unic: pe teritoriul ei locuiesc reprezentanți a peste 130 naționalități. Cea mai mare naționalitate, care a fost nucleul pentru constituirea Uniunii, este alcătuită din ruși, reprezentînd 52,4 la sută din populația țării. U.R.S.S. este federația a 15 republici unionale. Potrivit Constituției, fie-

cultivată, la noi, de antidemocratism. El este cel care a dezvoltat, în noi, deprinderea de a sconta că cineva, în afara noastră — „orînduirea”, „puterea”, „partidul”, „cei de sus”, „centrul” — trebuie să orînduiască și să îmbunătățească viața. În multitudinea de nelibertăți, impuse de antidemocratism, se oferă o singură libertate — oamenii sînt eliberați de grija față de societate, de politică, de căile de dezvoltare. Și, se pare, ne-am obișnuit temeinic cu această libertate. Conștient sau inconștient, nu vrem să ne asumăm o nouă povară. Și, în multe cazuri, ne indignăm chiar: „Pe ce motiv trebuie să ne ocupăm de așa ceva? Autoritățile sînt cele care să facă totul”.

Acest reproș de a nu ne angaja este periculos pentru democrație. Ea nu este capabilă să facă ceva în locul oamenilor. Or, dacă ei sînt inactivi, atunci nu se face, în general, nimic. Și rămîne o singură ieșire — să se facă din nou totul în numele lor, ceea ce înseamnă moartea democrației.

În genere, dacă noi nu vom răspunde la imperativul democrației — să fim cetățeni activi, energici, plini de inițiativă, independenți —, democrația nu va rezista la noi.

(„Izvestia” nr. 47/1990)

puncte de vedere

care din aceste republici este un stat suveran și are dreptul de a ieși din Uniune. O serie de alte popoare au diverse forme de autonomie în componența republicilor unionale. Este vorba de 20 de republici autonome, care beneficiază de drepturi de statalitate limitată, de 8 regiuni autonome și 10 districte autonome.

Inițial, diferitele grade de autonomie au fost conferite unor popoare sau altora în funcție de nivelul lor de dezvoltare. Aceasta, pentru că, în preajma Revoluției din Octombrie 1917, multe popoare din Rusia perioadei respective, numărând aproximativ 30 milioane de locuitori, se mai aflau încă în stadiul de dezvoltare feudal sau chiar de comună patriarhală. Decalajul în ceea ce privește producția industrială pe cap de locuitor dintre zonele cele mai mult rămase în urmă și cele dezvoltate era de 1:38. Și cu toate că, în preajma anului 1940, el scăzuse până la 1:4,1, definitiv nu a putut fi eliminat nici până în zilele noastre. Astfel, în Estonia, nivelul de dezvoltare este de 2,5 ori superior celui din Tadjikistan.

O componentă de bază a politicii structurării au constituit-o democratizarea și glasnost (politica de transparență). Biruindu-și teama din trecut, oamenii au început să vorbească deschis despre problemele nevralgice, iar, pe plan local, ei au început să formuleze cereri în sensul unei mai mari autonomii. Pe valul creșterii conștiinței naționale, într-o serie de republici s-au format puternice mișcări sociale — fronturi populare —, care se manifestă sub lozincă cererii unor transformări radicale.

Acest proces a cunoscut cea mai mare dezvoltare în Republicile Baltice: Estonia, Letonia și Lituania. După Revoluția din Octombrie 1917, acolo a biruit Puterea Sovietică. Ulterior, în urma intervenției străine și a războiului civil, au apărut republici burgheze independente. În 1940 însă, în respectivele teritorii a fost restabilită, cu sprijinul U.R.S.S., Puterea Sovietică și ele au intrat în componența U.R.S.S. Dar acțiunile violente ale autorităților, devenite consecință deformațiilor socialismului, au lăsat în inimile popoarelor o urmă adâncă. În condițiile structurării, cerințele de democratizare s-au conjugat cu aspirația spre lărgirea suveranității și chiar spre independență.

Acesta a și fost terenul pe care s-a născut ideea de autonomie economică a celor trei republici. În noiembrie anul trecut, organul legislativ suprem al țării, Sovietul Suprem al U.R.S.S., a adoptat o lege, prin care toate cele trei Republici Baltice au căpătat dreptul de autonomie teritorială în planul activității economice, independent de centrul unional. În administrarea acestuia rămân doar acele obiective și structuri care prezintă o importanță vitală pentru economia întregii Uniuni.

Aspirația spre independență a apărut în hotărârile Congresului al XX-lea al Partidului Comunist al Lituaniei, ținut în decembrie 1989. Acest congres a adoptat o hotărâre cu privire la înființarea unui partid comunist autonom, cu program și statut proprii, având ca scop principal proclamat restabilirea statalității Lituaniei. Dar aproximativ o șesime din numărul delegaților la congres nu a fost de acord cu această hotărâre și s-au pronunțat în favoarea rămânării în componența Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, formând Partidul Comunist al Lituaniei (pe baza Platformei P.C.U.S.).

Intr-un stat multinațional nu pot exista factori secundari, când este vorba despre destinul unui popor sau al altuia. De aceea, problema relațiilor interetnice ocupă un loc dintre cele mai importante

în discuțiile privind evoluția proceselor declanșate de politica restructurării.

După cum s-a arătat mai sus, a fost adoptată o lege cu privire la autonomia economică a celor trei Republici Baltice. Se presupune că, începând cu 1 ianuarie 1991, și celelalte republici vor dobândi autonomie economică, ținându-se seama de gradul lor de pregătire pentru noua formă de gospodărire.

Extinderea considerabilă a drepturilor formațiunilor național-teritoriale, începând cu republicile unionale și mergând până la districtele autonome, se constată în proiectele legilor cu privire la proprietate și la pământ, acum în curs de dezbateri. Pe ordinea de zi a actualei sesiuni a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a fost inclusă examinarea proiectelor de legi privind delimitarea împuternicirilor republicilor și centrului și mecanismul de realizare a drepturilor de separare de

NEPSZABADSAG

BUDAPESTA

Despre finanțarea partidelor

REPREZENTANȚII Comitetului parlamentar și al relațiilor cu masele din cadrul Consiliului Europei, care s-au reunit la Budapesta, s-au înfinit cu ziariștii.

Răspunzând la întrebarea ziarului „Nepszabadsag”, reprezentanții respectivi au prezentat, în detaliu, practica din Europa occidentală în domeniul finanțării partidelor politice. Am putut afla că, în timp ce în Marea Britanie partidele își procură singure banii necesari funcționării lor — sprijin se dă, eventual, partidelor mici, care nu au reușit să intre în parlament —, în cele mai multe țări din Europa occidentală partidele sînt sprijinite de stat. Măsură finanțării se deosebește de la țară la țară. În timp ce în Austria partidele primesc sprijin material proporțional cu reprezentarea lor în parlament, în Danemarca, pentru fiecare vot înregistrat peste cifra de 1 000, statul plătește 5 coroane.

Recunoaștere

Ministerul de externe sovietic a recunoscut că s-au găsit copii în limba rusă de pe protocolul secret al pactului sovieto-nazist din 1939, în baza căruia au fost anexate la Uniunea Sovietică cele trei republici baltice Estonia, Letonia și Lituania și o parte din Polonia.

Revista „Viesnik”, scoasă de Ministerul de externe sovietic, a publicat, în prima ei ediție, apărută luni, fotografiile ale acestor copii. Pînă acum, Uniunea Sovietică a spus că nu a putut găsi în arhivele sale nici o urmă de protocol și susține, de altfel, în continuare, că nu deține originalul.

Vara trecută, în presa sovietică au fost publicate copii în limba germană ale protocolului, păstrate în arhivele Ministerului de externe vest-german. Tot vara trecută, Mihail Gorbaciov a sprijinit formarea unei comisii care să elucideze această problemă. La mo-

Uniune a unei republici sau a alteia. Prin aceasta vor căpăta caracter concret acele principii ale Constituției care se referă la suveranitatea republicilor și la dreptul lor de autodeterminare, mergînd pînă la separare.

Politica restructurării creează condiții pentru dezvoltarea cu drepturi depline atît a naționalităților, cit și a fiecărui individ în parte. Prin aceasta se creează baza pentru soluționarea conflictelor existente și preîntîmpinarea apariției altora noi. Firește că nu totul va putea fi făcut dintr-odată; eforturi numeroase va necesita rezolvarea problemelor social-economice. Dar republicile unionale și formațiunile autonome vor dobîndi autonomie economică și vor stabili, ele însele, căile dezvoltării lor. În ceea ce le privește, centrul și alte republici vor contribui la lichidarea stării de înapoiere a celor mai slabe. Astfel, fiecare popor va căpăta posibilitatea de a-și concentra eforturile asupra rezolvării celor mai acute probleme și, sprijinindu-se pe ajutorul altor popoare ale Uniunii, le va rezolva în propriile lui interese.

Aproape în toate țările există posibilitatea ca partidele să accepte donații din partea diferitelor întreprinderi și de la persoane particulare, dar cea mai mare parte a bugetului lor provine din cotizații. Mai mulți reprezentanți au arătat că, în țările din care provin, finanțarea funcționării partidelor — iar în cadrul acestora intră și campania electorală — poate avea loc doar într-un cadru limitat, iar cei care depășesc limita superioară stabilită se pot aștepta la sancțiuni serioase. Referindu-se la Ungaria, unul din reprezentanții din Marea Britanie a declarat: democrația este în pericol în cazul în care nu se hotărăște limita superioară a donațiilor pe care le pot primi partidele. Aceasta, pentru că, în acest fel, posibilitățile financiare ale unor partide pot depăși cu mult posibilitatea celorlalte partide și poate apărea situația ca guvernele venite la putere să fie aservite, eventual, unor mari întreprinderi.

În Europa occidentală există obligativitatea ca donațiile bănești mai mari — în Austria, cele care depășesc 100 000 de șilingi — să fie anunțate organelor de stat și să fie dovădă proveniența lor. În Occident nu se obișnuiește ca partidele să fie sprijinite financiar din străinătate, singura excepție constituind-o partidele comuniste, dar, în ultima vreme, și numărul sprijinitorilor acestora a scăzut foarte mult.

Traducere Veronica Enescu

mentul respectiv, liderul sovietic a spus că nu s-a găsit nici un document care să confirme existența protocolului.

Totuși, anul trecut, republicile baltice au reușit să obțină, din partea guvernului sovietic, o recunoaștere a existenței protocoalelor. Aceeași revistă „Viesnik” a publicat și o declarație a unui consilier al fostului ministru sovietic al afacerilor externe din timpul lui Stalin, Viaceslav Molotov, cel care a semnat, împreună cu omologul său german, Joachim von Ribbentrop, protocolul menționat, declarație în care se arată că originalul a fost înmînat unui alt consilier al lui Molotov; deci, iată o nouă confirmare a existenței originalului.

Să mai spunem că „Viesnik” este o societate mixtă între Uniunea Sovietică și Austria și că revista este editată la Moscova și tipărită la Viena.

(După postul de radio „Europa liberă”)

Cronologie ungară

Gheorghe Popescu, Ștefan Gîrbăcia, București. Încercăm să răspundem sugestiilor dv. oferindu-vă o cronologie a principalelor momente politice din ultimul timp din Ungaria.

1 ianuarie 1989. Pe baza reformelor efectuate în ultimele luni, începînd cu această dată, intră în vigoare o serie de legi: toți cetățenii au voie să cumpere acțiuni, întreprinderile particulare pot angaja pînă la 500 de persoane (față de 30 în trecut), avorturile sînt liberalizate.

10 ianuarie. Parlamentul hotărăște posibilitatea satisfacerii stagiului militar printr-un serviciu civil echivalent.

11 ianuarie. Parlamentul adoptă legi noi referitoare la crearea de uniuni și asociații politice sau profesionale, ca și libertatea de întrunire.

19 ianuarie. Partidul social-democrat ține prima sa întrunire publică după 40 de ani.

29 ianuarie. Imre Pozsgay, membru al Biroului Politic, caracterizează evenimentele din 1956 drept „revoltă populară”. Liderul partidului, Karoly Grosz, consideră aceasta drept o „apreciere prietă”.
10 februarie. Plenara C.C. al P.M.S.U. adoptă o formulă de compromis: în 1956, „revolta populară a degenerat în contrarevoluție”. În aceeași zi, C.C. aprobă sistemul pluripartit.

20 februarie. Plenara C.C. al P.M.S.U. renunță la rolul conducător al partidului, stipulat în Constituție.

25 februarie. Se înființează Sindicatul independent al solidarității muncitorilor.

17 martie. Ungaria este primul stat socialist care aderă la Convenția ONU pentru refugiați.

23 martie. Parlamentul adoptă legea dreptului la grevă.

12 aprilie. Biroul Politic demisionează în bloc; în Biroul nou ales, reformiștii sînt reprezentați mai puternic.

22 aprilie. Se autodesființează organizația de tineret a partidului.

2 mai. Militarii încep demontarea instalațiilor de la granițe.

8 mai. Janos Kadar își pierde și ultima funcție pe linie de partid.

11 iunie. Ca succesor al Partidului Național Tărănesc, ia ființă Partidul Poporului din Ungaria.

13 iunie. Încep negocieri trilaterale între P.M.S.U., gru-

pările de opoziție și organizațiile sociale apropiate partidelor.

16 iunie. Au loc ceremoniile de reînnoire a fostului premier Imre Nagy și a colaboratorilor săi, la care participă 400 000 de persoane. Oamenii politici vorbesc despre „ziua reconcilierii naționale”.

22 iulie și 5 august. În cadrul unui scrutin parțial pentru parlament, sînt aleși, pentru prima oară, politicieni din opoziție — trei candidați ai Forumului Democratic.

9 august. În săptămînalul „Magyarország” apare un plan de tranziție treptată a Ungariei la statutul de țară neutră.

16 august. Prima condamnare oficială a invaziei sovietice în 1968 în Cehoslovacia.

19 august. În timpul unei festivități organizate la granița occidentală, 500 de cetățeni din R.D.G. fug în Austria.

24 august. Ungaria permite unui număr de 108 cetățeni din R.D.G., refugiați la ambasadă R.F.G. din Budapesta, să plece în Occident.

27 august. Guvernul și partidele de opoziție ajung la un acord cu privire la alegerile din primăvara lui 1990.

11 septembrie. Ungaria deschide complet granițele sale pentru cetățenii R.D.G.

17 septembrie. Reformiștii din cadrul partidului comunist întemeiază Mișcarea pentru Ungaria Democratică.

19 septembrie. Încheierea convorbirilor trilaterale la „masa rotundă”. S-a hotărît modificarea Constituției, a Codului penal, precum și alegeri libere pentru primăvara lui 1990. S-a mai stabilit ca, înaintea acestora, să aibă loc alegeri libere și secrete pentru funcția de șef al statului.

26 septembrie. Ungaria adoptă o lege care garantează libertate deplină de călătorie tuturor cetățenilor.

2 octombrie. Peste 2000 de demonstranți cer, la Budapesta, desființarea milițiilor muncitorești.

8 octombrie. Premieră în istoria partidelor comuniste din țările socialiste: la Congresul extraordinar de la Budapesta, P.M.S.U. își schimbă numele în Partidul Socialist Ungar (PSU) și definește, ca obiective prioritare: realizarea statului de drept, democratic, și introducerea economiei de piață.

18 octombrie. Parlamentul ungar adoptă modificări în Constituție, respectiv introducerea sistemului pluripartit, despărțirea puterilor în stat și introducerea funcției de președinte al statului.

23 octombrie. În chiar ziua aniversării evenimentelor din 1956, este schimbat numele țării în Republica Ungaria.

16 noiembrie. Ungaria solicită aderarea la Consiliul

VIOLETA CHAMORRO

președintele ales
al Nicaragiei

Alegerile generale anticipate din Nicaragua, de la 25 februarie a.c., au consacrat, după cum se știe, victoria candidatului prezidențial al opoziției, Violeta Barrios de Chamorro (aceasta este numele său întreg). Doamna Chamorro s-a născut la 18 octombrie 1929, în orașul Rivas, din nordul țării, ca fiică a unui bogat crescător de vite. În septembrie 1989, în calitate de editor al ziarului „La Prensa”, a fost desemnată, de către Uniunea Națională a Opoziției (UNO), candidat al acesteia pentru funcția de șef al statului.

Pedro Joaquín Chamorro, soțul Violetei și director al aceluiași ziar „La Prensa”, a fost asasinat, în 1978, de dictatura lui Anastasio Somoza. Această crimă politică a dat un impuls decisiv luptei Frontului Sandinist de Eliberare Națională (FSLN) — luptă sprijinită inclusiv de opoziția antisomozistă din rîndul burgheziei nicaraguane — și a contribuit, de asemenea, la transformarea războiului de gherilă într-o revoluție populară generală. După victoria acesteia, la 19 iulie 1979, Violeta Chamorro, ca reprezentată a păturii sale sociale, a făcut parte din Junta de reconstrucție națională, alcătuită din cinci membri. Părăsește, însă, acest organism după numai nouă luni.

Sub conducerea Violetei Chamorro, fostul cotidian liberal „La Prensa” a devenit unul din cele mai mari organe de presă din Nicaragua și cel mai important purtător de cuvînt al opoziției conservatoare în lupta împotriva a ceea ce ea numea „dictatura comunistă totalitară” a sandiniștilor. Cotidianul a fost supus unor măsuri tot mai restrictive de cenzură din partea statului, datorită susținerii, la început voalate, apoi directe, a forțelor „contras”, finanțate de SUA. În iunie 1986, ziarul va fi interzis, apoi, după luna octombrie 1987, primește permisiunea, din partea oficialităților, de a apărea din nou.

Violeta Chamorro devine treptat, atît pe plan intern, cît și în afara Nicaragiei, cea mai cunoscută și populară adversară a regimului sandinist. Reprezentantă a opoziției burgheze, va duce o luptă neobosită pentru afirmarea libertății presei și a opiniei, cu referire mai ales la dreptul de informație și, deci, de apariție a cotidianului „La Prensa”. În acest timp, ca întreaga țară, familia sa va fi un exemplu al scîndărilor de ordin politic: Carlos Fernando, fiul cel mai mic, conduce organul oficial de presă al FSLN, „Barriada”; una din fiice, Claudia, a fost ambasadoare în Cuba și Costa Rica, iar cea-laltă, Cristina, este director (proprietar) al cotidianului „La Prensa”; cel de-al patrulea copil, Pedro Joaquín, s-a raliat, o vreme, conducerii politice a forțelor „contras”.

Desemnarea Violetei Chamorro în calitate de candidat la președinție — sprijinită de 10 din cele 14 partide care formează alianța electorală UNO (cu un spectru politic mergînd de la dreapta conservatoare la extrema stîngă) — s-a datorat mai curînd efectului de simbol al numelui ce-l poartă, decît calităților sale propriu-zise de politician. Alegerea a urmat unor îndelungate și aprinse dispute între partidele și personalitățile politice din cadrul UNO, fiind necesare cinci runde de votare pînă să se ajungă la un consens. Coechipier, pentru postul de vicepreședinte, a fost desemnat Virgilio Godoy, liderul Partidului Liberal Independent, fost ministru al muncii (1979—1984), în guvernul sandinist. Ambii își vor prelua funcțiile la 25 aprilie a.c.

A. V.

poșta redacției

Europei (este primul stat socialist care adoptă o asemenea opțiune).

17 decembrie. Al XIV-lea Congres al PMSU. Prima parte a lucrărilor se încheie a doua zi, când au fost alese noua conducere a partidului, CC și Secretariatul, iar în funcția de președinte al partidului, Gyula Thürmer. Acesta declară că PMSU numără 82 000 de membri și va participa la alegerile din martie.

26 decembrie. În cadrul unui referendum național, se hotărăsc alegeri, mai întâi, pentru parlament și, apoi, pentru funcția de președinte al statului.

1990

8 ianuarie. PSU inițiază campania electorală, printr-o întrunire la care au participat peste 400 de reprezentanți ai organelor electorale regio-

nale și orașenești ale partidului. A luat cuvântul președintele PSU, Rezső Nyers. Se anunță că alegerile parlamentare vor avea loc la 25 martie.

19 ianuarie. Președintele interimar al Republicii Ungare, Matyas Szüros, adresează națiunii un apel cu prilejul începerii campaniei electorale.

21 ianuarie. PSU se disociază de practica epocii „statului-partid” și respinge acuzațiile că are legături directe cu Securitatea și că a folosit serviciile ei în scopuri politice.

23 ianuarie. Încep lucrările Adunării de Stat a Ungariei. Ministrul de interne, Istvan Horvath, demisionează. Premierul Nemeth anunță că Ungaria și URSS au convenit asupra retragerii totale a trupelor sovietice (52 000 militari).

La redacție ne-au sosit o serie de scrisori în care ne sînt relateate situații dramatice determinate de acțiunile repressive ale fostului regim dictatorial. Reamintim cititorilor să se adreseze, în cazul în care au asemenea probleme, direct, Comisiei de anchetă privind victimele și abuzurile dictaturii, condusă de domnul Nicu Stăncescu. Revista noastră nu dispune de competența necesară în vederea restabilirii adevărului și, pe de altă parte, de spațiul necesar publicării numeroaselor scrisori care ne sosesc la redacție pe această temă. Totuși, de această dată, facem o excepție avînd în vedere că scrisoarea primită la redacție vine tocmai de dincolo de ocean, de pe continentul latino-american. În ce privește autenticitatea faptelor relateate în această scrisoare (din care publicăm ample fragmente), redacția revistei „Lumea azi” nu-și asumă nici o responsabilitate.

Stimată redacție,

Am citit și am recitat, cu mare emoție și enormă bucurie, primul număr al revistei dv, din 28 dec. 1989.

În sfîrșit, și în România s-a spart gheata și a învins voința Poporului! A sosit renașterea noastră!

Vă rog să mă scuzați că vă deranjez cu scrisoarea mea. Vă trimit un mesaj VEROSIMIL despre viața mea chinată.

Soarta unui om distrus de etica și echitatea ceaușistă.

Vă rog să-mi permiteți de a mă prezenta. Mă numesc Ioan Rakoși, am 59 de ani, m-am născut, am trăit și am lucrat la Oradea. Sînt profesor de limba română, maghiară și rusă. Tatăl meu fost educator era, un maghiar ardelean; în primul război mondial, ca prizonier, s-a căsătorit în Rusia

taristă, apoi a adus-o pe mama mea la Oradea, în anul 1921. Mama, Maria Ivanovna Ermolaeva, s-a născut și a trăit în Krasnodar, orașul de baștină al lui M.S. Gorbaciov, inițiatorul perestroikăi și al glasnostului. Tata era tot profesor, de limba română și maghiară, un adept inflăcărat al frăției româno-maghiare în Transilvania! După 1944, a predat și limba rusă, ca și mama mea. Eu, de la vîrsta de 18 ani, din 1949, după reforma învățămîntului, am pornit pe urmele tatălui. Mi-am dedicat viața muncii de pedagog, iată deja mai mult de 40 de ani!

Eram prețuiți și stimați în orașul nostru drag, Oradea, pînă cînd, în era ceaușescu, la sfîrșitul anilor '60, la o ședință a cadrelor didactice, am îndrăznit să critic deschis pe unii activiști de partid din

Din „Murphologie”

„După ce am terminat lucrul, descoperim o eroare fundamentală”.

(Legea întîi a lui Scott)

„Dacă se descoperă o eroare și se remediază la timp, vom descoperi că, înainte de remediere, a fost bine”.

(Legea a doua a lui Scott)

Consecință:

„De obicei, versiunea inițială este imposibil de restaurat”.

„In situațiile care admit mai multe soluții pentru ieșirea din criză, majoritatea oamenilor aleg soluția cea mai dezavantajoasă”.

(Legea lui Rudin)

„Ce începe bine se termină rău.”

„Ce începe rău se termină și mai rău”.

(Legea lui Puder)

Oradea, care nu respectau legile fărîi socialiste, furau și înșelau poporul, țineau oamenii sub teroare și în foamete, iar multe școli ale naționalităților conlocuitoare din județ, pur și simplu, fuseseră închise, contrar prevederilor Constituției patriei noastre.

În urma acestui act curajos și, poate, necugetat (? !), a început calvarul. Aveam o vechime de 22 de ani de muncă cinstită în învățămînt, dar nu s-a ținut cont de aceasta, am fost dat afară din rîndul cadrelor didactice, cu acuzații false. Am fost internat în spitalul de psihiatrie din Oradea, iar tatălui meu, deja pensionar, i s-a poruncit să semneze o declarație împotriva mea, învinuindu-mă că sînt un ticălos și un răufăcător. Tata a avut puterea să nu semneze această declarație falsă, însă împotriva lui a început o presiune sălbatică (...) Cu mama mea, bătrînă și neputincioasă, care cunoștea puțin limba română sau maghiară, le-a fost mai ușor. Cu rafinament, au semnat, cu ea, o declarație pregătită dinainte, bătută la mașină, în care declarație, ea, neștiutoare și nevinovată, mă învinuiește pe mine, fiul ei (...) Această declarație ticăloasă a fost publicată imediat în ziarul local „Crisana”, în octombrie 1971.

Mama n-a supraviețuit acestui odios act comis împotriva ființei sale de mamă. (...) Într-o noapte zbuciumată, un infarct a pus capăt vieții mamei mele, dragei de neuitat!

Securitatea era alarmată împotriva mea. E o minune ce rească că n-am înnebunit în timpul acesta! (...) Ce să fac? ... Stăteam și mă gîndeam încontinuu. E rîndul meu... Constatam că am pierdut totul. Am rămas singur, fără nici o ființă dragă alături!...

În 1977, am reușit să ajung în Ungaria, în urma aprobării Consiliului de Stat al R.S.R., permițîndu-mi căsătoria cu o cetățeană din R.P. Ungară (...)

În 1986, am primit, în sfîrșit, cetățenia maghiară și un pașaport. Am reușit să ajung în R.F.G., dar depășisem vîrsta de 55 de ani, eram relativ bătrîn acolo, fără o profesie „bună” — eram numai un profesor din Orientul Europei și nu eram specializat în limbile de circulație mondială!...

În prezent, sînt nevoit să pribegesc în străinătate, departe de patria mea. Trăiesc un trist exil spre sfîrșitul vieții mele...

Poate dv. o să publicați scrisoarea mea în coloanele revistei dv. Mă veți ajuta, prin aceasta, în clarificarea, în sfîrșit, a cazului meu și a familiei mele, pierite în mod tragic. Poate veți face dreptate (? !), în interesul opiniei publice din țară și de peste hotare. Nu știu ce veți hotărî...

Vă rog să-mi răspundeți: pot să sper?

Cu stimă profundă,
cu mult drag,
prof. RAKOȘI IOAN
Caracas (Venezuela),
2 februarie 1990

Coordonatorul rubricii: Rodica Dumitrescu

Colectivul redacțional: Mihaela Brumă, Ștefan Cîrjă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ion Madoșă — șef de secție, Ilie Olteanu — secretar general de redacție, Radu Pascal — redactor șef adjunct, Ilie Șerbănescu, Doina Topor, Stelian Țurlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu — șef de secție. Secretariat de redacție și tehnic: Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Raluca Ionescu, Constantin Mendea, Marin Pieleanu, Maria Simionescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă. Tipografi: Ion Matei, Aurel Stănescu, Gheorghe Sandu. Revista „Lumea azi”, București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul poștal 33, cod 71341, căsuța poștală 33-29, telefon 17 60 10; internațional: 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile postale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” — sec-torul export-import presă: P.O. Box 12-201, telex 10376 prsfir. București, Calea Griviței nr. 64-66.

C.P.B.

Asigurarea mixtă de viață și variantele acesteia

Printre asigurările facultative care se pot încheia de către o persoană este și „Asigurarea mixtă de viață”

Această asigurare dă posibilitatea asiguratului să economisească, în mod planificat, o anumită sumă de bani, pe care o va primi la expirarea duratei asigurării. Totodată, o astfel de asigurare constituie un sprijin bănesc pentru cel care o contractează sau pentru familia sa, în cazurile de producere a unor evenimente neprevăzute și nedorite.

Pentru a răspunde unor cerințe ale populației, asigurarea mixtă de viață se practică și în alte variante, realizate prin extinderea protecției asupra unui număr mai mare de persoane, prin suplimentarea sumei asigurate în cazul survenirii unor anumite categorii de evenimente asigurate etc.

● Asigurarea familială mixtă de viață dă posibilitatea cuprinderii în asigurare a tuturor membrilor de familie în vîrstă de la 5 la 65 de ani, oricare dintre aceștia putînd încasa suma asigurată, în funcție de evenimentul asigurat în timpul.

● Asigurarea mixtă de viață și suplimentară de accidente este o variantă la care suma asigurată stabilită pentru urmările accidentelor este majorată față de suma prevăzută pentru celelalte evenimente cuprinse în această asigurare.

Asigurările mixte de viață prezintă o serie de caracteristici comune, dintre care enumerăm :

● Sînt accesibile persoanelor în vîrstă de la 16 pînă la 65 de ani.

● Se pot contracta pe termene de la 5 la 15 ani.

● Primele de asigurare sînt diferențiate în funcție de vîrsta persoanei ce se asigură, de

termenul pentru care se face asigurarea și de mărimea sumei asigurate.

● La expirarea asigurărilor la care primele au fost plătite pentru întreaga durată prevăzută în poliță, sumele asigurate se primesc concomitent cu o indemnizație de 10⁰/₀.

● Asigurările participă la tragerile de amortizare lunare, acordîndu-se pentru fiecare combinație de litere ieșită la tragere 1000 de lei din suma asigurată.

● Dacă asiguratul a suferit un accident de pe urma căruia s-a stabilit o invaliditate permanentă (fie imediat, fie în decurs de un an de la accident), primește suma asigurată înscrisă în poliță, în caz de invaliditate totală, sau o parte corespunzătoare gradului de invaliditate stabilit, în caz de invaliditate parțială. După primirea acestor sume, asigurarea continuă pentru suma înscrisă în poliță și pentru drepturile ce decurg din aceasta, sumele ulterioare acordîndu-se independent de cele pentru invaliditate permanentă.

● Asiguratul are posibilitatea de a modifica pe durata asigurării datele prevăzute în poliță referitoare la : beneficiar, cuantumul sumei, termenul de expirare, precum și de a opta pentru altă formă de asigurare, cu adaptarea, după caz, a primei de plată.

Cei interesați mai pot contracta la ADAS și alte forme de asigurări de viață, cum ar fi :

● Asigurarea de economie și de invaliditate permanentă din accidente.

● Asigurarea cu termen fix.

● Asigurarea cu indemnizație pe timp limitat.

● Asigurarea viageră (cu primă unică sau cu plata primelor pe timp limitat).

centrala industrială de medicamente și cosmetice

Produsele cosmetice și de parfumerie sint reprezentate prin largi game, într-un etalaj de mare finețe și bun gust. Trei mari fabrici de cosmetice : „MIRAJ”-București, „NIVEA”-Brașov și „FARMEC”-Cluj-Napoca produc in prezent peste 800 de produse cosmetice și de parfumerie.

LUMEA

Nr. 11

15 martie 1990

azi

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

**„Buletinul
de vot
este mai puternic
decît glonţul“**

Abraham Lincoln

DREPTURILE OMULUI ÎN ROMÂNIA

**„Raportul
Voyame“**

— text integral —

SISTEME CONSTITUȚIONALE

**Cum se alege
un președinte?**

Quo vadis, Afganistan?

Cele trei doamne post-dictatoriale

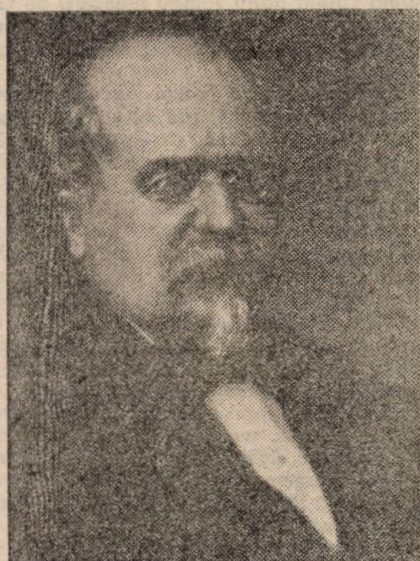
Corazon **A**quino

Benazir **B**hutto

Violeta **C**hamorro

Omul este răspunzător
pentru faptele sale; nația
pentru slava ce a câștigat,
pentru pământul ce i s-a
dat spre moștenire.

Mihail Kogălniceanu

LUMEA

azi

nr. 11 (12 serie nouă — 1375) 15 martie 1990

EDITORIAL 2 • Situația economică și alegerile. Ilie Șerbănescu

LA OBIECT 2 • Buturuga mică... Observator

ARTICOLE 4 • Europa răsăriteană. Primăvara chemărilor la urne. Vasile Crișu

6 • Cum se alege un președinte? Stelian Țurlea

17 • Spre o nouă conlucrare economică în Europa. Dr. Adrian Constantinescu

18 • Quo vadis, Afganistan? Liana Enescu

23 • Sub privirile Marelui Domnitor. Ștefan Cârjă

29 • În oglindă. Frica. Stelian Țurlea

DIN ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ 8 • Atena. Colaborarea multilaterală — o șansă pentru Balcani. Anchetă realizată de Victor Martalogu

10 • Uniunea Sovietică. Evenimente de prim plan. Vasile Crișu

11 • Santiago de Chile. Speranță și lacrimi de bucurie. Anca Voican

13 • Orientul Mijlociu. Metamorfozele „planului Baker”. Ștefan Cârjă

14 • Ulan Bator. „Nici un subiect nu mai pare tabu”. Mihaela Brumă

15 • Washington. Alegeri pentru anii '90. Stelian Țurlea

DECLARAȚII ÎN EXCLUSIVITATE 3 • SERGIU CELAC, ministrul român al afacerilor externe
EDUARD ȘEVARDNADZE, ministrul afacerilor externe al URSS

INTERVIUL NOSTRU 22 • EUGEN V. SOBOR, secretar al C.C. al P.C. din R.S.S. Moldovenească: „Ne-am săturat de modele și vom urma calea pe care o va decide poporul”. Ștefan Cârjă, Aurel Zamfirescu

DOCUMENTE 24 • „Raportul Voyame” asupra drepturilor omului în România

REPORTAJ PE GLOB 30 • Zidul Berlinului — sfârșit! Petru Petra

SERIALE 32 • Arhipelagul Gulag (10). Aleksandr Soljenitin
34 • Acei bolnavi care au guvernat (8). Pierre Accoce, Pierre Rentchnick
35 • Viața unui superspion (2)

PUNCTE DE VEDERE 36 • Agenția „TASS”, „Le Figaro”, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, agenția „France Presse”

PROFIL 39 • Michel Rocard, primul ministru al Republicii Franceze

RUBRICI 20 • 1000 + 1
39 • Poșta redacției

Inchiderea ediției: marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

Situația economică și alegerile

Peste câteva zile începe seria alegerilor — primele după peste patru decenii — în țările est-europene. În cazul României, până la alegeri mai sînt încă două luni. Miza lor este multiplă: economică, politică, socială, cu reverberații nu numai interne, ci și internaționale. Și importanța lor pare hotărîtoare. Din unele puncte de vedere, și este. Din altele, însă, oricît ar părea de curios, nu. Ne vor aduce aceste alegeri stabilitatea politică atît de mult așteptată? Poate că da, poate că nu! Sînt aceste alegeri în sine de natură să conducă la acea stare economică aptă să ne asigure condiții sensibil mai bune de muncă și viață, la adăpost de privațiuni materiale și insecuritate socială? Răspunsul este categoric nu.

Singurul lucru cert pe care se poate conta în urma alegerilor este constituirea unor structuri de putere legitimă în plan legislativ și executiv: un parlament ales și un președinte ales prin opțiunile populare, un guvern condus de reprezentantul forței politice ce a dobîndit majoritatea sufragiilor.

Dar țara va fi confruntată, în continuare, cu asemenea copleșitoare probleme, încît ar fi iluzoriu să se creadă că rezolvarea acestora ar putea rezulta doar din simpla existență a unor structuri legitime de putere. Și fără a ignora cu nimic alte probleme, se pare că cele economice vor împovăra, în principal, sarcina noilor reprezentanți ai puterii legitime, oricare ar fi aceștia.

Recentul raport, în fața CPUN, al dlui Roman constituie prima prezentare oficială, după revoluție, a stării actuale reale a economiei românești. Și această prezentare — în ciuda abordării exclusiv calitative, în general fără date și precizări statistice, pe care cei mai mulți le-ar fi dorit — nu lasă, totuși, nici urmă de dubiu asupra dezastrului existent, grea moștenire de la regimul dictatorial. Absența unor date care să cuantifice dezastrul este explicabilă obiectiv, întrucît actualul sistem de prefuri și de evaluări statistice nu este pe deplin relevant, reflectînd deformat multe realități economice. Absența altora însă — precum deficitul energetic care confruntă economia, cantitatea de bani existentă pe piață, fără acoperire în mărfuri — nu poate fi explicată decît subiectiv, poate prin grija de a nu speria oamenii. Părerea autorului acestor rînduri este că dezvăluirea acestor date ar avea, dimpotrivă, un efect pozitiv: acela de a evidenția oamenilor posibilitățile limitate ale unei economii sleite și în dezechilibru, arătîndu-le clar că nu trebuie să-și facă iluzii deșarte. Moștenirea este grea și oricine ar fi la putere și oricît de bine intenționat și de competent ar fi nu va putea soluționa problemele grave existente în

economie decît treptat și pe o perioadă îndelungată. Orice amăgire este inutilă, chiar dăunătoare.

În mod inevitabil — chiar dacă obiectivele economice urmărite vor fi spre binele general — vor apărea constrîngerii economice, dureri sociale, necesități de măsuri de austeritate. Și implicațiile politice și de popularitate ale tuturor acestora vor cădea în circa factorilor aflați la putere și guvernare. Poziția lor nu va fi de invidiat. Va fi poate mult mai comod în opoziție criticînd guvernul și racolînd treptat capitalul politic al celor de la putere, care se vor lupta cu soluționarea problemelor și cu nemulțumirile chiar ale acelor. ce, anterior, îi aleseseră. Cineva trebuie, totuși, să-și asume puterea. Cine?

Recent, dl. Iliescu, în două interviuri („Le Monde” și „România liberă”), a avansat o idee care nu poate trece neobservată prin importanța ei: **un guvern de uniune națională după alegeri**. Este vorba de o mișcare tactică electorală sau de o opțiune realistă, ținînd cont de o situație specifică dată? Luarea în considerare a factorului economic poate înlesni un răspuns corect.

Ar fi poate, înainte de toate, util să ne întrebăm dacă factorul economic are vreo influență în însăși alegerea modelului constituțional și al mecanismului electoral, căci în România trebuie să se rezolve și aceste probleme în prealabil sau în paralel cu cele economice.

Din studierea proiectului legii electorale rezultă o anumită „orientare” spre „modelul” francez, în sensul că, în esență, ar fi vorba nu atît de o constituantă bicamerală, dar mai ales de faptul ca puterea executivă să fie exercitată, în parte, de instituția președintelui țării, situată undeva „deasupra partidelor” și aleasă separat, și, în parte, de guvern, alcătuit de reprezentantul partidului care dobîndește, în urma alegerilor, majoritatea, în parlament. O asemenea organizare conferă instituției președintelui atribuții semnificative (și nu doar de reprezentare ca în „modelul” vest-german de pildă), dar o ferește de o implicare în guvernarea curentă (ca în cazul „modelului” american) și, în consecință, oferă o stabilitate a puterii în stat, în cazul instabilității la nivelul guvernării curente. Or, în situația concretă a României actuale, multitudinea de probleme grave de rezolvat, inclusiv și în primul rînd cele economice, ar putea antrena instabilitate la nivel guvernamental și, în orice caz, frecvente contestări ale măsurilor luate la acest nivel pentru a se face față problemelor respective.

(continuare în pag. 29)

Ilie Șerbănescu

Buturuga mică...

Potrivit telegramelor de presă, la două puncte de trecere a frontierei româno-iugoslave au intervenit, săptămîna aceasta, elemente de tensiune, soldate, în câteva cazuri, cu acte regretabile. Agenția Taniug descria, în acest context, o ambuscadă provocată de turiști români la Vatin, în urma căreia patru vameși iugoslavi au fost ușor răniți. Pentru aplanarea incidentului, a fost nevoie de întărirea forțelor de ordine.

Într-o declarație făcută agenției „Rompres”, directorul general al vămilor noastre, dl. Ștefan Mihai, a relevat că „noile reglementări vamale iugoslave interzic, practic, introducerea de orice fel de mărfuri și bunuri în Iugoslavia, fiind admise numai acele bunuri legate strict de călătoria prin această țară. În această situație, turiștii români care au dreptul, potrivit legislației noastre, să scoată din țară bunuri în valoare de 1000 lei se vîd în postura de a renunța la aceste bunuri. Acest lucru a creat fricțiuni între vameșii sirbi și turiștii români, soldate în unele cazuri cu acte reprobabile. În unele zile, turiștii români nu au fost admiși să pătrundă pe teritoriul iugoslav, fapt care i-a determinat, în semn de răspuns, să blocheze intrările în România ale turiștilor veniți din Iugoslavia”.

Pentru limpezirea apelor, se cuvin și alte precizări.

Interdicțiile iugoslave nu privesc doar turiștii români, ci și cetățenii din alte țări, precum Cehoslovacia, Polonia, Uniunea Sovietică. Taniug informa, de altfel, că la câteva puncte de trecere a graniței ungaro-iugoslave au fost întoarse peste 2000 de autoturisme aparținînd unor turiști bulgari și polonezi, care nu au obținut permisiunea de a intra în Iugoslavia, întrucît „aveau asupra lor mărfuri destinate exclusiv comercializării”. La rîndul ei, agenția maghiară MTI anunța, simbăta trecută, că vameșii iugoslavi au confiscat de la turiștii sovietici, polonezi, cehi și români cîteva tone de mărfuri, pe care proprietarii lor intenționau să le vîndă la tirgurile din Subotica și Novi Sad.

Să menționăm, în al doilea rînd, citîndu-l pe directorul general al vămilor noastre, că fiecare stat aplică propria sa politică vamală și toți turiștii care pătrund pe teritoriul altei țări trebuie să-i respecte politica vamală.

A treia precizare: asemenea tensiuni și incidente pot fi prevenite, dacă oficiile de turism și autoritățile vamale ar informa din timp, pe larg și corect, asupra reglementărilor legale din statele vizitate. Așa se procedează în toate țările civilizate și toată lumea poate să înțeleagă că unde-i lege, nu-i tocmeală.

Oricum, situațiile nedorite de la cele două puncte de frontieră, ca și incidentele de la meciul de fotbal Dinamo-Partizan, puteau fi evitate, ele apărînd cu totul contrare cursului deschis, productiv și prietenesc din relațiile româno-iugoslave, tradiționalelor raporturi de adîncă stimă și conlucrare dintre popoarele noastre.

Observator

MOSCOVA

Convorbiri româno-sovietice la nivel ministerial

La mijlocul săptămânii trecute, ministrul afacerilor externe al României, Sergiu Celac, a efectuat, la invitația guvernului sovietic, o vizită de lucru la Moscova, unde a purtat convorbiri cu ministrul afacerilor externe al U.R.S.S., Eduard Șevardnadze. Cu acest prilej, șefii diplomațiilor celor două state au reafirmat — potrivit comunicatului de presă convenit — hotărîrea României și Uniunii Sovietice de a dezvolta relațiile mutuale pe o bază nouă, sănătoasă, reciproc avantajoasă, pornind de la respectarea principiilor independenței, suveranității, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, integrității teritoriale, încrederii reciproce și libertății de opțiune. S-a căzut de acord ca, în cel mai scurt timp, să se finalizeze, în vederea semnării, acordurile privind călătoriile reciproce ale cetățenilor din cele două țări, precum și deschiderea centrelor culturale și de informare la București și Moscova. De asemenea, părțile au convenit să examineze problema deschiderii de consulate generale — al României la Chișinău, și al URSS la Iași.

Cei doi miniștri de externe au răspuns cu amabilitate solicitării revistei „LUMEA AZI”, acordându-i, în exclusivitate, declarațiile de mai jos, privitoare la conținutul convorbirilor purtate. Ele au fost consemnate de colaboratorul publicației noastre, Nicolae Crețu, trimis special la Moscova al Agenției Române de Presă — Rompres.

Sergiu Celac

ministrul român al afacerilor externe

„A devenit un loc comun să se vorbească despre întâlniri la un asemenea nivel, întâlniri cu un profund caracter de lucru, ce s-au desfășurat într-o atmosferă cordială. Aș vrea, însă, să mă abat puțin de la regula obișnuită și să subliniez că, prin conținutul și caracterul lor, convorbirile purtate cu ministrul sovietic Eduard Șevardnadze s-au caracterizat prin seriozitate și răspundere. Am găsit în ministrul Șevardnadze un interlocutor plin de înțelegere, de competență și de bunăvoință. Aceeași atitudine s-a manifestat, cred, din plin și sincer, și din partea noastră.

Discuțiile au cuprins o sferă largă de probleme de interes comun, atât la nivelul miniștrilor, cât și la nivelul colaboratorilor noștri. Am procedat la o informare reciprocă asupra preocupărilor actuale din cele două țări, am discutat în amănunt aspecte concrete ale problematicii raporturilor bilaterale și am făcut un tur de orizont al situației din Europa, din lumea de azi.

Într-o întrevvedere separată, am examinat și aspecte care altădată ar fi putut să fie considerate spinoase,

dar le-am abordat în același spirit de comprehensiune reciprocă, de respect, de realism. Caracteristic pentru aceste discuții, aș putea spune, a fost abordarea lor constructivă iar concluziile discuțiilor se încadrează într-un context de realism, cu dorința de a face noi pași înainte.

Trebuie spus că, încă de la început, conducerea Uniunii Sovietice, guvernul sovietic au manifestat înțelegere și simpatie față de schimbările revoluționare petrecute în România. Nu este vorba, deci, numai de atmosferă, acum simțim în măsură să imprimăm un conținut nou relațiilor noastre, să trecem la o colaborare de durată, pe baze solide. Simțim vecini, avem interese majore comune sau apropiate și am constatat hotărî-

rea comună de a materializa aceste interese în acțiune, într-o acțiune dinamică și, repet, constructivă.

Am constatat o înțelegere profundă și exactă a naturii și conținutului proceselor dinamice care se petrec în țările noastre, în această parte a Europei, și le-am privit, de asemenea, într-un context mai larg. Am deplina certitudine că discuțiile avute în această zi, la Moscova, oferă ambelor părți un bogat material de reflecție, pentru noi pași concreți în direcția unor raporturi sănătoase, conforme cu comandamentele rațiunii, democrației și progresului”.

Eduard Șevardnadze

ministrul afacerilor externe al U.R.S.S.

„Aceasta nu este prima noastră întâlnire. Este deja a treia, după prima întrevvedere de la București, unde am discutat și cu președintele Consiliului Provizoriu de Uniune Națională și cu primul ministru al României, cu care am examinat direcțiile fundamentale ale relațiilor noastre bilaterale.

Întrevederea noastră de astăzi, atmosfera în care s-au desfășurat convorbirile le consider bune, favorabile. Am abordat, în mai mult de două ore, fondul relațiilor noastre pe plan economic, colaborarea noastră, problemele ce stau în fața țărilor noastre, ținând seama că noi simțim în plin proces de restructurare, iar dumneavoastră într-o perioadă de trans-

formări revoluționare. Am procedat la un schimb de păreri și am ajuns la concluzia că sînt create noi condiții pentru o colaborare bilaterală mai eficientă, pe temeiul deplinei egalități.

Am discutat, desigur, multe, multe probleme. Aș vrea să subliniez spiritul de înțelegere deplină și încrederea că putem să așezăm relațiile dintre țările noastre, preluînd tot ce a fost mai bun în tradiționalele noastre raporturi, dînd acestor tradiții un conținut nou, ținînd seama atât de transformările care au loc în Uniunea Sovietică, cât și de schimbările revoluționare care au loc în România”.

Primăvara chemărilor la urne

EUROPA
RĂSĂRITEANĂ

Pentru țările Europei răsăritene, această primăvară reprezintă un anotimp al chemărilor la urne. Al primelor alegeri libere, într-un sistem pluripartit, după peste patru decenii de monopolizare a puterii în stat de către un singur partid, cel comunist (în Polonia, ele au avut loc în iunie anul trecut, când puterea a trebuit să fie cedată de comuniști mișcării de opoziție „Solidaritatea”). Este vorba, în opinia observatorilor, de cel mai important pas spre democratizarea societăților din aceste țări, care, de peste un an, datorită unor tumultuoase evenimente interne, dețin capul de afiș al actualității internaționale. În patru țări est-europene, anul 1989 a fost marcat de revoluții: „pașnică” în Cehoslovacia și Bulgaria, „frământată”, dar fără să facă victime, în R.D. Germană, și cu un greu tribut de sînge în România. Ungaria reprezintă un caz aparte, nu strada fiind aceea care a impus schimbarea. Aici, încă din mai 1988, partidul comunist a inițiat propria transformare, pînă la autolichidarea din octombrie anul trecut. La această dată, el s-a transformat în partid socialist, aderînd la principalele idealuri ale democrațiilor occidentale.

Mutațiile care au avut loc, într-un ritm de-a dreptul amețitor, în țările răsăritene menționate, ca și înnoirile în curs de pe scena politică a Uniunii Sovietice reprezintă doar o parte a procesului radical de transformări care marchează eșichierul internațional. Dar, fără îndoială, cea mai importantă prin consecințe. Atît asupra ansamblului relațiilor politico-economice și militare de pe bătrînul continent, cît și în ceea ce privește unghiul de perspectivă al unor abordări la scară planetară.

ELECTORATUL EST-GERMAN va păși, primul, la urne, la 18 martie. Este și cel mai puternic, alcătuit din circa 12 milioane persoane. Specificul campaniei de alegeri îl constituie conectarea problematicii de interes intern, particular, la tematica complexă a unificării celor două state germane, înscrisă, sub presiunea străzii, pe ordinea de zi expresă a activității cancelariilor diplomatice. De altfel, însuși peisajul politic din R.D.G. vădește o puternică tendință de calchiere a celui din R.F.G., asistîndu-se la o polarizare distinctă a înfruntărilor între Uniunea Creștin-Democrată (U.C.D.) și Partidul Social-Democrat (P.S.D.). Președintele U.C.D., Lothar de Maiziere, apela, astfel, la militanții săi, să nu se înșele în ceea ce privește adversarul, acesta nefiind Partidul Socialismului Democratic (noua denumire a PSUG), care „nu mai contează” ca forță politică, ci Partidul Social-Democrat.

S-a mers, însă, și mai departe. Între partidele din cele două țări, purtînd, acum, aceeași denumire, au avut loc veritabile „înfrățiri”, U.C.D. și P.S.D. din R.D. Germană fiind manifest sprijinite de U.C.D. și P.S.D. din R. F. Germania. Liderii de prim plan ai celor două partide vest-germane au venit în R.D.G., rostînd, la mari mitinguri electorale, ori în fața celor ce împărtășesc aceleași idei, cuvîntări elec-

trizante. Astfel, cancelarul Helmut Kohl, președintele U.C.D. din R.F.G., a vorbit la Erfurt (R.D.G.) în fața a peste 100 000 de persoane, pentru a lansa campania de alegeri a alianței conservatoare (la fel la Magdeburg și Karl-Marx-Stadt). Postul cancelar vest-german Willy Brandt, președinte de onoare a P.S.D. din R.F.G., a participat, la Leipzig, la Congresul de constituire a P.S.D. din R.D.G., fiind ales președinte onorific și al acestui partid. La fel, la congresul de constituire a Partidului Liber-Democrat din RDG, desfășurat la Berlin, au fost prezente „pentru încurajare” principalele personalități ale liber-democrațiilor vest-germane — Hans-Dietrich Genscher, ministrul de externe, și liderul acestora, Otto Lamsdorff. O atare manieră de sprijin pe linie de partid, venind de la formațiunile vest-germane spre cele omonime est-germane, a fost percepută, oficial, de partea sovietică, ca și de unii observatori, drept amestec în treburile interne, cu scopul de a influența electoratul din R.D.G. Într-un interviu, difuzat de primul canal de televiziune din R.F.G. și de televiziunea est-germană, Mihail Gorbaciov arăta: Văd că unii sînt foarte grăbiți în a-și împărtăși altora

punctele de vedere și opiniile. Văd cîți vizitatori din R.F.G. vin (în R.D.G.) și cum se amestecă în treburile R.D.G. Ca și cum R.D.G. n-ar mai fi un stat suveran, ca și cum R.D.G. n-ar mai fi un stat independent și recunoscut de toți.

Iată, însă, care sînt principalele partide și grupări (totalul lor este 24) ce vor participa, în R.D.G., la scrutinul de la 18 martie:

— Partidul Socialismului Democratic, avîndu-i ca principali candidați pe Hans Modrow, actual premier, și Gregor Gysi, președintele partidului. Se pronostichează, iar unii observatori consideră drept certă intrarea acestuia, după scrutin, în rîndul opoziției;

— Uniunea Creștin-Democrată (U.C.D.), unul dintre cele patru partide ale fostei „alianțe guvernamentale” care a condus, în cadrul unei coaliții, împreună cu P.S.U.G. Pentru a-și îmbunătăți credibilitatea, s-a asociat cu două noi grupări conservatoare, Uniunea Socială Germană și Innoirea Democratică, într-o alianță electorală („Alianța pentru Germania”).

— Un grup de partide de stînga, dintre care cele mai importante sînt Nouul Forum, Democrația Acum și Ecologistii.

— O alianță liberală, creată de Partidul

Un triumf pentru Willy Brandt

Alegerea lui Willy Brandt în funcția de președinte onorific al Partidului Social-Democrat din RDG — scrie, într-un comentariu, agenția „Reuter” — reprezintă un triumf personal pentru cel care, în calitate de cancelar al Germaniei federale în anii '70, a militat pentru stringerea relațiilor Est-Vest. Alegerea lui Brandt la congresul de constituire a P.S.D. din R.D.G. constituie un moment important pe calea reunificării germane și denotă că partidul se îndreaptă către victorie la primele alegeri libere din Germania răsăriteană de la 18 martie, avînd în frunte un lider vest-german. Nu este exclus ca, în lunile viitoare, Willy Brandt să-și reia locul în primele rînduri ale scenei politice inter-germane.

Criticii occidentali l-au acuzat pe Brandt că a făcut prea multe concesii R.D.G. în perioada cîi a fost cancelar. Unii i-au reproșat că a cultivat relații între P.S.D. și vechiul partid comunist stalinist din R.D.G. Dar pentru mulți est-germani, Brandt a fost arhitectul „deschiderii politice a R.F.G. spre Răsărit”, care a contribuit la atenuarea rănilor provocate de o divizare dureroasă a Germaniei.

Dacă partidul său (P.S.D.) va cîștiga

Momentul alegerii, la Leipzig, a lui Willy Brandt în calitate de președinte onorific al P.S.D.-ului din R.D. Germană. În dreapta sa, liderul acestui partid est-german, Ibrahim Boehme

alegerile din decembrie, după o victorie a social-democraților în Germania răsăriteană, Brandt ar putea juca un rol important în procesul de unificare. Partidul Social-Democrat din R.D.G., efectiv interzis în ultimii 44 de ani, a fost reînființat cu numai patru luni în urmă, după înlăturarea partidului comunist, care a constrîns, în 1946, P.S.D. să se unifice cu el. Condus de candidatul său la funcția de prim-ministru, Ibrahim Boehme, P.S.D. s-a transformat, acum, în cea mai mare grupare din Germania răsăriteană.

Liberal Democrat, o altă componentă a fostei alianțe guvernamentale, Partidul Liber-Democrat (P.L.D.), recent constituit, și „Forumul german“.

— Partidul Democrat Tărănesc și Partidul Național-Democrat.

IN UNGARIA, alegerile parlamentare vor avea loc la 25 martie. Se așteaptă ca un număr de 7,7 milioane de cetățeni, din totalul populației de 10,6 milioane, să voteze asupra problemelor majore legate de economie, mediul înconjurător, locuințe, șomaj și eliminarea completă a influenței comuniste (vezi caseta alăturată).

IN IUGOSLAVIA, alegeri libere vor avea loc în Slovenia și Croația, în aprilie. Aici, deși comunistii au adoptat o linie reformistă, opoziția dorește o reducere substanțială a puterii U.C. Recentă convenție de la Liubliana a Uniunii Comunistilor din Slovenia — Partidul Reformei Democratice a adoptat Programul electoral al partidului, care promite o nouă constituție a republicii, care să asigure democrație, siguranță, ocrotirea drepturilor și libertăților omului, și care va fi adoptată pe baza unui referendum popular. Partidul se pronunță, de asemenea, pentru un statut confederal al Sloveniei, pentru o confederație iugoslavă modernă, cu economie de piață, și declară că va respecta cu consecvență democrația pluripartită. Uniunea Comunistilor din Croația dorește să se prezinte în fața alegătorilor ca un partid democratic de orientare socialistă. (În programul electoral al celei mai puternice organizații ale sale, cea din Zagreb, se subliniază că socialismul pentru care militează „este liber de orice cenzură ideologică sau de altă natură, renunțând definitiv la toate principiile ideologice și organizatorice încă nedepășite ale partidului comunist clasic“. Se pronunță pentru alegeri pluripartite.) În orice caz, rezultatul scrutinului din cele două republici va constitui un veritabil barometru al altor alegeri, care urmează a avea loc în restul republicilor iugoslave la sfârșitul acestui an.

Tot în aprilie vor avea loc alegeri **IN POLONIA**, dar pentru organele locale de stat, cele parlamentare desfășurându-se, cum menționam la începutul articolului, în iunie 1989. Vor participa comitetele cetățenești dominate de „Solidaritatea“, noile partide politice, începând cu cele de stînga, ca Social-Democrația Republicii Polone, pînă la cele de dreapta, cum este Uniunea Creștin-Națională, precum și partidele țărănești. Scrutinul va constitui, în opinia observatorilor, primul test de popularitate al guvernului, de la introducerea măsurilor de austeritate draconică, la 1 ianuarie.

IN BULGARIA, alegerile parlamentare se vor desfășura la sfârșitul lunii mai. Vor participa Partidul comunist, Uniunea Populară Agrariană, Uniunea Forțelor democratice și un număr de alte grupări cuprinzînd 12 mișcări independente de opoziție, care includ pe cele începînd de la Podkrepa, o grupare a sindicatelor libere, pînă la Ecoglasnost, mișcarea ecologistă și unul dintre cele mai vechi dintre partidele independente.

IN CEHOSLOVACIA, chemarea la urne, de asemenea, pentru desemnarea parlamentului, este stabilită pentru 8 și 9 iunie. Comunistii, Forumul cetățenesc și Opinia publică împotriva violenței constituie principalele partide care vor participa la alegeri, alături de noile formațiuni apărute, cum sînt social-democrații, și de fostele partide asociate cu comunistii, cum ar fi Partidul Socialist și Partidul Popular. Electoralul este apreciat la 10,9 milioane alegători dintr-o populație de 15,6 milioane, iar principalele probleme în dezbatere sînt

economia, rolul statului, desființarea sistemului comunist, mediul înconjurător. În virtutea unui decret publicat la 6 martie, noua Adunare Federală (parlamentul) va fi alcătuită din 300 deputați, în loc de 350, cît era anterior. Înaintea „revoluției de catifea“, cum au denumit unii observatori evenimentele din noiembrie anul trecut, comunistii dețineau în parlament o majoritate absolută de 242 locuri. În urma unui acord preelectoral între forțele politice ale țării, numărul deputaților comunisti a fost redus, la 30 ianuarie a.c., printr-o procedură de cooptare, la 138, în vreme ce numărul deputaților afiliați mișcărilor democratice a sporit de la 64 la 152.

În ceea ce privește **UNIUNEA SOVIETICĂ**, aici au loc, în toată țara, la date diferite, alegeri locale, mii de candidați disputîndu-și locurile pentru sovietele din republici, sovietele orașenești și regionale. Despre unele, care au avut deja loc, revista noastră a scris. La 18 martie, vor avea loc alegeri în două state baltice — Letonia și Estonia (în Lituania, acestea s-au consumat, în două tururi de scrutin, la 24 februarie și 4 martie, mișcarea naționalistă „Saiudis“, care militează pentru independența acestei republici, adjuccîndu-și majoritatea de două treimi a mandatelor în parlament, necesară pentru a fi votată proclamarea independenței), evenimentul stîrnind interes prin evoluțiile centrifuge accentuate față de puterea centrală a Moscovei. În Letonia participă, între alții, la alegeri, Partidul comunist leton, Frontul popular leton și Verzii, iar în Estonia — Partidul comunist, Frontul popular și Partidul Național Independent Estonian. În Letonia, Sovietul Suprem al republicii s-a pronunțat, recent, în majoritate covârșitoare, pentru inițierea de acțiuni în favoarea independenței, promisiune electorală făcută deja de către unele partide. De notat că Parlamentul Letoniei a scos, printr-un act legislativ, organele judecătorești de sub influența organizațiilor de partid, fapt constituit o „premieră“ în practica sovietică. În amendamentul adoptat la legea privind organizarea judecătorească din această republică baltică se arată că „funcția de judecător este incompatibilă cu apartenența la partidele politice sau la organizațiile cu caracter social-politic“. De asemenea, Sovietul Suprem al R.S.S. Letone a însărcinat guvernul să continue aplicarea programului menit să confere limbii letone funcția de limbă de stat. A instituit banca Letoniei cu largi prerogative și a creat o comisie pentru elaborarea măsurilor vizînd restabilirea independenței economice și politice a Letoniei. Banca Letoniei va avea monopolul emiterii de monedă și va reprezenta interesele letone în relațiile cu băncile centrale ale altor țări, va putea obține credite din străinătate și va putea acorda împrumuturi. La fel, în Estonia, deputații au apelat la deschiderea de negocieri „cu toate părțile interesate“, în scopul obținerii independenței republicii. Comunistii estonieni se pronunță pentru o Estonie liberă, în cadrul căminului comun european.

În fine, la 25 martie se vor desfășura alegeri în Gruzia. Intervenția plină de duritate a trupelor sovietice la Tbilisi, în aprilie trecut, a redesteptat în republică un puternic sentiment naționalist. Partidul comunist gruzin are, însă, o poziție contrară grupărilor naționaliste care vor lua parte la scrutin. Verdictul urnelor este așteptat, și aici, cu mult interes.

Vasile Crișu

UNGARIA

Policromia partidelor

La 25 martie, așadar, cetățenii Ungariei democratice vor păși în fața urnelor pentru a-și susține candidații. În ultimele luni au renăscut partide și mișcări cu o mai mare sau mai mică tradiție și, pe lângă acestea, pornesc la drum noi organizații politice. Schimbările politice se manifestă într-o deosebită policromie, după uniformitatea seacă a unui singur partid de guvernămînt. Forțele politice se vor confrunta, mai întii, cu prilejul alegerilor pentru parlament, apoi la alegerile pentru funcția de președinte al țării.

În centrul reorganizării politice se află Forumul Democrat Ungar (MDF), formațiune cu un trecut foarte îndepărtat, atrăgînd, în sfera sa de influență, majoritatea scriitorilor unguri. Forumul Democrat Ungar poate obține un rezultat bun la alegeri, în rîndurile lui remarcîndu-se politicieni noi, cu prestigiu, ca Für Lajos și Antall Jozsef. Specialiștii unguri consideră, însă, că, dacă MDF ajunge la putere, el singur nu dispune de un aparat puternic și eficient necesar guvernării. Tot la centru, lângă MDF, se prezintă la alegeri diferite mișcări pentru protecția mediului înconjurător și Partidul Ecologiștilor, organizat de curînd. Acest partid poate conta pe sprijinul multor cetățeni, pentru că, în Ungaria, protecția mediului înconjurător este o problemă prioritară.

O mare forță în viața politică a țării o reprezintă Partidul Socialist Ungar (PSU), în pofida faptului că a suferit pierderi însemnate în ceea ce privește numărul membrilor de partid, pentru că doar 7—9 la sută (aproximativ 60 000 de membri) din vechiul PMSU au aderat la noul partid. Totuși, PSU poate exercita o influență asupra unei largi păături a societății. Președintele acestui partid este Rezső Nyers.

Vechiul partid de guvernămînt, Partidul Muncitoresc Socialist Ungar (PMSU), s-a reorganizat și cuprinde și foști membri ai PMSU. Acest partid — opinează unii observatori — poate îndeplini o importantă funcție istorică în a împiedica devierea țării spre dreapta și a eventualelor abateri de extremă stînga.

În viața politică a Ungariei întîlnim forțe reformatoare, liberale. Una din acestea este Uniunea Democraților Liberi (SZDSZ), alături de care se află Uniunea Democraților Tineri (FIDESZ), care a înfrînt monopolul Uniunii Tineretului Comunist (KISZ) și și-a cucerit deplina autonomie.

Conform unei știri furnizate de agenția ungară de presă „MTI“, pînă la 23 februarie, ultima dată de înregistrare, la Comisia Națională Electorală, și-au anunțat candidații pentru alegeri 12 partide: Uniunea Agrară, Uniunea Tinerilor Democrați (FIDESZ), Partidul Independent al Micilor Proprietari, Coaliția Electorală Patriotică, Partidul Popular Creștin-Democrat, Forumul Democrat Ungar, Partidul Popular Ungar, Partidul Social-Democrat Ungar, Partidul Muncitoresc Socialist Ungar, Partidul Socialist Ungar, Uniunea Democraților Liberi, Partidul Antreprenorilor.

Deci, Ungaria a intrat în partea a doua a campaniei electorale, cetățenii urmînd să-și aleagă liber, pentru prima oară în ultimii 43 de ani, pe cei 386 de deputați în parlament.

Budapesta, martie 1990

Sorin Petrescu

Cum se alege un președinte?

Între problemele amplu dezbătute în acest moment în țara noastră, în perspectiva viitoarelor alegeri și a viitoarei Constituții, se află și desemnarea președintelui, stabilirea rolului și atribuțiilor lui în viața politică, prerogativele și obligațiile sale.

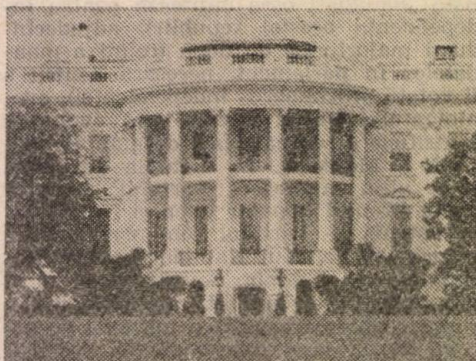
În lume există sisteme diferite, cu nuanțări de la o zonă geografică la alta sau chiar de la o țară la alta, dar, în ansamblu, modelele sînt limitate: un sistem prezidențial în care președintele deține o mare putere; un altul în care, pe lângă președinte, există și un prim-ministru care conduce guvernul; un al treilea, în care președintele deține, mai mult, un rol reprezentativ, fără posibilitate de a influența deciziile și viața politică. Dintre acestea, care este sistemul cel mai bun? Virtutele cărui au cea mai largă răspundere în lume, influențînd Constituții diverse? Care dintre ele reprezintă, permite și asigură o mai mare stabilitate și, concomitent, o democrație mai profundă?

Cursa pentru Casa Albă

O dată la patru ani, în ziua de marți de după prima zi de luni din noiembrie, pe întreg teritoriul Statelor Unite ale Americii se desfășoară alegeri prezidențiale. Dintru început, se constată o superioritate structurală între modul în care este ales președintele (la scară națională) și modul în care sînt aleși membrii Congresului (la nivel local, în funcție, în mod prioritar, de interesele locale). În ambele, votul este direct și secret. Dar desemnarea președintelui mai are o particularitate: alegătorii nu votează direct candidatul, ci electorii, care sînt, dinainte, angajați public pentru unul din cei doi pretendenți la Casa Albă. (Desigur, în principiu, pot fi mai mulți, dar practica a demonstrat că orice al treilea candidat, inevitabil fără mare sprijin la scară națională, înseamnă risipă de voturi). Într-un stat al Uniunii, cei doi candidați își pot împărți numărul de voturi populare, dar, în cazul electorilor, cîștigă o singură listă, deci învingătorul ia tot. Prevăderea aceasta, introdusă pentru a-l departaja limpede pe învingător, poate duce (și chiar s-a întîmplat în două rînduri) la situația paradoxală ca un candidat să obțină mai multe voturi populare, dar să nu ajungă la Casa Albă, intrucît a avut un număr mai redus de electori.

La aproape trei luni de la alegeri, președintele ales depune jurămîntul (de mai multe decenii, preluarea puterii are loc la o dată fixă — 20 ianuarie) și devine efectiv președinte al țării. Mandatul său durează patru ani. Mai poate fi ales pentru un singur nou mandat. Într-un singur caz, datorită condițiilor excepționale (al doilea război mondial), un președinte a fost reales și după încheierea a două mandate.

Puterea prezidențială este considerabilă și, pînă în urmă cu două decenii (implicarea în Vietnam), ea n-a încetat să sporească, de la înființarea federației. În ultimele două decenii, însă, mai multe acte ale Congresului au tîns să îngrădească și chiar să limiteze puterile Executivului în ce privește politica externă, cu deosebire angajarea țării într-un conflict militar. Dar, chiar și în aceste condiții, importanța instituției prezidențiale rămîne primordială. Președintele american dispune de atîtea puteri, încît însuși sistemul este numit prezidențial, spre deosebire de majoritatea țărilor vest-europene, unde predominant este sistemul parlamentar.

S-a spus că președintele (deci, cel care ocupă Casa Albă) beneficiază, într-un fel, de prerogativele regilor din vechime: este șef al statului, șef al guvernului, comandant suprem al forțelor armate, șef al diplomației, lider al partidului pe care îl reprezintă. Constituția îi acordă multiple competențe: de a încheia tratate, de a numi ambasadori, secretari ai departamentelor (ministri), judecători ai tribunalelor federale. Toate acestea fac ca Administrația să fie mai dinamică decît Congresul (forul legislativ). Prin precedent, deci prin tradiție, președintele și-a asigurat inițiativa legislativă. La începutul fiecărui an, el prezintă Congresului un program de lucru, sub forma unui mesaj; de asemenea, de cîte ori consideră necesar, el se poate adresa celor două camere reunite pentru a prezenta un proiect anume. Inițiativele prezidențiale sînt aprobate, de regulă, în urma unor negocieri și, în final, a unor compromisuri. Dacă forul legislativ adoptă o lege ce contravine programului președintelui, acesta îi poate opune veto-ul — și, pentru a nu ține seamă de un veto prezidențial, este necesar să se obțină ulterior, în ambele camere, două treimi din voturile celor prezenți (fapt extrem de rar, în asemenea împrejurări). Președintele conduce și cabinetul și ia, de fapt, majoritatea deciziilor ultime. El poate, de altfel, demite un ministru ori cînd acesta nu îndeplinește politica cerută. În plus, președintele dispune de un larg cerc de consilieri — personalul Casei Albe — cu o influență adeseori considerabilă mai mare decît a membrilor guvernului (ceea ce și explică tensiunile frecvente, indiferent de partidul aflat la putere).

Atîtea puteri aflate în mîna unui singur om ar duce la ideea că se poate aluneca lesne spre decizii arbitrare sau spre dictatură. Ceea ce, de fapt, nu se întîmplată. Președintele nu poate dizolva Congresul și nici nu poate solicita alegeri — care au o dată fixă. El nu răspunde în fața forului legislativ, dar se află perma-

SISTEME CONSTITUȚIONALE

nent în centrul atenției: fiecare mișcare, declarație și întîlnire sînt urmărite de presa scrisă și vorbită; sondajele de opinie se succed în ritm fervent; grupurile de presiune — economice, militare, ecologice ș.a.m.d. — vizează, în egală măsură, Casa Albă și Congresul; iar opoziția acestuia din urmă are grijă să ofere o alternativă la fiecă inițiativă prezidențială. Președintele, pe de altă parte, poate fi, în cazuri extreme, ținta unei proceduri stipulate în art. 1 al Constituției (*impeachment*), prin care poate fi împiedicat să mai conducă, înaintea sfîrșitului mandatului. Aceasta a dus chiar la un caz de demisie — Richard Nixon, în 1974. Cum spunea, în cunoștință de cauză, John F. Kennedy, „împuternicirile și piedicile sînt extraordinare“.

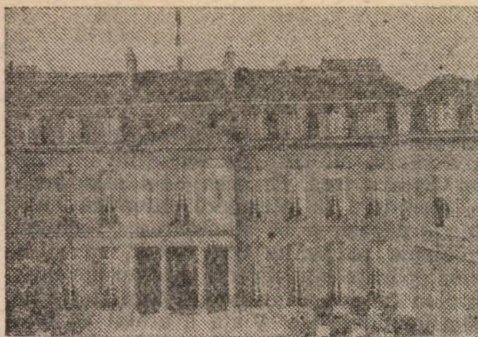
Un asemenea sistem — firește, cu nuanțe — se regăsește în multe alte țări, îndeosebi latino-americane, în care președintele deține, practic, puterea supremă.

Stelian Țurlea

Calea spre Elysée

Preambul. Din anul 1965 (dată la care generalul Charles de Gaulle, în vîrstă de 75 de ani, s-a prezentat la urne pentru obținerea unui al doilea mandat, încheiat precipitat în 1968), președintele Franței este ales prin sufragiu universal direct, pentru un mandat de șapte ani. Aceasta, conform reformei constituționale, adoptată prin referendumul de la 28 octombrie 1962 și care i-a conferit puteri lărgite, în cadrul celei de-a V-a Republici, fondate în 1958. În 1965, 1969, 1974 (scrutin devansat, în urma decesului lui Georges Pompidou) și 1981, primii patru lideri ai celei de-a V-a Republici au fost aleși prin vot universal, potrivit unor criterii strict franceze — se opta pentru sau contra persoanei și politicii generalului de Gaulle, apoi, pentru sau împotriva moștenirii sale — neogaullismul — și, în sfîrșit, pentru sau contra regimului anterior. Cele două mandate ale lui François Mitterrand au „perforat“, iremediabil, continuitatea neogaullistă la președinție.

Precizie codificată. Guvernul adoptă (cu circa trei luni înainte) calendarul oficial al alegerilor prezidențiale, ceea ce se consideră, îndeobște, a marca inițierea procesului electoral. Se specifică (de fiecare dată) că, în situația în care va fi necesar, vor avea loc două tururi de scrutin, în zile de duminică și la un interval de două săptămîni. În baza acestui „calendar“, este fixată data la care se încheie prezentarea candidaților la funcția prezidențială (de regulă cu 19—20 de zile înaintea primului tur de scrutin); automat, după trei zile, se dă publicității lista acestora; campania electorală se încheie, practic, cu 32 de ore înaintea deschiderii centrelor de

votare, pentru a acorda timp de „reflecție” alegătorilor. Dacă nici unul dintre candidați nu obține, la primul tur de scrutin, majoritatea absolută din sufragiile exprimate, atunci, la cel de-al doilea, se prezintă numai primii doi, mai bine plasați; în acest scop, campania electorală se deschide trei zile după primul scrutin și se încheie tot cu 32 de ore înainte de votare. În fiecare caz, rezultatele sînt cunoscute după aproximativ 12 ore pentru Hexagon.

Consiliul constituțional (ce cuprinde, alături de mari specialiști în drept, foștii președinți ai statului și alți nouă membri, dintre care trei numiți de președintele în funcțiune, trei de șeful Senatului și trei de cel al Adunării Naționale) verifică și anunță numărul și numele candidaților formațiunilor politice la cursa pentru obținerea funcției supreme în stat. Acest demers este necesar, deoarece fiecare candidat trebuie să obțină 500 de semnături de sprijin din partea deputaților din consiliile comunale și parlament, să depună o declarație asupra avariei și o garanție de 10.000 de franci. De regulă, sînt excluși candidații care nu întrunesc cele 500 de semnături, dar care conferă o notă de pitoresc vieții politice: unii se autointitulează, de pildă, „candidat al majorității tăcute”, sau „cetățean al lumii, cosmonaut al subconștientului, Don Quijote al timpurilor moderne”, sau „părintele medicamentului anticancer”, sau „lancea de fier a apărării vest-europene” etc. Curios, dar aceștia nu duc lipsă de numerar, ci de semnături... Publicarea listei „selecționabililor” în buletinul oficial marchează deschiderea oficială a procesului electoral la care sînt chemați peste 38 milioane de francezi.

În timpul campaniei electorale oficiale, pentru primul tur de scrutin, fiecare candidat dispune de cartele oficiale de publicitate, de două ore de emisiune televizată, distribuite în programe de 10—15 minute și de două ore de emisiuni radiofonice. Înaintea celui de-al doilea tur de scrutin, un moment psihologic hotărîtor îl are dezbaterile televizate, de circa două ore, între primii doi candidați rămași în cursa prezidențială: scopul — atragerea, în genere, a celor circa 30 de procente de alegători care nu au votat pentru nici unul. Candidatul este sprijinit de un partid sau de alianțe de formațiuni politice care se fac și se desfac în funcție de negocieri și împrejurări. Sistemul prezidențial francez pare a se orienta spre o alternanță între o gestiune socialistă și una liberal-neogaullistă. Remarca celebră a învingătorului din 1988, înainte de a fi declarat victorios la urne: „Cînd mă gîndesc la acest nefeicit candidat, care de patru luni e pe stradă, nu pot decît să spun: de-ar veni mai repede 8 mai”.

Consiliul constituțional are la dispoziție zece zile pentru a valida verdictul urnelor.

Contra-cronometru. Din fișa tehnică a ultimelor alegeri prezidențiale din 1938: 3 februarie — adoptarea calendarului; 5 aprilie — încheierea prezentării candi-

datilor; 8 aprilie — Consiliul constituțional validează nouă candidați reprezentînd Partidul Socialist, Adunarea pentru Republică (R.P.R. — neogaullistă), Uniunea pentru Republica Franceză (U.D.F. — liberală), Partidul Comunist, Disidența comunistă, extrema stîngă, Partidul Ecologist, Mișcarea pentru un partid al muncitorilor și Frontul Național (de extremă dreapta); 24 aprilie — primul tur de scrutin, la care François Mitterrand obține 34,04 la sută din voturi, și Jacques Chirac (R.P.R.) — 19,98; 28 aprilie — dezbaterile televizate în doi; evantaiul primului se deschide spre comuniști, ecologiști, centristi, extrema-stîngă, pe cînd eel al opo- nentului — spre U.D.F. și extrema-dreapta; 8 mai — al doilea tur de scrutin: F. Mitterrand obține 54,04 la sută și J. Chirac — 45,95; 18 mai — Consiliul constituțional validează verdictul urnelor și al doilea mandat începe automat, înainte de a expira primul în noaptea de 20 spre 21 mai.

Concluzii: Mitterrand a beneficiat de voturile întregii stîngi (49 de procente), de voturile „transfuge” din centrul liberal; el este primul președinte (din 21) din istoria Franței ales, de două ori, prin sufragiu popular și este prima oară că un candidat își ameliorează scorul de la un scrutin la altul. Butada celebră a lui Laurent Fabius: „Cînd va fi reales, se va observa că era candidat!”.

O părere din „L'Express” (nr. 1908): „Candidații la președinție în Franța, spre deosebire de ceea ce se petrece într-un mare număr de alte țări occidentale, sînt membrii unui cerc foarte închis. Închis de cine, dacă nu de partidele politice? Este de ajuns, pentru a ne convinge, de a observa cu cîte precauțiuni se comportă formațiunile tradiționale în privința unor „marginali”, ca Michel Rocard și Raymond Barre”. Oare?

Prerogative. În Republica Franceză, președintele reprezintă autoritatea supremă; înconjurat de un guvern care asigură coordonarea interministerială și de un stat major specializat în probleme militare, șeful statului supraveghează majoritatea deciziilor importante care sînt supuse spre examinare Consiliului de Miniștri, ce se reunește, prin tradiție, miercuria dimineții, la Palatul Élysée, devenit simbol al președinției. Tot prin tradiție, după investitură, noul președinte face o vizită la Panthéon. Președintele veghează să fie respectată Constituția și asigură, prin arbitrajul său, funcționarea corectă a puterilor politice. Numește pe primul ministru și — la propunerea acestuia — pe ceilalți membri ai guvernului. Poate dizolva Adunarea Națională (trei cazuri din 1958) și cere organizarea de referendumuri, pe baza propunerii guvernului sau parlamentului (5 cazuri din 1958). Pe plan intern, prezidează lucrările Consiliului de Miniștri, semnează hotărîrile și decretul aprobat de acesta, promulgă legile și poate cere Parlamentului noi dezbateri, dacă le consideră necesare. Are dreptul — asemenea Parlamentului — să decidă revizuirea Constituției, la propunerea primului ministru. În perioadele de criză, președintele dispune de puteri excepționale (articolul 16). Adăugăm că are autoritate deplină asupra arsenalului nuclear francez și că, judecînd după experiența ultimilor zece ani, și-a extins, considerabil, atribuțiile în materie de politică externă. Interesatul (în caz de indisponibilitate sau deces) este asigurat de președintele Senatului.

Doina Topor

Evenimente — premieră

□ Pentru prima dată în istoria de 40 de ani a cunoscutului festival de muzică de la San Remo, la concerte participă și interpreți din Cehoslovacia. În cîteva emisiuni ale programului de televiziune prin satelit „San Remo Liberta — '90”, la care iau parte interpreți din Europa răsăriteană, vor fi prezenți cîntăreții Zora Jandova, Dalibor Janda și grupul „Tim”. După cum se informează, mijloacele obținute din aceste transmisiuni vor fi transferate în fondul de ajutorare a României.

□ Pentru prima oară, un număr de pînă la 75 de ziaristi români vor avea șansa de a-și îmbunătăți tehnicile de redactare prin frecventarea unor ziare, reviste și stații de radiodifuziune franceze. Societatea filantropică „Reporteri fără frontiere” a anunțat, recent, că 12 ziare regionale au acceptat să suporte cheltuielile pentru ca 30 de ziaristi și 20 de tehnicieni români să fie instruiți, timp de trei pînă la patru săptămîni, în diverse instituții franceze. Transmișind această știre, agenția „Reuter” menționează că presa din România „a înflorit” după răsturnarea dictaturii ceușiste, în luna decembrie, dar ziaristii se plîng că întîmpină dificultăți din cauza tehnologiei învechite și consideră că este greu să se debaraseze de „anii de indoctrinare”.

□ Departamentul de Stat este incurajat de hotărîrea generalului Michel Aoun de a renunța la luptă în favoarea dialogului. „Sperăm că Aoun nu glumește cînd afirmă că renunță la violență. Poporul libanez a suferit destul” — a declarat purtătorul de cuvînt al Departamentului de Stat, doamna Margaret Tutwiler. Statele Unite — a adăugat purtătorul de cuvînt — sînt incurajate de faptul că Aoun „ar putea fi interesat în soluționarea divergențelor prin dialog”.

□ În Piața Alexandr Nevski din Sofia a avut loc, săptămîna trecută, primul miting al presei din opoziție. Au luat cuvîntul reprezentanți ai Uniunii Forțelor Democratice, ziaristi de la „Democrația”, „Svoboden Narod”, „Narodno Zenedelsko Zname”, „Ekopolitika”, „Ek”, „Nezavisimost”, de opoziție, de la alte publicații ale sindicatelor „Podkrepa”, „Izbor”, „Grajdanin”. S-a lansat chemarea la „o presă liberă și de masă”, fiind subliniată necesitatea ca „cei aflați la putere și opoziția să ducă lupta electorală în condiții de egalitate”.

□ Un purtător de cuvînt al guvernului italian, reluat de agenția „Reuter”, a declarat, la Națiunile Unite, că Albania do-rește să participe la noua reuniune general-europeană la nivel înalt, așa-numita „Helsinki-2”. El a informat despre faptul că un trimis important al președintelui Ramiz Alia i-a comunicat premierului Giulio Andreotti, în urmă cu două săptămîni, că Albania este gata să ia parte la această conferință, împreună cu toate celelalte țări. Albania este singura țară europeană care a refuzat să participe la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (C.S.C.E.), de la Helsinki, ținîndu-se, în același timp, la distanță de orice grupare militară sau politică. După cum remarcă observatorii, guvernul de la Tirana caută, de la o vreme, să iasă din izolare, să devină mai activ pe plan regional și mai receptiv la vizitele unor oameni de afaceri, ziaristi și turiști străini.

ATENA

Colaborarea multilaterală — o șansă pentru Balcani

— anchetă internațională în exclusivitate
pentru „Lumea azi” —

Hotelul Grande Bretagne din Atena a găzduit, săptămîna trecută, în zilele de 7, 8 și 9 martie, lucrările reuniunii înalților funcționari din ministerele de externe ale țărilor balcanice (Albania, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România și Turcia). Reuniunea a avut mandatul de a evalua rezultatele diverselor acțiuni de colaborare multilaterală din anul care a trecut, de a elabora un calendar și un program de activități viitoare din acest domeniu.

Prezidate cu tact, discreție și delicatețe de reprezentantul grec, lucrările au fost caracterizate de un „spirit olimpic”, cum observa cu îndreptărire șeful delegației române. Cele șase discursuri rostite în deschidere de șefii delegațiilor s-au constituit în tot atîtea pledoarii în favoarea materializării ideilor avansate anterior, a pornirii de la realitățile actuale și de la ceea ce este comun în pozițiile și interesele țărilor din regiune, nu de la ceea ce le divizează. De altfel, se poate spune că un element definitoriu al discursurilor și dezbaterilor a fost înclinația spre conciliere, spre dialog, spre abordarea deschisă, dar fără exacerbaria pasiunilor, a problemelor cu care unele state din zonă se mai confruntă în relațiile dintre ele.

Protocolul reuniunii consemnează hotărîrea statelor din regiune de a consolida progresele obținute în diverse domenii, de a folosi noile idei și posibilități pentru a extinde în întări colaborarea și dialogul, în scopul unei mai bune înțelegeri și al bunei vecinătăți, în folosul popoarelor din regiune, al păcii și stabilității în Balcani și în întreaga Europă.

Reuniunea a marcat un nou pas înainte pe calea instituționalizării unor astfel de manifestări și, în acest context, merită remarcată satisfacția exprimată față de hotărîrea ca următoarea reuniune a înalților funcționari ai MAE din țările balcanice să se desfășoare la București, în septembrie 1990, ea avînd și sarcina suplimentară de a pregăti cea de-a doua reuniune a miniștrilor de externe, programată pentru octombrie a.c. la Tirana.

Prezent la lucrările reuniunii, am adresat, pentru cititorii revistei „Lumea azi”, tuturor celor șase șefi de delegații următoarea întrebare :

Șefii delegațiilor Bulgariei, României, Greciei, Iugoslaviei, Albaniei (în plan secund) și Turciei la reuniunea de la Atena

Cum vedeți colaborarea interbalcanică în noile condiții politice existente, șansele și perspectivele cooperării și bunei vecinătăți, obstacolele pe termen scurt, dacă ele există ?

Iată răspunsurile primite :

MUHAMET KAPLLANI

*adjunct al ministrului
afacerilor externe al Albaniei*

În opinia delegației albaneze, evoluțiile rapide din Europa, în special din răsăritul continentului, ca și posibilitatea apariției unor noi echilibre au accentuat necesitatea înregistrării de progrese în procesul cooperării balcanice. Realitatea din Balcani, în special din perioada recentă, arată că regiunea noastră nu este una statică. În viața politică a țărilor de aici au intervenit evoluții, mutații și elemente noi, care, deși constituie probleme interne ale fiecărei țări, pot avea repercusiuni atît pe plan bilateral, cit și pe cel al raporturilor balcanice. Ca proces util și de largă

perspectivă, cooperarea balcanică nu trebuie să fie inhibată de evoluțiile interne din fiecare țară. Crearea unei atmosfere de încredere și înțelegere autentică reclamă depășirea și eliminarea vechilor probleme moștenite din trecut, ca și a celor apărute mai recent, care au devenit, într-un fel sau altul, factori inhibitori în relațiile bilaterale. Viața a arătat că îmbunătățirea relațiilor interbalcanice și crearea unui climat de înțelegere și încredere sînt strîns legate de adoptarea unei atitudini moderne și progresiste față de problema naționalităților și minorităților. Abordarea și soluționarea acestor probleme, în special în regiunea noastră, trebuie să fie de o asemenea natură, încît să nu dea naștere la pasiuni, nici la folosirea forței ori a violenței. Este nevoie de obiectivitate, înțelepciune și toleranță. Procesul cooperării poate fi stimulat și susținut, luînd realitățile prezente ca punct de plecare și privind spre viitor. O astfel de abordare de largă viziune va deschide orizonturi noi. În opinia țării noastre, coo-

perarea balcanică poate fi promovată ca o alternativă utilă a regiunii, pentru a recupera timpul pierdut.

STEFAN STAIKOV

*prim adjunct al ministrului
de externe al Bulgariei*

Vechiul tablou politic al continentului se schimbă într-un ritm deosebit de rapid. În numeroase țări, inclusiv în cele balcanice, se dezvoltă, în mod dinamic, procese politice, economice și sociale complexe. Sînt eliminate stereotipiile și își fac loc realități noi. Se conturează condiții noi, mai propice pentru adîncirea cooperării, pentru înlăturarea divizării, pentru construirea casei comune europene.

Procesele care se dezvoltă, în ultimele luni, în Europa și în cele două țări ale noastre — Bulgaria și România — vor contribui, după convingerea noastră profundă, la întărirea colaborării pe continent. În același timp, avem în vedere că există o serie de manifestări și de acte care contravin spiritului constructiv ce prevalează în Europa și în viața politică din Balcani. Aceste acte au o determinare istorică, ce se răsfrînge și pe plan psihologic, dar care,

în condițiile noi, ar putea fi ușor evitate, eliminând suferințele. Subliniez aceasta, cu credința în viitorul mai bun al procesului interbalcanic, considerînd, în același timp, că promovarea colaborării multilaterale contribuie la crearea de condiții pe baza cărora problemele litigioase ar putea să-și găsească o soluționare mai rapidă și justă. De aceea, nu trebuie să se admită ca această colaborare regională să regreseze; dimpotrivă, la unison cu tendințele pozitive europene, ea trebuie să se întărească în mod continuu. Și cred că înfrînerea noastră de la Atena a dovedit că acest lucru este posibil.

PANAYOTIS ECONOMOU

secretar general al M.A.E. al Greciei

Guvernul grec, precum și poporul grec, preocupate de promovarea păcii, cooperării, stabilității și progresului în peninsula noastră, sînt ferm atașate cauzei întăririi și aprofundării cooperării balcanice, spre binele popoarelor din regiunea noastră și din întreaga Europă. Țara mea are o îndelungată, o permanentă și o consecventă tradiție în sprijinirea dezvoltării de relații mai strînse între toate statele din Balcani, atît pe plan bilateral, cît și multilateral. Țările noastre se pot mîndri că, în pofida conflictelor din trecut, au reușit, în anii din urmă, nu numai să se apropie mai mult, dar și să creeze un exemplu de cooperare regională armonioasă și fructuoasă.

Unele dificultăți bilaterale, care s-au manifestat din cînd în cînd, nu au putut, pînă acum, să umbrească aspectul pozitiv al cooperării multilaterale, nici să amenințe convingerea noastră a tuturor asupra necesității de a dezvolta și mai mult colaborarea regională, în beneficiul popoarelor noastre.

Actuala reuniune are loc într-o vreme în care sîntem martorii unor evenimente de importanță cardinală în Europa răsăriteană. Este probabil că aceste evoluții fără precedent să remodeleze viitorul continentului nostru. În fața unei asemenea situații, responsabilitățile noastre sporesc. În această conjunctură istorică, încrederea și înțelegerea reciprocă vor juca un rol decisiv. Ele constituie o condiție prealabilă necesară pentru adoptarea de măsuri în direcția unei cooperări mai strînse între țările europene în domeniile economice și tehnologice. Un astfel de proces va promova democratizarea în sfera politică, precum și în cea economică. Sîntem încurajați și optimiști că aceste evoluții vor duce, în cele din urmă, la consolidarea ordinii și păcii internaționale. Sîntem convinși că încrederea poate înlocui suspiciunea, iar cooperarea trebuie să ia locul confruntării.

Dr. VLADIMIR SULTANOVIC

subsecretar federal
pentru afacerile externe
al Iugoslaviei

Cooperarea interbalcanică a progresat permanent de la reuniunea ministerială de la Belgrad, de acum doi ani, implicînd aproape toate domeniile vieții sociale: economia, comerțul, turismul, mediul înconjurător, cultura, comunicațiile, transferul de tehnologie, sportul etc. Multe dintre reuniunile desfășurate au fost fructuoase. A fost creată o atmosferă constructivă, caracterizată de o mai mare încredere, înțelegere reciprocă și disponibilități

din actualitatea internațională

tate de înțelegere. Această reuniune de la Atena reprezintă, în același timp, o contribuție semnificativă la eforturile de atingere a obiectivelor și idealurilor comune.

Noile condiții politice, procesul general de democratizare din Balcani, precum și din Europa, vor constitui stimulente pentru o cooperare mai bună și mai eficientă. Iugoslavia va contribui și va sprijini prin toate mijloacele ceea ce este pozitiv, progresist și în concordanță cu interesul comun al Balcanilor, ca un tot, ca și cu interesul fiecărei țări în parte. Principalele probleme sînt cele bilaterale, existente aproape între toate țările balcanice. Ele pot fi depășite doar pe cale pașnică, printr-un dialog deschis și în conformitate cu actualul climat optimist din Europa. Cu acest prilej, aș dori să exprim satisfacția noastră cu privire la excelențele relații pe care le-am avut cu delegația română, în timpul acestei reuniuni de la Atena. Vom face tot ce ne stă în putință pentru o cooperare fructuoasă în perioada care vine.

ION MĂRGINEANU

ambasador în Ministerul
Afacerilor Externe al României

Anotimpul speranțelor a dominat desfășurarea lucrărilor reuniunii funcționarilor superiori din ministerele de externe ale celor șase țări din zonă, desfășurate într-o atmosferă de căutare constantă, de voință politică, de dialog, de depistare, cu răbdare și spirit de conlucrare, a căilor și mijloacelor pentru a face ireversibil procesul colaborării multilaterale. Pe de altă parte, nu poate fi eludată împrejurarea că în Balcani mai stăruie încă norii neînțelegerilor, mai bîntuie încă furtuni. Regiunea este, astăzi, teatrul unor transformări cu profunde implicații nu numai pentru viitorul unor popoare, dar și, în general, pentru prezentul și viitorul colaborării. La prima vedere, chiar politologii cei mai încrezători nu s-au încumetat în pronosticuri optimiste.

Dar, în egală măsură, ar fi nerealist să nu se țină seama de faptul că reuniunea de la Atena a pus în lumină un adevăr: în ciuda conjuncturii actuale, există certitudini, și nu doar speranțe, privind evoluția într-o direcție firească a raporturilor multilaterale în Balcani. Calendarul unor acțiuni, care continuă șirul unor manifestări din ultima vreme, stă mărturie acestui adevăr. În domeniile economice, politice, culturale, al turismului sînt prevăzute întâlniri la diferite niveluri, în măsură să dea un nou impuls colaborării din zonă.

Reflectînd noile realități românești, datorate victoriei Revoluției din decembrie, despre care toți participanții au vorbit cu admirație, salutînd tinăra democrație românească, voința țării noastre de a se reinsera, după decenii de izolare și de dictatură, în civilizația și cultura europeană, în special, dar și într-un nou tip de raporturi pe plan balcanic, delegația română și-a adus contribuția la succesul reuniunii de la Atena, la însănătoșirea climatului politic. Faptul că la București se va ține, în toamnă, înfrînerea funcționarilor superiori din ministerele de externe, avînd ca

principal țel buna pregătire a reuniunii miniștrilor afacerilor externe ai țărilor balcanice, este o dovadă peremptorie a acestei politici de largă deschidere a noii României.

HUSEYIN CELEM

ambasador, adjunct al subsecretarului
pentru probleme politice
al M.A.E. al Turciei

Turcia sprijină pe deplin procesul de cooperare balcanică inițiat prin reuniunea miniștrilor afacerilor externe ai țărilor din regiune, de la Belgrad, din februarie 1988. Sîntem de părere că trebuie realizate progrese pe calea reglementării problemelor bilaterale dintre statele din zonă, dacă urmărim ca această cooperare să se soldeze cu rezultatele dorite. În opinia noastră, trebuie acordată o atenție egală tuturor dimensiunilor cooperării balcanice, adică în domeniile securității, economice și umanitare. Noi sîntem în favoarea unor progrese echilibrate pe toate planurile.

În cursul anului care a trecut, omenirea și, în special, Europa răsăriteană, s-au angajat într-un proces de transformări multidimensionale, caracterizat de rapide și semnificative mutații politice, economice și sociale. Două dintre țările noastre vecine, România și Bulgaria, au înregistrat, de asemenea, evoluții fundamentale în cadrul societății lor. Sîntem încrezători că aceste evoluții vor exercita o influență pozitivă asupra dezvoltării cooperării multilaterale balcanice.

Aș dori să reafirm dorința dintotdeauna a Turciei de a contribui la toate inițiativele întreprinse pentru promovarea cauzei unei mai bune înțelegeri și încrederi între țările balcanice.

După cum se poate constata din răspunsurile de mai sus, cooperarea regională resimte impactul pozitiv al mutațiilor politice fundamentale care au loc în Europa și, mai ales, în partea sa răsăriteană, în direcția democratizării vieții interne, dar și a destinderii internaționale. Cooperarea balcanică este apreciată ca fiind utilă tuturor, dar ea reclamă, în același timp, contribuția și sprijinul tuturor. Răspunsurile relevă existența unui consens în privința necesității extinderii și aprofundării cooperării interbalcanice, a identificării de posibilități și domenii noi de colaborare. Evident, existența unor interese diferite ale unor țări cu statut internațional și apartenență politico-militară diferite determină evidențierea unor poziții și puncte de vedere specifice. Opinia generală este, însă, aceea că divergențele bilaterale trebuie reglementate pașnic, pe calea dialogului și cu bună credință, pe baza unei abordări multidimensionale a problematicii, sub aspectele ei politice, economice și umanitare.

Atena, 10 martie

Declarații consemnate de
Victor Martalogu

UNIUNEA SOVIETICĂ

Evenimente de prim plan

Intrunirea, în prima sa sesiune, la Vilnius, a noului parlament lituanian, desfășurarea, concomitentă, a Plenarei C.C. al P.C.U.S., la Moscova, urmată, la interval de o zi, de deschiderea lucrărilor Congresului extraordinar al Deputaților Poporului din U.R.S.S., derularea, în paralel, la Tallin, a Congresului Estoniei constituie evenimente ce polarizează în cel mai înalt grad atenția observatorilor, datorită impactului major pe care îl au asupra ansamblului societății sovietice.

Sesiunea noului parlament de la Vilnius, dominat de majoritatea confortabilă, obținută, în recente alegeri republicane, de mișcarea „Saiudis”, a adoptat, din prima zi a lucrărilor, actul „cu privire la restabilirea statului independent lituanian”, prin care se consideră că intrarea Lituaniei în componența Uniunii Sovietice, în anul 1940, reprezintă o „încălcare prin forță străină” a drepturilor suverane ale acestui stat. Parlamentul a aprobat și denumirea statului restabilit — Republica Lituaniană —, stema de stat a acestuia, adoptând, de asemenea, legea prin care este abolită, pe teritoriul Lituaniei, Constituția R.S.S. Lituaniei și Constituția U.R.S.S. A fost, în schimb, aprobată o „Lege provizorie fundamentală a Republicii Lituaniei”, ce are la bază Constituția statului lituanian din 1938.

„Evenimentul baltic” a intrat, expres, pe făgașul dezbaterii din Congresul extraordinar al Deputaților Poporului din U.R.S.S., chiar dacă nu era înscris pe ordinea de zi, date fiind problemele pe care le ridică în legătură cu perspectiva statului federativ sovietic. În chiar deschiderea lucrărilor Congresului de la Moscova, Mihail Gorbaciov, președintele Sovietului Suprem, aprecia drept „îngrijorătoare” informațiile

parvenite din Lituania, opinind că „deciziile adoptate afectează interesele vitale și viitorul republicii, ale poporului acesteia și ale întregului stat (sovietic)”. Congresul Deputaților Poporului a însărcinat, de altfel, o comisie specială să analizeze situația creată în Lituania, să o evalueze adecvat și să formuleze concluzii corespunzătoare.

În timp ce se ridică problema lituaniană la forumul legislativ din Moscova, în altă republică baltică se reunea, din inițiativa a trei organizații obștești, Congresul Estoniei pentru a lua în dezbaterie... problema restabilirii de facto a statului care a existat pe teritoriul estonian în perioada 1918 până în vara anului 1940. După Lituania, urmează Estonia? — se întrebau o serie de observatori.

În ceea ce privește, însă, ordinea de zi propriu-zisă a Congresului Deputaților Poporului, ea a înscris, ca principal punct al dezbaterilor, modificări și completări la Constituția U.R.S.S. și instituirea funcției prezidențiale. Modificarea și completarea articolelor 6 și 7 din Constituție au fost propuse dezbaterii Congresului de Plenara C.C. al P.C.U.S., în ideea abrogării monopolului puterii deținut de partidul comunist și garantării unei participări active la elaborarea politicii statului și la condu-

cerea treburilor statale a tuturor partidelor, organizațiilor obștești și mișcărilor de masă.

O premieră în structurile statale ale federației sovietice o reprezintă instituirea funcției prezidențiale. Motivația raportului prezentat în legătură cu aceasta este că, prin crearea funcției de președinte al U.R.S.S., se vizează asigurarea creșterii eficienței mecanismului puterii, a stabilității și legalității în țară, în condițiile trecerii rolului de conducere de la P.C.U.S. la structurile mecanismului de stat. Raportul subliniază ca nefundamentată presupunerea conform căreia instituirea acestei funcții ar duce la instaurarea unui regim de putere personală autoritară, întrucât va exista un întreg sistem de garanții care vor contracara asemenea tendințe. Prin înțelegerea sa activitate practică, președintele U.R.S.S. trebuie să creeze, în optica raportului menționat, condiții pentru dezvoltarea înțelegerii și dialogului social între diferitele mișcări social-politice, să sprijine consensul național, să acționeze în calitate de organizator și coordonator în situații excepționale. De asemenea, se apreciază că împuternicirile prezidențiale trebuie să joace un rol pozitiv și în ce privește întărirea suveranității republicilor, apărarea integrității lor teritoriale și drepturilor constituționale, președintele urmînd, totodată, să fie arbitru în caz de litigii interetnice, să contribuie la soluționarea operativă a conflictelor și disensiunilor.

Dezbaterile pe tema instituirii funcției prezidențiale — în Congres, dar și în afara lui — sînt extrem de vii, iar diapazonul opiniilor exprimate extrem de larg, de la punerea sub semnul întrebării a înseși necesității ei, pînă la modalitățile concrete de adoptare a legii în acest sens.

La ora închiderii ediției, discuțiile în marele forum legislativ de la Moscova se aflau în plină desfășurare. Vom reveni.

Vasile Crișu

Pentru „Lumea azi” de la Agenția „Novosti”

Egor Ligaciov: „În Lituania sînt excluse tancurile”

„Personal, am fost de două ori în Lituania: o dată, foarte demult, cu vreo 30 de ani în urmă, iar, a doua oară, relativ recent. Știu, nu din articole de ziar, cum trăia poporul lituanian în perioada respectivă și cum trăiește el azi. Din punctul meu de vedere, atunci cînd poporul lituanian se va trezi la realitate, va avea conștiința unei mari nenorociri”, a declarat Egor Ligaciov, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., secretar al C.C., unui corespondent al „A.P.N.”, după prima ședință a celui de-al treilea Congres al deputaților poporului al U.R.S.S., care și-a început lucrările la Moscova, în ziua de 12 martie.

La începutul ședinței, Mihail Gorbaciov a informat deputații în Congres asupra hotărîrii adoptate de Sovietul Suprem al Lituaniei privind restabilirea independenței Statului Lituanian. Conducerea sovietică — a subliniat el — urmărește cu atenție evoluția evenimentelor din această republică.

Vytautas Landsbergis, liderul partidului „Saiudis”, președintele Lituaniei, saluînd decizia parlamentului republican, reunit la Vilnius, prin care este proclamată independența țării.

„Cum se va înfăptui ieșirea Lituaniei din componența U.R.S.S.? Sovietul Suprem, a evidențiat Egor Ligaciov, elaborează, acum, o lege specială cu privire la mecanismul înfăptuirii dreptului naționalităților la autodeterminare, consfințit în Constituția sovietică. În conformitate cu această lege, atunci cînd ea va fi adoptată, vor fi soluționate și problemele lituaniei. Vom rezolva aceste probleme prin mijloace politice, în cadrul legii”, a subliniat Egor Ligaciov.

„Eu exclud, încontestabil, folosirea mijloacelor militare, a arătat în continuare. La soluționarea unor probleme de acest gen nu pot fi de ajutor tancurile. Sîntem destul de înțelepți ca să nu mai repetăm greșelile trecutului. Asupra acestui lucru nu poate exista, absolut sigur, nici o îndoială.”

Declarații consemnate de
Felix Alexeev